Mikes International

Magyar szellemi fórum

Hungarian Periodical for Art, Literature and Science

Alapítási év / Founded: 2001.

Internet: www.federatio.org/mikes_int.html

Email: mikes_int@federatio.org

P.O. Box 10249, 2501 HE, Den Haag, Holland

XIV. évfolyam, 4. szám **Volume XIV., Issue 4.**

2014. október – december / October – December 2014

ISSN 1570-0070

Kiadó
'Stichting MIKES INTERNATIONAL' alapítvány, Hága, Hollandia.
Bankszámla / Nemzetközi átutalás
BIC: INGBNL2A
IBAN: NL83 INGB 0006 4028 54
Cégbejegyzés: Stichtingenregister: S 41158447 Kamer van Koophandel en Fabrieken Den Haag

Terjesztés
A lap a következő Internet-címről tölthető le: **http://www.federatio.org/mikes_per.html**
Aki az email-levelezési listánkon kíván szerepelni, a következő címen iratkozhat fel:

mikes_int-subscribe@yahoogroups.com

A kiadó nem rendelkezik anyagi forrásokkal. Többek áldozatos munkájából és adományaiból tartja fenn magát. Adományokat szívesen fogadunk.

Cím
A szerkesztőség, illetve a kiadó elérhető a következő címeken:
Email: mikes_int@federatio.org
Levelezési cím: P.O. Box 10249, 2501 HE, Den Haag, Hollandia

Minden cikkért szerzője felel.

Publisher
Foundation 'Stichting MIKES INTERNATIONAL', established in The Hague, Holland.
Account / International transfer
BIC: INGBNL2A
IBAN: NL83 INGB 0006 4028 54
Registered: Stichtingenregister: S 41158447 Kamer van Koophandel en Fabrieken Den Haag

Distribution
The periodical can be downloaded from the following Internet-address: **http://www.federatio.org/mikes_per.html**
If you wish to subscribe to the email mailing list, you can do it by sending an email to the following address:

mikes_int-subscribe@yahoogroups.com

The publisher has no financial sources. It is supported by many in the form of voluntary work and gifts. We kindly appreciate your gifts.

Address
The Editors and the Publisher can be contacted at the following addresses:
Email: mikes_int@federatio.org
Postal address: P.O. Box 10249, 2501 HE, Den Haag, Holland

Individual authors are responsible for facts included and views expressed in their articles.

ISSN 1570-0070

© Mikes International, 2001-2014, All Rights Reserved

TARTALOM CONTENTS

Kedves Olvasó! **4**

Dear Reader, ... **5**

Szerzőink / Our authors **6**

Szerkesztőség / Editorial Board **9**

PHILOSOPHIA PERENNIS ***10***

Kiss Endre : A gyermek kultusza és a málenkij robot között **10**
KISS, Endre: The Issues of the New Pedagogy 14

NYELVÉSZET ***15***

Czeglédi Katalin : Nyelvi kompetencia – kommunikatív kompetencia a földrajzi nevekben **15**
CZEGLÉDI, Katalin: Language Competence — Communicative Competence in Geographical Names 25

TÖRTÉNELEM ***26***

Bencze Mihály : Hétfalusi tekepályák **26**
BENCZE, Mihály: Bowling Alleys in Hétfalu 45

Erős Vilmos : Ein Bahnbrecher der modernen Gesellschaftsgeschichte in Ungarn. (Elemér Mályusz.) **46**
ERŐS, Vilmos: Remembering Elemér Mályusz 55
Erős Vilmos: Mályusz Elemér emlékezete 55

IRODALOM ***56***

Kukucska Ferenc : A tisztás **56**

Mester Györgyi : Elbeszélések **66**

MŰVÉSZET ***78***

Bérczi Szaniszló : Mezopotámiai művészetek **78**
BÉRCZI, Szaniszló: Mesopotamian Art 83

ÚTINAPLÓ ***84***

Bencze Mihály : Bodor Géza bukaresti emlékei **84**
BENCZE, Mihály: Memoirs of Géza Bodor in Bucharest 85

Horváth Izabella : Keleti leckék **86**
HORVÁTH, Izabella: Lessons Learned by an American Wife in China 87

© Copyright Mikes International 2001-2014

Kedves Olvasó!

Megjelent a *Journal of Eurasian Studies* VI. évfolyam (2014.) 3. száma. A tartalom:

- FARKAS, Flórián: Dear Reader
- *HISTORY*
  - BÉRCZI, Szaniszló: Mesopotamian Arts
- *LINGUISTICS*
  - KISAMOV, Norm: Ethnic Affiliation of the Scytho-Sarmatians
  - SARBASSOVA, Guldana Aktaevna: Ethno-linguistic Description of Measuring Names in Kazakh and Turkish
- *PHILOSOPHY*
  - MIRABILE, Paul: F. Nietzsche and José Ortega y Gasset
- *POLITICS*
  - MAHAPATRA, Debidatta Aurobinda: The Silk Route in Kashmir — Preliminary Research Findings —
  - MARÁCZ, László: Hongaarse parlementsverkiezingen 2014: Orbán mag door met zijn herstelbeleid [MARÁCZ, László: *Orbán Wins Landslide Victory in Hungarian Parliamentary Elections of April 2014*] (in Dutch)
- *TRAVELOGUE*
  - HORVÁTH, Izabella: Lessons Learned by an American Wife in China

A folyóirat a következő címen érhető el: **http://www.federatio.org/joes.html**

Farkas Flórián, főszerkesztő

Hága, 2014. október 6

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

Dear Reader,

The 3rd issue of the sixth volume (2014) of the *Journal of Eurasian Studies* has been recently published. The content:

- FARKAS, Flórián: Dear Reader
- *HISTORY*
  - BÉRCZI, Szaniszló: Mesopotamian Arts
- *LINGUISTICS*
  - KISAMOV, Norm: Ethnic Affiliation of the Scytho-Sarmatians
  - SARBASSOVA, Guldana Aktaevna: Ethno-linguistic Description of Measuring Names in Kazakh and Turkish
- *PHILOSOPHY*
  - MIRABILE, Paul: F. Nietzsche and José Ortega y Gasset
- *POLITICS*
  - MAHAPATRA, Debidatta Aurobinda: The Silk Route in Kashmir — Preliminary Research Findings —
  - MARÁCZ, László: Hongaarse parlementsverkiezingen 2014: Orbán mag door met zijn herstelbeleid [MARÁCZ, László: *Orbán Wins Landslide Victory in Hungarian Parliamentary Elections of April 2014*] (in Dutch)
- *TRAVELOGUE*
  - HORVÁTH, Izabella: Lessons Learned by an American Wife in China

The periodical can be accessed at: **http://www.federatio.org/joes.html**

Flórián Farkas, editor-in-chief

The Hague, October 6, 2014

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

Szerzőink / Our authors

BENCZE, Mihály

Matematikus, tanár, költő. Négyfalun született 1954-ben. A kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetemen, a Matematika Karon szerzett 1978-ban diplomát. Azóta középiskolákban matematikát tanít, jelenleg Brassóban az Áprily Lajos Gimnáziumban. Emellett a következő területeken fejt ki tevékenységet: tevékenyen részt vett a brassói magyar középiskola rendszer megalapításában; alapítója az Erdélyi Magyar Matematikai Verseny-nek; alapítója a *Wildt József Nemzetközi Matematikai Verseny*-nek; diákjai számára mentorkény működik, akik folyóiratokat szerkesztenek; az OCTOGON MATHEMATICAL MAGAZINE nemzetközi matematikai szaklap főszerkesztője; a *Fulgur* (1993) nevű kiadó alapítója, amely magyar könyvek kiadására összpontosít. Számos könyv (verseskötetek és matematika), valamint több száz matematikai szakcikk szerzője.

Mathematician, teacher, poet. Born in Négyfalu in Transylvania in 1954. Graduated from the Babeş-Bolyai University, Kolozsvár/Cluj/Klausenburg (Transylvania), Faculty of Mathematics in 1978. Since his graduation he is teaching mathematics in high schools, currently in the Áprily Lajos High-School in Brassó/Braşov/Kronstadt (Transylvania). Next to teaching his activities cover the following fields: he was involved in the establishment of a Hungarian high-school system in Brassó/Braşov/Kronstadt; founded the Hungarian Mathematics Competition in Transylvania; founded the *József Wildt International Mathematical Competition*; mentor of students who create student periodicals; editor-in-chief of the international mathematical journal OCTOGON MATHEMATICAL MAGAZINE; founder of the publishing house *Fulgur* (1993), which specializes in publishing Hungarian books. He is author of several books including poetry and mathematics and several hundreds mathematical papers

BÉRCZI, Szaniszló

Fizikus, csillagász, planetológus. Az ELTE TTK-n szerzett fizikus-csillagász oklevelet (1975), doktorált matematikából (1987), majd a földtudomány (planetológia) kandidátusa (1995) címet szerezte meg. 33 éve tanít az ELTE TTK-n. Korábban a Csillagászati Tanszék (1975–1978), és a Kőzettani Tanszék tud. segédmunkatársa (1979), majd az Általános Technika Tanszék tanársegéde (1979–1988), adjunktusa (1988–1994), docense, jelenleg pedig a Fizikai Intézet docense az Anyagfizikai Tanszéken (2000-től). Planetológiával, kozmikus és földi anyagvizsgálattal, szimmetria kutatással foglalkozik. A Föld típusú bolygókat, az antarktiszi meteoritokat, a NASA holdkőzeteket és a marsi meteoriteket vizsgálja, szervezi a Hunveyor-Husar gyakorló űrszonda modellek építését. Az MTA Csillagászati és Űrfizikai Bizottságának, valamint a Geonómiai Tud. Bizottságának a tagja, a Planetológiai Albizottságnak az elnöke (2003-tól), és a MANT alelnöke (2001-től).

Physicist-astronomer who made a new synthesis of evolution of matter according to the material hierarchy versus great structure building periods. This model is a part of his Lecture Note Series Book on the Eötvös University. He also organized a research group on evolution of matter in the Geonomy Scientific Committee of the Hungarian Academy of Scince (with Béla Lukács). He wrote the first book in Hungary about planetary science From Crystals to Planetary Bodies (also he was the first candidate of earth sciences in topics planetology). He built with colleagues at the Eötvös University the Hungarian University Surveyor (Hunveyor) experimental space probe model for teaching and training purposes and development of new constructions in measuring technologies.

CZEGLÉDI, Katalin

A Szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar magyar-orosz-altajisztika szakán folytatta tanulmányait, az altajisztikai tudományokból egyetemi doktori címet is Szegeden szerzett. Nyelveket valamennyi magyar állami iskolai típusban, nyelvészetet és idegen nyelveket főiskolán és egyetemen tanított. Kutatási területe az általános és alkalmazott nyelvészeten belül a nyelvészeti őstörténet. Jelenleg a Miskolci Nagy Lajos király Magánegyetemen és a Budapesti Kőrösi Csoma Magánegyetemen tanít nyelvészeti őstörténetet. Előadásaival rendszeresen vesz részt konferenciákon. Eddig mintegy 80 tanulmánya és két könyve (*´A szkíta-hun nyelvek története 1. Hangtan 2. Ősmondattan´*) jelent meg. Megjelenés alatt: *´3. Alaktan (1. Gyökrendszer 2. A toldalékok rendszere)´*. Feladatának a nyelvünk és népünk igaz történetének a minél jobb megismerését valamint a megszerzett tudás átadását tartja.

Studied Hungarian-Russian-Altaic languages and literatures at the University ´József Attila´ in Szeged, Hungary. She was given the title ´dr. univ´ at the same University, too. As a teacher Ms. Czeglédi taught foreign languages at all type of state schools, and linguistics at state universities. Her major research topics cover linguistic prehistory in

© Copyright Mikes International 2001-2014

general and applied linguistics. Currently she teaches linguistic prehistory at Private Universities called ´Nagy Lajos király´ in Miskolc, Hungary and ´Kőrösi Csoma´ in Budapest, Hungary. She regularly delivers scientific lectures at conferences and meetings. Ms. Czeglédi published about 80 essays and two books: *´History of Scythian-Hunnish languages 1. Phonetics 2. Presyntaxe´*. Currently she is working on the third volume of this series *´3. Accidence (1. System of roots of words 2. System of forming of words.´*). Her major aim is to learn the history of our language and our people in the best possible way and to convey this knowledge to as many people as possible.

ERŐS, Vilmos

A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének habilitált egyetemi docense, ahol egyetemes és magyar historiográfiát, történetelméletet, valamint politikai eszmetörténetet tanít. Jelenleg egy magyar nyelvű historiográfiai összefoglaláson és egy angol nyelvű, a magyar történetírás történetét bemutató szintézisen dolgozik. Korábbi kötetei pl.: A Szekfű-Mályusz vita. "Csokonai Új História Könyvek". Csokonai Kiadó, Debrecen. 2000; Asszimiláció és retorika. (Szabó István: A magyar asszimiláció című tanulmányának rekonstrukciója.)"Csokonai Disputa Könyvek". Csokonai Kiadó, Debrecen. 2005; A harmadik út felé. (Szabó István történész cikkekben és dokumentumokban.) „Kisebbségkutatás Könyvek." Lucidus Kiadó, Budapest. 2006; A szellemtörténettől a népiségtörténetig.(Tanulmányok a két világháború közötti magyar történetírásról. 2. kiadás.) Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012; "Tudomány és ideológia között. Tanulmányok az 1945 utáni magyar történetírásról.(Szerk., Takács Ádámmal közösen.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2012.

Mr. Erős is an Associate Professor at the University of Debrecen (Historical Institute), where he teaches Hungarian and European historiography, the Theory of History and the History of Political Ideas. Now he is working on a general historiographical synthesis (in Hungarian) and on a summary about the Hungarian historical writing (in English.) His earlier books include: A Szekfű-Mályusz vita.[The Szekfű-Mályusz Debate] "Csokonai Új História Könyvek". Csokonai Kiadó, Debrecen. 2000; Asszimiláció és retorika. (Szabó István: A magyar asszimiláció című tanulmányának rekonstrukciója.)"[Assimilation and Rhetorics. The Reconstruction of Study by István Szabó, "The Hungarian Assimilation".] Csokonai Disputa Könyvek". Csokonai Kiadó, Debrecen. 2005; A harmadik út felé. (Szabó István történész cikkekben és dokumentumokban.) [Towards the Third Way. The Historian István Szabó in Articles and Documents.] „Kisebbségkutatás Könyvek." Lucidus Kiadó, Budapest. 2006; A szellemtörténettől a népiségtörténetig.(Tanulmányok a két világháború közötti magyar történetírásról. 2. kiadás.) [From Spiritual History to Ethnohistory. Studies About The Historical Writing in Hungary between the two World Wars.] Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012; "Tudomány és ideológia között. Tanulmányok az 1945 utáni magyar történetírásról. [Between Ideology and Scholarship. Studies about the Historical Writing in Hungary after 1945.] (Szerk., Takács Ádámmal közösen.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2012.

HORVÁTH, Izabella

Orientalista-néprajzos. Az illinois-i egyetemen antropológiából és középkori művészettörténelemből szerzett oklevelet, és 1979-ben mesteri fokú posztgraduális képzést végzett nyelvészetből. 1989 óta nemzetközi tudományos fórumokon tart előadást, az Egyesült Államokban, Magyarországon, Ausztriában, és Németországban, valamint Kínában. Több mint 40 tudományos cikke jelent meg magyar, angol, török, kínai, orosz, és ujgur nyelvű tudományos folyóiratokban, illetve lexikon kötetekben. Két kötet szerzője: *A griffek útja Belső-Ázsiától a Kárpát-medencéig* (kétnyelvű, magyar-angol, 1992) és *A hunok legkorábbi története* (kétnyelvű, magyar-kínai, 2000) amit férjével, Du Yaxiong kínai népzenekutatóval együtt fordítottak kínaiból. Nyolcadik éve él és kutat Kínában, ahol több egyetemen tart előadást kutatási eredményeiről. Tagja a Harvard University égisze alatt működő Central Eurasian Studies Society (CESS)-nek.

Holds two Bachelor degrees — anthropology, and medieval art history — and a Master degree — linguistics, from the University of Illinois. She has been a presenter at international scholarly forums since 1989 in the United States, Hungary, Austria, Germany and China. She has contributed over 40 articles in Hungarian, English Turkish, Chinese, Russian, and Uygur journals, and lexicon volumes. Ms. Horváth is the author of two books: *The Journey of the Griffins from Inner Asia to the Carpathian Basin* (bilingual, Hungarian-English, 1992) and *The earliest history of the Huns* (bilingual, Hungarian-Chinese, 2000) which was coauthored with her husband, Yaxiong Du, a Chinese ethnomusicologist. This is her 8^{lh} year in China where she does field work and gives lectures at various Chinese universities on the results of her research. She is the member of the Central Eurasian Studies Society based in Harvard University.

© Copyright Mikes International 2001-2014

KISS, Endre

Az MTA doktora (D.Sc), egyetemi tanár (ELTE – Nyugat-Magyar Egyetem). A hetvenes években az Osztrák-Magyar Monarchia filozófia- és eszmetörténetének, illetve a magyar filozófia- és eszmetörténet problémáival foglalkozott. Filozófiai tevékenységének középpontjában ezt követően *Nietzsche* állt. 1982-ben könyvet írt filozófiájának magyarországi recepciójáról, 1993-ban monográfiát Nietzsche filozófiájáról, 2005-ben kiadta e monográfia kétszeres terjedelműre növelt végleges változatát. 1989 után e témák mellett a kelet-európai és egyben a globális fejlődés komplex problematikájával foglalkozott. Számos filozófiai és tudományos monográfia szerzője. Humboldt-ösztöndíjas.

Holds a doctor degree of the Hungarian Academy of Sciences (D.Sc.), university professor. In the 1970s his research focused on the history of philosophy of the Austro-Hungarian Empire and the history of Hungarian philosophy. After that Nietzsche constituted the focus of his research. He published several books on his œuvre and its reception in Hungary. After 1989 the issues of Eastern-European and complex global developments became the focus of his work. Author of several books, Humboldt-scholar.

KUKUCSKA, Ferenc

1953-ban született Kiskőrösön. Már korai gyermekkorában megragadta az irodalom. Sokáig csak az íróasztala fiókjának írta újabb és újabb novelláit, hosszabb-rövidebb írásait. Az áttörés néhány éve történt, Krúdy születésének 125. évfordulóján. Azóta vidéki lapokban, művészeti folyóiratban jelentek meg írásai. Kedveli a férfi-nő kapcsolatokat, a velük járó konfliktusokkal, a pergő, dinamikus párbeszédeket. Ír krimit, és csattanós történeteket, ezeket rövidebb, gyorsan fogyasztható formátumban. Nemrég fejezte be első regényét. Kedvenc írói: Krúdy Gyula és Munkácsi Miklós.

Born in 1953 in Kiskőrös, Hungary. He was enamored of literature from his youth. His early writings landed in the drawer of his desk, neverheless, in 2003 a breakthrough happened. Since then Mr. Kukucska publishes in literary journals. He has recently completed his firt novel.

MESTER, Györgyi

Civil foglalkozását tekintve külkereskedelmi üzletkötő, aki több évtizedet tevékenykedett a közigazgatásban is. Pár évvel ezelőtt, kellemes időtöltés, kikapcsolódás gyanánt kezdett el írogatni nagyon rövid, változatos témájú novellákat, amelyek között van lírai, humoros, megható, misztikus, romantikus, kalandos és krimi jellegű is. 2007. óta számos internetes honlapon - Árkád, Művész-világ, Irodalmi Jelen, Kultúrpart, Tollal, Grafománia, Kaláka, Londoni Gyermek Klub, Leselupe, Detgazeta, Óperencia, stb. - jelennek meg az írásai. Számos antológiába beválogatták, és hazai, valamint határon túli irodalmi folyóiratokban - Zempléni Múzsa, Magyar Műhely, Föveny, Nők lapja magazin, Szitakötő, Opus, Gömörország, Erdélyi Toll, Székelyföld, Osservatorio Letterario, stb. - is helyet kaptak rövid kis írásai. 2008-2011. között, az Ad Librum Kiadó gondozásában, öt, egyenként 50-50 novellát tartalmazó kötete, továbbá egy három folytatásból álló ifjúsági naplóregénye jelent meg a következő címeken: „A legjavából”, „Fehéren, feketén”, „Tisztítótűz”, „Haláli (jó) történetek”, „Vízió” és „Zizi naplója”.

Ms. Mester is a professional import-export sales representative; she worked for several decades also as a public servant. During the last years she is writing short stories as a hobby. Since 2007 her writings appeared in numerous Internet literary portals. Next to that her writings were selected into anthologies, both in Hungary and abroad. Between 2008 and 2011 the Ad Librum publishing house published several volumes of her short stories, and other works.

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

Szerkesztőség / Editorial Board

Főszerkesztő / Editor-in-Chief

FARKAS, Flórián	Hága, Hollandia	/	The Hague, Holland

Szerkesztők / Editors

KIBÉDI VARGA, Áron	Freiburg i.B., Németország	/	Freiburg i.B., Germany
MURAKEÖZY, Éva Patrícia	Hága, Hollandia	/	The Hague, Holland
TÓTH, Miklós	Hága, Hollandia	/	The Hague, Holland

Titkár / Secretary

CSANÁDY, Ágnes	Hága, Hollandia	/	The Hague, Holland

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

PHILOSOPHIA PERENNIS

Kiss Endre :

A gyermek kultusza és a málenkij robot között

Faragó László és *Az új nevelés kérdései*[1]

Az *Új nevelés kérdései* a huszadik századi magyarnyelvű pedagógiai irodalom egyik legkiemelkedőbb és legértékesebb műve, mely egészen különlegesen illeszkedik abba a történelmi korszakba, amelyben megszületett.[2] Esetében az a szokványos kapcsolat, amely a "művet" saját "korával" fűzi egybe, komplex, drámai és sok esetben kibogozhatatlan viszonyok összességét jelenti, amelyekkel tanulmányunk egész gondolatmenetében mindvégig küzdenünk kell.

Az *Új nevelés kérdései* Faragó László és Kiss Árpád közös műve, ami majdnem patikamérlegre tett egyensúllyal, kiegyensúlyozottsággal, egyenrangúsággal és a szerzők közötti egyenlő részesedéssel tűnik ki. A két önálló alkotó koncepciójának egysége, s a két szuverén pedagógiai gondolkodó érdeklődésbeli eltéréseinek egymást kiegészítő harmóniája tudományelméleti, helyenként *kreatológiai* dimenziókat is ölt.

Az *Új nevelés kérdéseit* a magyar történelem egyik kivételesen tiszta és magasztos újrakezdésének pillanatában kezdték el szerzői, és a magyar történelem egyik legkatartikusabb mélypontján fejezték be. A munka nemcsak időutazás volt, hanem sajátos és alig felismerhető "ember tragédiá"-ja is. Szűkre szabott utazás az emberi történelem nagy emelkedései és bukásai között, mindez a gyermek és a pedagógia médiumában, amelynek hosszú távú fejlődésvonalai mindenkor a történelmi fejlődés lényegi elemei közé tartoznak.

A történelmi pillanatot a kádári konszolidációból visszapillantva az 1945-1948-közötti időszaknak, más néven "koalíciós korszak"-nak nevezték, és rendszeresen igyekeztek is integrálni "szerves előtörténet"-ként. Egy érzékeny magyar film szerint ez volt "apám három boldog éve". Bibó István nevéhez fűzik a következő sírfelirat-tervezetet: "Élt három évig". De a változatoknak ezzel még távolról sincs végük. Történt komoly törekvés a nyolcvanas évek derekán az egész nemzeti történelem egy 1944-1948-as közötti korszakának bevezetésére, majd egy 1945-1949-es, a *Fordulat éve* című Rákosi-mű ösztönzésére kialakult változatra (e terminust egyébként, mint tárgyilagosnak tűnő meghatározást (!), a köznyelv is mindvégig széles körben használta). A korszak definíciós lehetőségei ezzel azonban még mindig nincsenek kimerítve; a világpolitika és a magyar pártharcok nyomvonalán még számos további belső korszakolást is el lehetne végezni, részben abból a kiindulópontból, hogy mikorra lehet érdemlegesen "visszadatálni" a már manifesztté váló diktatúrát, illetve meddig lehet időben "előrevinni" a demokrácia értelmes fogalmát. Három év volt, de lehet, hogy nem is három, három boldog év, de lehet, hogy nem is boldog...

Az *Új nevelés kérdései* egyike a korszak azon szellemi termékeinek, amelyeknek már puszta léte is bizonyos irrealitást szuggerál. Hogyan volt lehetséges, hogy ez a két szerző ilyen rövid idő alatt ilyen teljesítményt hozhatott létre, különösen, ha ismerjük más irányú elfoglaltságaikat és a korszak alapvető viszonyait (a közellátástól, az inflációtól mondjuk az akkori tömegközlekedésig, amely zökkenő nélkül vezethetett akár a "malenkij robot" valamelyik változatához is)?[3]

A mű megszületésének ezen egészen rendkívülinek tekinthető körülményeit ("a legnagyobb reményektől a legnagyobb mélypontig") mindenképpen szem előtt kell tartanunk, hiszen a közös mű számos vonása látható módon viseli magán e genezis

1 Jelen szöveg a VII. Kiss Árpád konferencián megtartott "Filozófia, pszichológia, szociológia. Faragó László pedagógiájáról" című előadásnak csupán egy részlete, mert a teljes kézirat terjedelme már erőteljesen meghaladja a kötetben mindenki számára megnyitott terjedelmet.

2 *Az új nevelés kérdései*. Írta Faragó László és Kiss Árpád. Budapest, 1949. (Egyetemi Nyomda). Utánnyomás a Magyar Pedagógiai Gondolkodás klasszikusai 8. köteteként 1996-ban (Sorozatszerkesztő Kelemen Elemér, Köte Sándor kísérő tanulmányával "Gondolatok 'Az új nevelés kérdéseiről'" címmel az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum hasonmás kiadványaként).

3 Kiss Árpád Budapest belvárosában két ízben futott bele egy-egy felnőtt férfiakat foglalkozásszerűen gyűjtő szovjet alegység karjaiba, s mindkét esetben egy-egy minőségi karóra árán szabadult.

© Copyright Mikes International 2001-2014

nyomait. Ezek a maguk konkrétságában annyira nyilvánvalóak, hogy e bevezetőben még példákat sem idézünk meg ennek bizonyítására, nehogy az ismétlődések láncolatába kelljen bonyolódnunk. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az *Új nevelés kérdései* sem különbözik e kor összes jelentős szellemi termékétől abban, hogy a kor makro- és mikro-folyamataival való legszorosabb kapcsolatainak ismerete sem lehet teljes, ezek hatalmas hányada maradhat meg egy ennyire komplex műben a kényszerűen feltáratlan kapcsolatoknak.

Az *Új nevelés kérdései* a modern magyar pedagógiai szakirodalom talán legkorszerűbb nevelésfilozófiai alapvetése, amelyet olyan szerzők végeztek el, akik a didaktikától az iskolaszervezésig, az oktatáspolitikától a nevelésszociológiáig, a pszichoanalízistől a filozófiailag releváns neveléstörténetig a legtöbb erre vonatkozó diszciplínában saját kutatásaik alapján voltak otthon. A szerves interdiszciplinaritás alig elérhető magas szintje jellemzi tehát ezt a művet, amelyet még meg is kettőz az a tény, hogy a két szerző a maga által írt részekben a saját személyére nézve is megvalósítja a tudományok szintézisét.

Amíg az egyik oldalon tehát az tűnik rendkívülinek, hogy a mágikus "három" év rendkívüli élet- és munkakörülményei között hogyan jöhetett létre ilyen szintézis, a másik oldalon elementáris erővel merül fel a kérdés arra nézve is, milyen korábbi, addig (valamilyen okból) ki nem fejezett előmunkálatok jelennek meg érett formában ebben a szintézisben. Mindenesetre a kivételes nagyságrendűnek feltételezhető (és addig nyilvánosságra nem jutó) előmunkálatok részleges magyarázatul is szolgálhatnak a kivételes "három év" alatt ("Hogyan volt mindez lehetséges ilyen rövid idő alatt?") akkumulált szellemi eredmények megértéséhez.4

A világtörténelem 1945-ös újrakezdésében, az új, akkor még nem artikulálódó politikai harcok ("hidegháború") előkészületei, sőt, részben már 1946-os kirobbantása idején, az *Új nevelés kérdései* születésének pillanatában teljesen szabadnak tudott, a világtörténelmi újrakezdés motiválta politikai térben fogalmazódik meg.5

Az *Új nevelés kérdései*ben állandóan intenzíven jelen lévő nagy világtörténelmi perspektívák, korszakos távlatok tragikus árnyai nem abból nőnek ki, mintha a mű nem adna érdemleges válaszokat e millenáris kihívásokra. Éppen ellenkezőleg! E tragikus árnyak a világtörténelmi remények fokozatos elhalványulásából nőnek ki, amelyek egyre súlyosabban nehezednek rá a mű koherens világtörténelmi optimizmusára.

Az 1945 és 1948 közötti korszakban az események nem egyszerűen gyorsak, de olyanok, ahol nem egyszer napok, sőt, órák döntenek kötelező és kényszerű változásokról és fordulatokról. Mire egy nyomtatott szöveg megjelenik, lehet, hogy már más korszak van, az eredeti intenció a maga ellentétébe fordulhat. Kinek maradhat *valódi* elvi vagy tudományos fenntartása valakivel szemben, aki az írás megjelenése előtt néhány nappal veszítette el a katedráját, került utcára vagy vált köztiszteletben álló integráns polgárból politikai ellenséggé?6

Az *Új nevelés kérdései* egy sor általános történelmi, filozófiai és pszichológiai kérdést vet fel. Nemcsak a szerzők személyes lélektanát befolyásolja ez a többszörösen is kivételes történelmi helyzet, de a mű összes fontos koncepcionális elemének aktuális beágyazódását és előre ki nem számítható értelmezhetőségét. A "mechanikus", szimbolikusan Herbart nevével fémjelezhető pedagógia kritikája esetén joggal tételezhető fel, hogy az egyik olvasó a Horthy-rendszer pedagógiai vaskalaposságának *bírálatát* látja benne, miközben a jobban értesültek már a szovjet pedagógia "vörös herbartizmusá"-nak megelőlegezett *pozitív* felmutatását is pontosan érzékelik. Maga a nyolc osztályos iskola az egyik perspektívában az új, magyar demokrácia kiteljesedése (és a Horthy-rendszer konkrét meghaladása), egy másik perspektívában a gleichschaltoló új rendszer szimpla adaptálása a magyar viszonyokra.

A szerzők pszichológiája lényegesebb, mint a mű egyes tartalmainak gyorsan változó értelmezhetősége. A történelmi perspektíva sebes változása szinte naponta új önmeghatározásokat ír elő számukra, *a legbizonytalanabb az előttük álló jövő*, az egyik történelmi hullám tetején állva már egy másik, ugyanolyan erős hullám csapásával kell szembenézniük. Mi lesz az, ami megmarad az újrakezdés előtti korszakból, mi lesz, ami talán örökre elsüllyed?

A sztálini kommunizmus kelet-európai felemelkedése mindent ígért, csak azt nem, hogy Sztálin 1953-ban meghal, és ezzel a negyvenes évek végi rendszer valósága *döntően* megváltozik. Ezt a kivételes helyzetet görög stílusú *sorsparadigmának* kell neveznünk, amelyben a paradicsom és a pokol közötti állandó közlekedés összes analitikusan alig összegezhető eleme *egy történet konkrét narratívumában* már áttekinthetően elmesélhető lesz. A két történelmi pillanat *interferenciája* (amelyek közül

4 Mind a két szerző addigi stúdiumainak és tudásának olyan elemei is fontos szerephez jutnak az *Új nevelés kérdései*ben, amelyeket korábban nem publikáltak, ezért visszakövetkeztethetünk szellemi útjuk addig ismeretlen stációira is.

5 Eleve kettős politikai térről kell beszélnünk: a legnagyobb szabadságban és a legnagyobb represszió felemelkedő árnyai között - mindez a legszorosabb kapcsolatban az egyes nevelésfilozófiai vagy oktatáspolitikai kérdésekkel, nem is beszélve arról a hatalmas rendszerváltásról, amit a maguk demokratikus módján mind Faragó László, mind Kiss Árpád is - *Rákosi nélkül is* - szükségesnek tartott volna.

6 Az *Új nevelés kérdései* bibliográfiájában megfogalmazott rövid értékelések maguk is adnak halvány ízelítőt ezekből a (szorongó) meggondolásokból, jóllehet Faragó és Kiss Árpád integritása érdemileg megkérdőjelezhetetlen.

© Copyright Mikes International 2001-2014

az elsőben az egész addigi folyamat esszenciálisan belesűrűsödik) nemcsak többszörösen különleges történelmi helyzet, de egyben a *mitológiai egyértelműség* állapota is.

Egy rossz társadalom valósága és egy jó társadalom lehetősége testesülnek meg ebben a szembenállásban, s mint minden ilyen helyzetben, a lehetőség már eleve teljesen egyértelműnek, ha éppen már nem is eleve eldöntöttnek tűnik. A régi és az új - ebben 1945 történelmi pillanatában tökéletes morális egyértelműséggel jelennek meg. Ez nem tévedés, ideológia vagy más jellegű optikai csalódás -*ez maga a világtörténelmi perspektivizmus*, amelynek hatása alól csak kivételes személyek kivételes helyzetekben képesek kivonni magukat. A pedagógia különlegesen érintett ebben a pillanatban. A múlt tragédiájában nyilvánvalóan az iskola kompromittálódott leginkább - a jó jövőben nyilvánvalóan a pedagógiai fogja játszani a vezető szerepet. A teljes morális egyértelműség kora ez.7

Az 1945-ös nemzedék sorsparadigmájának egyik szomorú sajátossága azonban nemcsak az, hogy igen rövid ideig tart, jóllehet a kronológiai idő nem azonos a világtörténelmi tartalmakkal terhes idővel. A valódi sorsparadigma, a görög mítoszok egyik lehetősége az, ha fiatal és elkötelezett emberek két világtörténelmi paradigma között állnak, megvillan előttük még annak reménye is, hogy a régi és az új közötti vákuumban alkotó módon szóljanak bele egy új világ megteremtésének folyamatába.

Legtalálóbban ezt talán a következő jellemzés fogalmazza meg: "...nagyjából egyidősek, alig múltak negyven évesek, valamit hittek, reméltek, akartak, sokat kockáztattak érte, és amikor elérték, beteljesült az álmuk, hitük, szemük láttára, tudtukkal, vagy tehetetlen asszisztálásuk közben minden elromlott, zavarossá vált és elsősorban ellenük fordult...drámájuk, tragédiájuk azért iszonyú, mert nincs katarzis, nincs megnyugtató emberi erkölcsi igazságtétel. Nem harcban estek el, melyet hitükért vívtak, hanem torz alakot öltött hitük-eszméjük, mint egy óriási gólem összezúzta őket. Őket, a létrehozó híveket elsőként...S ki tudja, melyik halál a gyötrelmesebb, a fizikai megsemmisülés, vagy megölt lélekkel a további életre ítéltetés."8

Ez a sorsparadigma tehát hozzá illesztette az egyik kivételesen szinguláris sorsparadigmához a másik, azzal diametrálisan ellentétesen kivételesen szinguláris világtörténelmi pillanatot, hirtelen egy másik, ezzel ellenkező morális egyértelműség pillanatát teremtve meg. A kevésbé filozofikus korszereplők számára, akik a morális egyértelműség pillanatát nyomban (és érthetően) a politika médiumában értelmezték, ez a változás talán még ennél is fantasztikusabb, hiszen a morális egyértelműség új változata pontosan az ellenkezője volt annak, amit az eredeti (és érdemileg még mindig érvényben lévő morális egyértelműség) követelt.

A görög tragédiák nemezise abból a szempontból is játékot űzött az akkori magyar társadalommal, hogy a két morális egyértelműség megváltozásának természeti katasztrófáját *a világtörténelem magaslatának szintjén* rendezte meg, az erre válaszoló társadalom mindeközben a háború pusztításainak nyomát takarította el, halottait gyászolta és (beleértve a svájci karórák villámgyors felajánlásait is) sokszoros kiszolgáltatottságában és kényszerpályáin a szimpla fizikai túlélésért is harcolt.

Az egész kérdéskör egyik legfontosabb problémája, hogy e világtörténelmi fordulat sokkal komplexebb, mint a kommunizmus szimpla elfogadásának vagy elutasításának véleményszintű felfogása (jóllehet például 1989 felől visszapillantva maga ez a kérdés is félelmetes komplexitások dimenzióit villantja fel).9

A világtörténelmi pillanat sajátossága természetesen mind Faragót, mind Kiss Árpádot alapvetően foglalkoztatta: "Az 1945-ös esztendő olyan hatalmas fordulatot jelent nemzetünk sorsában, amelyhez foghatót keveset találunk népünk múltjában. Hazánk felszabadítása egész népünk életének olyan forradalmi jellegű átalakulását indította meg, amellyel lehetőségünk nyílik századok mulasztásait jóvátennünk és számos szerencsésebb körülmények között élő nép emberi és társadalmi fejlődését utolérni."10 E gondolat hozzáteszi az eddig mondottakhoz minden kivételes pozitív történeti mozzanat magyar komponensét, az "utolérés", a történeti "fáziskésések" behozásának kivételes lehetőségét is. Faragó László imént idézett szövege is a holisztikus, egészre irányuló szempontok egész sorát mutatja fel, szinte már magyarázatra szorul a holisztikus mozzanatoknak ez a sora. Ha nem lengené be ezt a korfordulót a tragikum árnya, azt kellene mondanunk, hogy ennyi végső probléma ilyen izomorfiája szinte már "gyanús" jelenség. Ez a nagyságrend nemcsak egy szempontból holisztikus. Egyre többről van szó, az egész történelem korrekciójáról, a félresiklások és zsákutcák kijavításának lehetőségéről. *Nemcsak az események pozitív eredője és a diagnózis, de maga a terápia is holisztikus jelleget ölt.* A történelmet rendbe kell hozni, a múlt felett gyakorolt kritika azonban nem marad meg absztraktnak és általánosnak, de a körülményekhez képest maga is konkrét: "Hazánk mind a legutóbbi időkig az elsikkasztott forradalmak, az elalkudott reformok és az elvetélt jó szándékok szerencsétlen

7 Hasonló, konkrét meghatározásaiban azonban természetesen ettől különböző "morális" korszakot mutat ki *Hermann* István, amikor a sztálinizmus megszilárdulása közepette Hitler megtámadja a Szovjetuniót, és ezzel gyökeresen megváltoztatja az alapvető erkölcsi koordinátákat (ld. *Lukács György gondolatvilága*. Budapest, 1974. (Magvető)
8 Sólyom Ildikó, *Megtörténhetett!?* Szeged, 1988. (JATE Kiadó), 246.
9 Ki gondolna például arra az egyszerre tréfás és véresen komoly lehetőségre, hogy valaki azzal indokolja kommunistává válását, hogy az amerikai hadifogságban jobbak az életkörülmények.
10 *Új nevelés kérdései*, 223.

© Copyright Mikes International 2001-2014

következményeit nyögte. Társadalmi fejlődésünk a feudalizmus fokán rekedt meg, s nemcsak a népi demokrácia küszöbéhez, de még a polgári demokráciához sem tudtunk elérkezni. A magyar társadalom a kiegyezés óta sajátszerű álomvilágban és ennek megfelelően különös illuzionizmusban élt."11

Itt az igazi nagy lehetőség "minden megváltoztatására", s ezt a mindent legszívesebben Arnold *Gehlen* fogalmával, a "kulcsattitűdök" megváltoztatásaként értelmeznénk.12 A nagy elvárások és a teljes újrakezdés megjelennek a múlt értékelésében is, ami újabb magyar skizofréniához vezet. Az új történelmi korszak okozta csalódások idővel természetesen megszépítik, korrektebb megvilágításba helyezik az egykori történelmi mélypontokat, de ez nem lehet a teljes és végleges álláspont, hiszen egy újabb rendszerben való csalódás nem változtathatja meg utólagosan az előző mélypont értékelését.

A népi demokrácia fogalma tautológia, de a világtörténelmi átalakulás magával sodró plauzibilitása habozás nélkül fogadtatja el Faragóval (aki nyilván tökéletesen otthon van a politikai elmélet irodalmában) ezt a fogalmi problémát,13 hiszen "az egyenlőségnek merőben formális fogalmából az élet tényleges valóságává kell alakulnia", a kijelentés tehát tautológia, de van értelme, helye, szükség van rá, éppen az új helyzet ad neki új értelmet.14

1945-ben az érvelés sajátos megfordítása megy végbe a magyar demokrácia iskolarendszerének értelmezésében. *Nem a demokratikus érvelést használja fel egy ideológia megvalósítása érdekében, de ideológiai harcba kezd a demokrácia új értelmezéséért: a demokráciát akarja megváltoztatni, természetesen pozitívan és fejlesztően.* Mindennek célja természetesen az új iskola, ami annyira fontos, hogy érdekében a demokrácia meglévő polgári fogalmával már e kezdet kezdetén vitába kell szállni. E (közösen osztott) nézet összes logikai, de elsősorban mégis történeti-szituatív gyengéjével tisztában vagyunk (napjainkban különösen is sebesen lehetünk tisztában ezzel), mégsem kételkedhetünk abban, hogy mindketten őszintén hajoltak a demokrácia fölé, hogy annak gyengéit kiküszöböljék még az új iskola kialakítása előtt! Kiderült, hogy a demokrácia fogalma nem jelent időtlenül érvényes egyensúlyt: nemcsak a világot kell éretté tenni a demokráciára, hanem a demokrácia fogalmát is hozzá kell alakítani a megváltozott világ arculatához. A demokráciát, más szóval, konkretizálni kell. Ideális politikaelméleti alaphelyzet ez, amelynek jelentősége túlemelkedik e Faragó-Kiss Árpád-tanulmány nagyságrendjén is.

A helyes társadalom alapelvei, amit ebben a szövegben a "demokrácia" terminus képvisel, valamiféle "alkalmazás", "konkretizálás" nélkül önmagukban még nem vezetnek rögtön sikerre. S amíg ezen gondolkodunk, a demokrácia válságait látva máris megjelennek a minden irányú szélsőségesek, akik már egészen más tartalmat adnak annak, hogy módosítani kell a demokrácia szabályait, és egy korrekt demokráciaelméleti megfontolásnak legfeljebb a külső elemeit építik bele a maguk érvelésébe.

"Századunk nemcsak a gyermek, hanem a szocializmus százada is", fogalmazza meg Faragó az egész könyv szellemét is összefoglalóan.15 A gyermek és a társadalom közötti összefüggés, a gyermek és a szocializmus közeli egymásra találása a jelent közvetlenül megalapozó teoretikusként tünteti fel August *Bebel*t és Ellen *Key*-t, a századforduló nagy, de egyben már modern humanista utópiái a két világháború közötti korszakban részben közhellyé laposodtak, részben egy már többet nem is remélt civilizációs magaslat szellemi orchideáiként esztétikai karakterre tettek szert.

Az *Új nevelés kérdései* szerzői új módon és egységben látják ezt az összefüggést. Egy klasszikus igazság aktualizálódik ezekben az években, ez lesz pedagógiájuk alapja, amit akkor is vállaltak, ha természetesen nem voltak naivak, és nem várták el feltétlenül a történelemtől, hogy ne zavarja meg az ő számukra nyújtott utópikus lehetőséget. A legmélyebb kiindulás egyben a legreálisabb is: "Mindenünket a gyermeknek kell jelentenie tehát: ez az a követelmény, mely a gyermek századában mindinkább valósággá válik, s arra hivatott, hogy földön egykor, az igazi hatalmi átalakulás után igazi gyermekkertet, a boldog gyermekek és a boldog gyermekektől boldogított boldog felnőttek birodalmát varázsolja elő."16 S ha már "irodalmi" szövegnek olvasunk egy különleges rekonstrukció során egy pedagógiai elemzést, fel kell figyelnünk arra, hogy milyen mutációban jön elő itt a "boldog" jelző, amelynek egymásutánja egy egész filozófiát és történelemszemléletet sugall. A boldogság végtelenné fokozódása és alliterációja az a magaslat, ahonnan az *Új nevelés kérdései* szerzői lezuhannak az ötvenes évek elejének valóságába...

A "boldog gyermekek és a boldog gyermekektől boldogított felnőttek boldog valóságá"-nak szinte csak karnyújtásnyira lévő valósága valósággá változtatja a vágyat a szabadságra, a hitet egy új felszabadulás lehetőségében. A társadalmi, sőt, a

11 Új nevelés kérdései , 224

12 Arnold Gehlen, *Studien zur Anthropologie und Soziologie*. Neuwied/Berlin, 1963.(Luchterhand)

13 "A népi demokrácia tautologikus fogalma arra utal, hogy már a negyedik rend jelentkezik a hatalomban és a társadalom sorsának irányításában való részesedésért." *Új nevelés kérdései*, 226

14 Uo. - Érdekes keretbe helyezi ezt, hogy 1989 után a "nép"-előtagú fogalmakban épp ezt az elemet érezték specifikusan "kommunistá"-nak.

15 *Új nevelés kérdései*,72

16 Uo.73 - A hosszú Key-értelmezés természetesen igyekszik érzékeltetni a "rajongás" és az "irracionalitás" elemeit is az eredeti gondolatrendszerben, mindez mégis elsősorban az őszinte entuziazmus hitelét emeli.

© Copyright Mikes International 2001-2014

filozófiai, antropológiai fogalmak újrarendezése következik el a gyermek fogalma és eszménye körül. A társadalom felszabadítása és a gyerek felszabadítása sokszorosan áthatják egymást. E konkrét gyerekfelfogás mintegy spontánul hívja elő a szellemi képességeit a nevelés és oktatás konkrét folyamataiban szinergetikusan transzponáló *abszolút pedagógus*-elméletét és cselekvési formáit.17

KISS, Endre: The Issues of the New Pedagogy

The pedagogical activity is particularly affected by the parallelism more and more diverging of the expression of the thinking personality and of the anti-anthropomorphic, non personal character of the intellectual production. The pedagogy is especially characterized by the main tendency in the fact, that research and teaching shorten more and more the moment of self-realization of the pedagogue, so that the identification of the own history of thought related to the personality of the pedagogue becomes, in turn, more and more important. The practicing pedagogue will be confronted to a situation more and more particular, even paradoxical because of the changes mentioned of the character of this activity.

In the case of Árpád Kiss, the *"subjectivity"* of the topography from the perspective of the intellectual history and the intelligence and the *"objectivity"* of the scientific-pedagogical work have extremely agitated relations. The scientific work contains little existential moments, while the striking and omnipresent character of the thinker's personality and of Árpád Kiss' thought has not only attracted the interest of his contemporaries, but enticed them to intense reflections.

The reconstruction of Árpád Kiss' thinking represented a prior exhaustive enumeration of the non typical methodological problems and also the anticipation of efforts of expected solutions. The most important of **theses** methodical decisions consisted in carefully studying the texts, as well as putting in background the apparently personal and close hypothesis, which could be certified in advance also in many cases. The only significant hypothesis in favour of a strict reading consisted in the fact that the reconstruction of such a "philosophy" was possible, that this philosophy existed also in the case where we must mistrust at this stage to put the question how this "philosophy" is related with the scientific work (respectively, whether the foundation and the motivation exist, or just the contrary, if they exist in a juxtaposed situation in a context to be defined later).

The starting point of the philosophy expresses the attachment to freedom as an *endpoint*, the real way of forming one's own life regarding the attachment to freedom as a natural *starting point*. In the practice of the real life handling, the final theorical result is then the starting point, a decisive element granting the success of the whole process. This is the reason why I have to decide freely, to avoid hanging from anything at all and that the fact of the dependence does not influence the qualities of the whole decision. *This is a specific situativity*. This is not the heroic individualism à la Friedrich Nietzsche or Endre Ady, which has therefore great traditions in the Hungarian development, an individualism that was not far from Árpád Kiss taking into account the finest socio-cultural intermediation ways.

Árpád Kiss' real pedagogy is existential about the man who is respectively pragmatic concerning the teaching or sociological concerning the nature of knowledge. It is not by pure chance that the existential moment is seen little, teaching and knowledge (especially "school" and "civilization") are the center of the attention. It is also no pure chance, that the existential moment is mostly seen in the problematic of the intelligence (as result of a multiple reconstruction) or in an *aperçu* common with the existentialist philosophy.

~ ~ ~ ~ ~ ~

17 "Ha valóban igaz az a tétel, amelyet a fentiekben állítottunk, nevezetesen, hogy az elnyomott dolgozó osztályok és a gyermeki életétől megfosztott gyermek felszabadulása nem véletlenül esik egybe, - mint ahogy nem véletlen az, hogy Rousseau a polgári szabadságjogok első nagy gondolkodója volt egyszersmind a gyermeki szabadsággondolat apostola is - akkor Montessorinak a fasizmus zsarnokságával szemben való nyílt kiállása is azt mutatja, hogy a modern nevelő gondolatok hirdetője és alkalmazója nem is lehet más, mint az elnyomottak szabadságáért...küzdő ember." Uo. 74.

© Copyright Mikes International 2001-2014

NYELVÉSZET

Czeglédi Katalin :

Nyelvi kompetencia – kommunikatív kompetencia a földrajzi nevekben[1]

„Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj,
S nem tudja, hol lakott itt Vörösmarty Mihály”
(Radnóti Miklós: Nem tudhatom…)

1. A versidézetből kitűnik, hogy egy földrajzi terület, hely egyrészt mindenkinek jelenti ugyanazt, Magyarországot, másrészt ezen belül jelenthet sokat, de keveset is. A kommunikatív jelentéstartalom felől megközelítve a mérték több tényezőtől, körülménytől függ: pl.:
A beszélő vagy író, milyen viszonyban van az adott földrajzi hellyel? Milyen ismeretei vannak róla? Milyen érzelmi kapcsolat fűzi a helyhez? Milyen célból van szüksége a hely ismeretére? stb.
A nyelvi jelentéstartalom felől megközelítve a legtöbbet a nyelvésznek, a kutatónak mond az ország név, mint földrajzi név, azonban mindent, amit tartalmaz, nekünk sem. Csupán törekedhetünk arra, hogy a földrajzi nevek nyelvi jelentéstartalmát megismerjük, s munkánk eredményeképpen számos tulajdonnév és köznév etimológiáját tegyük biztosabbá azért, hogy egyre több embernek jelentsen minél többet a köznév és a földrajzi név, mint tulajdonnév.

A Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek a tanulmányozása során lehetőségünk nyílt arra, hogy a neveket összehasonlítsuk más területek, köztük a Kárpát medence földrajzi neveivel, s a nekik alapul szolgált közszókat széleskörűen tanulmányozzuk. Igy jutottunk el a három nyelvcsalád (uráli, altáji és indoeurópai) nyelveinek az összehasonlító elemzéséhez, a nyelv születésének és kialakulásának a kérdéséhez, amelyet alapjaiban érint a nyelvi és a kommunikatív kompetencia problémaköre. Az ösztönös állati magatartásból az emberi gondolkodásba való átmenet idején indulhatott meg az emberi kommunikáció. Majd ezt követően az emberi élet, a lét és a tudattartalom fejlődése magával vonta az emberi kommunikáció fejlődését. Ez azt is jelenti, hogy az emberi kommunikációnak feltétele volt a nyelv megszületése, így a nyelv és a kommunikáció kölcsönösen feltételezik egymást.
Ugyanakkor a nyelvi kompetencia több mint a kommunikatív kompetencia. A kommunikatív kompetencia a nyelvi kompetencián alapul. A kommunikatív jelentés az aktuális jelentések vagy azok egy részének az összessége.

Miután a földrajzi helyek megnevezésekor a neveknek alapul szolgált szavak a névadók nyelvének aktív szókincsébe tartoztak, ismert volt azok jelentéstartalma. Az idő múlásával azonban mindez sok esetben a homályba veszett, különösen a vízneveké. Megismerésük lehetséges, de csak úgy, ha sok szempontot figyelembe véve sokszor járjuk körül a neveket az érintett nyelvek bevonásával, miközben eljuthatunk az emberi nyelv szókészlete létrejöttének vizsgálatához. Eszerint a szavakat három alapvető réteghez sorolhatjuk. Az elsőbe tartozik a víz megnevezése, a másodikba az ember és a természet más részeit és azok működését, tevékenységét megjelölő szavak, s a harmadik réteghez az elvont dolgok, jelenségek nevei, a jelképek, azaz a szimbólumok. Az első réteghez tartozó szavak kutatásaink eredményeképpen a víz megnevezésével kapcsolatosak, a nyelvi kompetencia alapját képezik. Az 1-2-3. réteghez tartozó szavak tartalma pedig a nyelvi kompetencia része. A kommunikatív kompetencia mindig ebből egy vagy több aktuális jelentés, illetőleg az aktuális jelentések összessége lehet.
Tehát a kommunikatív kompetencia nem létezik a nyelvi kompetencia nélkül. Kutatásaink eredményeképpen a szókészletünk legősibb rétegét a vizet jelentő szavak alkotják. A 2. réteghez tartozó, vagyis az ember és a természet más részeit megjelölő megnevezéseknek, illetve a víz munkájához, mozgásához, működéséhez hasonló más természeti jelenség, az ember, az állat, a növény, a szél stb. tevékenysége megnevezésének bizonyos jelentésbeli hasonlóság okán a már ismert vízre vonatkozó megnevezések szolgálhattak alapul. Ehhez hasonlóan a 3. réteghez sorolt elvont dolgok, jelenségek neveit, a jelképeket, azaz a szimbólumokat is megfejthetjük a vízből kiindulva. Kutatásaink egyértelműen támogatják Horváth Katalin alábbi gondolatait:

„…sok elemet egyetlen, elvont jelentésmozzanat s egy egész – egyre táguló – rendszert is csak néhány közös jegy tart össze, melyeken, mint a lépcsőfokokon visszajuthatunk a kiinduló elvont komponenshez, a szócsaládok létrejöttének folyamatában is a „mindenből egy és egyből minden” hérakleitoszi gondolat érvényesülését láthatjuk…” (HORVÁTH 1993:82)

1 Megjelent: Nyelvi kompetencia – Kommunikatív kompetencia, Szerkesztette Gecső Tamás, Tinta Könyvkiadó, Budapest 2006.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Minthogy az első réteghez tartozó víz jelentése a nyelvi kompetencia alapja, a kommunikatív kompetencia pedig nem létezik a nyelvi kompetencia nélkül, nyelveket kell ismerni ahhoz, hogy a nyelvi kompetenciát érdemben kutassuk, és viszonylag megismerjük, de legalább egyet, az anyanyelvet kell tudni, hogy kommunikálhassunk. A kommunikáció szükségessége miatt született meg a nyelv sok ezer évvel ezelőtt, egyes vélemények szerint néhány tízezer, mások szerint több százezer évvel ezelőtt. A nyelv használata, fejlődése során minden valószínűség szerint kezdetben nyelvjárási különbségek adódtak, majd az elkülönülési tendencia erősödésével különböző nyelvek jöttek létre. A vizsgálataink segítenek felismerni, hogy a nyelvek között olyan sok közös vonás van, ráadásul ezek a közös jegyek rendszerbe illenek. Az összefüggések nem a véletlen műve, s az egyezések is törvényszerűek, helytelen az egyezéseket az ismereteink hiánya miatt olykor véletlennek minősíteni.

Bár a földrajzi helyek neveinek a kommunikatív kompetenciája, a közlés jelentéstartalma ismert volt a névadáskor, idővel sok esetben elhomályosult. Ahhoz, hogy újra megismerjük, a nevek nyelvi jelentéstartalmának a feltárására van szükség, amelyet a földrajzi nevek rendszerszerű, több szempontú vizsgálatával érhetünk el. Elvégeztük ehhez a Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek az összehasonlító hangtani, alaktani és jelentéstani vizsgálatát is, melynek eredményeképpen eljutottunk sok földrajzi név nyelvi jelentéstartalmának a megismeréséhez, ezt követően pedig elkészíthető a nevek és a neveknek alapul szolgált szavak etimológiája, nyelvtani jelenségek válnak világosabbá, a névadó és a neveket használó népek nyelvi és kulturális világképe rajzolódik ki. Jelen dolgozatban arra kerestünk választ, milyen gondolkodási háttere volt a számnevek kialakulásának. **A számnevek létrejöttének, a kettes, a hetes és a tízes számrendszer kialakulásának a kutatására a földrajzi nevek késztettek, megismerésükben pedig segítettek.**
Jelen dolgozatban a kettes számrendszer tanulmányozásakor a számnevekkel kapcsolatba hozható, közelebbről **az iker, kettős, dupla** jelentésű szavakat tartalmazó földrajzi nevekből indulunk ki. A munka eredményeképpen több nyelv, köztük a magyarban is ismert és használt számnevek eddig meglévő magyarázatának kiegészítésére van lehetőségünk, továbbá a bizonytalan illetve ismeretlen etimológiájú számnevek eredeti jelentéstartalmának, a nyelvekben ismert változatok közti összefüggéseknek a megismeréséhez, nyelvtani jelenségek tisztázásához igyekszünk eljutni.2

2. Földrajzi nevek kommunikatív jelentéstartalma:

A földrajzi nevekben a kommunikatív jelentéstartalom könnyen felismerhető, hiszen tudjuk, hogy azok települést, áldozati helyet, forrást, erdőt, tavat jelölnek. Pl.:

Jĕkĕr śăl h. Ašm.V.: csuv. *Jĕkĕr śăl* or. *Dva Kl'uča* Bug.u., település neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Jĕkĕr* < ----- csuv. *jĕkĕr* ’iker, kettős’ + *śăl* < ----- csuv. *śăl* ’forrás’.

Jĕkĕr Var h. Ašm.V.117.: csuv. *Jĕkĕr Var* , település neve, NAP:-, Ar.: csuv. *Jĕkĕr var* U. < csuv. *Jĕkĕr* < ----- csuv. *jĕkĕr* ’iker, kettős’ + *var* < ----- csuv. *var* ’árok, patak’.

Jĕkĕr kiremet v. Ašm.V.117.: csuv. *Jĕkĕr kiremet*, kiremet neve, NAP:-, Ar.: csuv. *Jĕkĕr kiremet* M. < csuv. *Jĕkĕr* < ----- csuv. *jĕkĕr* ’iker, kettős’ + *kiremet* ’pogány áldozati hely’.

Jĕkĕr külĕ t. Ašm.V.117.: csuv. *Jĕkĕr külĕ* Bug.u., tó neve az or. Jakuškino falu környékén, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Jĕkĕr* < ----- 1. csuv. *jĕkĕr* ’iker, kettős’ 2. *Jĕkĕr:* folyónév + *külĕ* < ----- csuv. 1. *kül ’tó’* + csuv. *–ĕ:* birtokos személyjel 2. *külĕ* ’tó’.

Jĕkĕrlĕ śăl f. Ašm.V.117.: csuv. *Jĕkĕrlĕ śăl* , forrás neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Jĕkĕrlĕ* < ----- csuv. *jĕkĕr* ’iker, kettős’ + *-lĕ:* valamivel való ellátottságot jelentő képző + *śăl* < ----- csuv. *śăl* ’forrás’.

Jĕkĕrlĕ xărtnă d. Ašm.V.: csuv. *Jĕkĕrlĕ xărtnă* Cu., erdő neve az or. Šibylgi falu mellett, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Jĕkĕrlĕ* < ----- csuv. *jĕkĕr* ’iker, kettős’ + *-lĕ:* valamivel való ellátottságot jelentő képző + *xărtnă* < ----- csuv. *xărtnă* ’tisztás’3 (< 1. csuv. *xărt-* ’szárítani’ 2. csuv. *xyr-* ’levakarni, lekaparni’ + *-t:* ’deverbális verbumképző + *-nă:* múlt idejű melléknévi igenévképző.

További ismereteket a földrajzi nevekről úgy szerezhetünk, ha széleskörű vizsgálatokat végzünk szem előtt tartva Benkő Loránd hasznos gondolatait:

„Az etimológia sikamlós tudományterület, könnyű elcsúszni rajta. Igy van ez a közszavak magyarázatában is, s még inkább áll a tulajdonnevek megfejtésére, ...A névi jelleg sajátosságaiból következően tulajdonnevet etimologizálni rendszerint jóval

2 Jelen dolgozatban nincs lehetőségünk a teljes anyagot bemutatni, ezért csupán jelzés értékkel szólunk a számnevekről.
3 Keletkezhetett égetés vagy kivágás, horolás, borotválás útján.

© Copyright Mikes International 2001-2014

nehezebb, mint közszót, a magyarázati tényezők szélesebb körű és komplexebb számbavételét követeli meg. Itt tehát az etimon csak akkor tekinthető bizonyítottnak vagy akár valószínűnek, ha a vizsgálat ezt a komplex tényezőhalmazt valóban körüljárta, a benne rejlő ellentmondásokat tételesen kiküszöbölte." (BENKŐ 1998:148)

A Volga-Urál vidéke földrajzi neveit komplex tényezőhalmaznak tekintettük, úgy jártuk körül sokszor, hogy közben számtalan szempontot vettünk figyelembe. A munkánk módszertani és tartalmi oldalról egyaránt helyesnek és szükségesnek bizonyult, amelyet támogat az a tudós megfogalmazás is, hogy

„…a történeti nyelvtudomány és benne a történeti névtan sem térhet ki őstörténetünk írott forrásainak újabb tanulmányozási kötelezettségei alól, az eddigi nyelvészeti eredmények kritikai értékelését és új, behatóbb elemzések igényét egyaránt tekintve." (BENKŐ 1984/4:390),

A fenti földrajzi nevek kéttagúak, ahol az első tag a *Jěkěr* illetve képzett változata a *Jěkěrlě.* Minden egyes nevet külön meg kell vizsgálnunk ahhoz, hogy a neki közvetlenül alapul szolgált szót megállapítsuk. A csuv. *Jěkěr śăl* or. *Dva Kl'uča* esetében az orosz megfelelő egyértelművé teszi, hogy a 'kettő, kettős, iker' jelentésű csuvas *jěkěr* szó szolgált alapul a névnek. A többi névnek alapul szolgálhatott a csuv. *Jěkěr* nevű folyó is, amelynek azonban szintén a csuv. *jěkěr* 'iker' közszó az alapja. Mindez pedig már a nyelvi jelentéstartalom megismerésének a körébe tartozik.

3. A földrajzi nevek nyelvi jelentéstartalma:

A fenti földrajzi nevek nemcsak a kommunikatív jelentéstartalomra vonatkozó adatokat tartalmazzák, hanem a nyelvi jelentéstartalom körébe tartozókat is. A továbbiakban tehát a nevek megismerésének, megfejtésének a folyamatában már a nyelvi kompetencia körébe tartozó vizsgálatokat is végzünk
A példaként említett nevekben közös, hogy tartalmazzák a *Jěkěr* elemet, amelynek alapul az a csuv. *jěkěr* 'iker, kettős' jelentésű szó szolgált, amelynek a megfelelői a török és a mongol nyelvekben ismertek, s amelynek rokona a magyar *iker* szó. Meg kell ismernünk, hogy a szócsalád tagjait milyen szál tartja össze. Ehhez pedig számba kell venni a *kettő*, az *ág* és további *kettőt* tartalmazó szavakat, s a *kettő* számnevet tartalmazó összetett számneveket. Mindehhez pedig szorosan kapcsolódik az *egy*, a *három*, az *öt* és a *tíz*, valamint az ezeket tartalmazó számnevek megismerése.

3.1. A csuvas *jěkěr* nyelvi párhuzamai értékes adatok:

Csuvas ***jěkěr*** 'kettős', *jěkěreš* 'ikrek, ikertestvérek', ÓT. *ekiz, ikiz* 'ikrek, pár'. Zamaxš. *ekizek*, azerb., türkm. *ekiz*, kirg., kazah, k.kalp., nog. *egiz*, üzb. *egiz, egizak,* üzb. S. *igiz*, bask., tat. *igez, igezek*, oszm. *ikiz*, alt.V. *egis, igis*, ojr. *egis*, tuv. *ijis* (*iji* 'kettő'), hak. *ikis*, jak. *ikir, igirä* 'ikrek', vö.:Ómong. *ikire*, mai mong. *ixer*, kalm. *ikr* 'ikrek' < *ikě* 'kettő'. (JEGOROV 1964)

A tudomány jelenlegi állása szerint a magyar ***iker*** 'kettős, ugyanazon anyától ugyanazon születéskor világra hozott két vagy több gyermek valamelyike'. Csuvasos jellegű ótörök jövevényszó. …Megfelelői a jakut kivételével minden török nyelvcsoportban megtalálhatók. E török szavak az *iki, äki* 'kettő számnév származékai. Vö.: még mong. *ikire* 'iker'. A cser. *jygyr* 'iker, ikrek' 'ua.'. …(TESz)

Közelebb jutunk a szó nyelvi jelentéstartalma kialakulásának a megismeréséhez, ha újabb adatokat vonunk be a kutatásba, pl.:

komi ***tykta***: *tykta pyž* 'két csónak, amelyet keresztgerendával kapcsoltak össze' ….(LYTKIN-GULJAEV)

A komi *tykta* (< *tyk:* vö: vog.T. *taβ,* AK. *taγ* 'ág' + *ta*: képző, vö.: ko. *din* 'tartozik valamihez'….) egyszerre tartalmazza az egységet, az egyet, és annak a két azonos alkotó elemét. A *tykta* tehát egy is, meg kettő is. Ugyanaz, mint a magyarban az *iker*. Ráadásul a komiban megőrizte mind a szótő, mind a képző az eredeti szókezdő *t*-t. A szó eredeti jelentése 'ághoz tartozó, kettős' lehetett. A szó párhuzama megvan földrajzi névként a Kárpát medencében:

Vö.: magy. ***Takta*** 'Kesznyétennél a Sajóba ömlő vízfolyás'…Talán török eredetű, vö.: oszm. *Tokat* 'anatóliai város Ankarától kelet-északkeletre' < oszm. N. *tokat* 'völgy lapályának az a helye, ahol a jószágot tartják, istálló'….KISS 1980)

A név értelmezésekor figyelembe kell venni a folyónak az elágazó tulajdonságát, és azt, hogy őseink a folyó két ága közötti helyet, a szeget mire használták, vö.: magy. ***Taktaköz, Tahtaköz.***. A helynév etimológiája felülvizsgálatra szorul, mert bár a török adatok (tulajdonnév és köznév) idetartoznak, alapul nem szolgálhattak a magyar földrajzi névnek.

© Copyright Mikes International 2001-2014

A földrajzi névi kutatások nemcsak a neveink etimológiájának a pontosításához járultak hozzá, hanem segítettek felismerni, hogy **a *kettő* számnévi jelentésnek az *ág* jelentésű szó szolgált alapul, s az *iker*-nek (< *ike* + *r*) a jelentése kezdetben 'ághoz tartozó', majd 'kettős' lehetett. Az *ág* indukálta a 'kettő' számnév létre jöttét**. Az ág két szárát, a kétágút a magyar egy egységes egésznek fogta fel, és fogja fel ma is, ezért számos más nyelvtől eltérően (vö.: orosz) a vonzata nem többes szám, hanem egyes szám. Továbbá a magyarban a kettős tárgyak egyike nem egy, hanem *fél* (vö.: félszemű, félkarú, féllábú, stb.) (CZEGLÉDI 2004) Így fordulhat elő, hogy az *egy* számnevünk etimológiája közös az *iker* etimológiájával.

A földrajzi nevek arra is ráirányították a figyelmünket, hogy mind a 'kettő', mind az 'egy' megnevezésére két külön szócsaládba tartozó szó ismert és használatos a három nyelvcsalád (uráli, altáji, indoeurópai) nyelveiben. Hangtanilag az egyik csoportba tartoznak a *t*- illetőleg a *t*- fejleményeivel kezdődőek, s a másik csoportba a *k*- illetőleg a *k*- fejleményeivel kezdődő 'kettő, iker' és 'egy' jelentésű számnevek.

Ahhoz, hogy az idetartozó földrajzi nevek jelentéstartalma és a megnevezett hely tulajdonságai közötti kapcsolat lényegét megismerjük, azaz, hogy megtudjuk, mi indukálta az elnevezést, további iker, kettős, dupla, elágazós stb. jelentésű egyéb szavakat tartalmazó földrajzi neveket, továbbá a *kettő, iker* és *egy* számneveket tartalmazó összetett számneveket kellett számba venni és tanulmányozni.

Továbbá, hogy azt is megtudjuk, de legalább kutassuk, ezek a nevek hogyan keletkeztek, kik voltak a névadók, milyen nyelven beszéltek a névadáskor, a névadóknak ma kik az utódai, mely nyelvekkel tartoznak össze, a neveknek a közszói elemei mely nyelvekben ismertek, azoknak milyen az etimológiája, a szócsaládja, a földrajzi neveket a nyelvi kompetencia felől kell megközelíteni. A szó családjának a megismerése több szálon lehetséges. Az egyik szál, pl.: a számnevek, a másik szál az elágazós testek, a harmadik az elágazásra jellemző születés, völgy, folyómeder, folyó, mellékfolyó, ilyen továbbá a csira, a sarj, test, majd ember, nép, stb. Az elágazós testek egyik jellemző tulajdonsága, hogy csúcsosak (ég, ék, nyíl, szeg, tű, fű), dudorosak, púposak (domb), de az ellenkezője a völgy, árok, mélyedés is idetartozik. Ha a vízből indulunk ki, akkor érthető lesz nemcsak a forrás, a tó, a folyó, a meder, a forog, hengerül, pereg, folyik, stb. megnevezésének az oka, hanem megértjük, hogy **néhány számnév elnevezését is a víz indukálta.**

Ennek megismerése pedig csak úgy lehetséges, ha összegyűjtjük nemcsak az *iker*, azaz a kettős jelentést tartalmazó földrajzi neveket, szavakat, a *kettő* és a kettőt tartalmazó összetett számnévi jelentést tartalmazó szavakat, mint pl. *húsz*, *tizenkettő,* hanem azokat is, amelyeknek a jelentése az elágazáson alapul, pl. *szarv, sarok, forog, hengerül* stb. Továbbá ezeket - jelen dolgozatban csak a számneveket - meg kell vizsgálnunk a három nyelvcsaládba sorolt (uráli, altáji, indoeurópai) nyelvekben. Ily módon a nyelvi kompetencia megismerése a földrajzi nevek és a nekik alapul szolgált közszók, így a számnévi rendszerünk megértése, megfejtése lehetséges.

3.2. 'Iker, kettős, dupla' jelentésű egyéb számnevek, szavak a földrajzi nevekben és közszóként:

Juplĕ külĕ t. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Juplĕ külĕ* M. < csuv. *Juplĕ* < ----- csuv. *juplĕ* 'kettőzött, dupla' *(*< csuv. *jupă* 'elágazás, szétágazás, villaalakú, ág, mellékfolyó' + *-lĕ*: képző 'valamivel való ellátottság') + *külĕ* < ----- csuv. *külĕ* 'tó'.

Juplĕ var d. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Juplĕ var* M., B? < *Juplĕ* < ----- csuv. *juplĕ* 'kettőzött, dupla' *(*< csuv. *jupă* 'elágazás, szétágazás, villaalakú, ág, mellékfolyó' + *-lĕ*: képző 'valamivel való ellátottság') + *var* < ----- csuv. *var* 'árok, patak'.

A csuvas *Juplĕ var* 'elágazással ellátott, azaz elágazós, kettős árok, folyó' jelentésű. földrajzi név. A csuv. *jĕkĕr* és *juplĕ* nemcsak jelentésben rokonok, hanem genetikailag is összetartoznak. (CZEGLÉDI 2005) A csuvas *jĕkĕr* (<*jĕkĕ* + *-r*) képzett szó, a *jĕkĕ* elem jelentése 'ág' ----- > 'kettő', amelyhez járult az *–r*, jelentése pedig ugyanaz lehetett, mint a csuv. *–l, -lĕ* valamivel való ellátottságot jelölő képző, pl. a csuv. *juplĕ* 'kettőzött, dupla' *(*< csuv. *jupă* 'elágazás, szétágazás, villaalakú, ág, mellékfolyó' + *-lĕ*: képző 'valamivel való ellátottság'.

csuv. ***jupă*** 'ág, elágazás, faág, mellékfolyó'….tat. *jap'* 'elágazás'…(JEGOROV 1964)

Ezen a jelentésen alapul még számos szó jelentése, amelyeknek egy része megtalálható a földrajzi nevekben, másik részét egyelőre csak a földrajzi nevekből ismerjük, pl.:

Majar *varĕ* d. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Majar varĕ* A. < csuv. *Majar* + *varĕ* < ----- csuv. *var* 'árok, patak' + csuv. *–ĕ:* birtokos személyjel.

A csuv. *Majar varĕ* földrajzi név *Majar* elemével szorosan összetartoznak további csuvas szavak, de a névnek alapul nem ezek,

© Copyright Mikes International 2001-2014

hanem olyan ’völgy’ jelentésű szó szolgálhatott, amelynek előzménye az ’elágazás’ jelentés volt. Kezdetben ugyanis az elágazás nemcsak vízszintes irányban mehetett végbe, hanem a függőleges irányú kiterjedés (domb és mélyedés) is egyfajta elágazásnak minősült eleink gondolkodásában.

Kézenfekvő lenne, ha a következő név első tagjának alapul a csuv. *majra* ’orosz asszony’ szó szolgálna. A széleskörű vizsgálatok hátterében azonban úgy látjuk, hogy a közszó és a földrajzi névi *Majra* összetartoznak, de az utóbbinak ugyanaz a szó szolgált alapul, mint a *Majar* formának.

Majra *lappi* d. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Majra lappi* M-P. < csuv. *Majra* + csuv. *lappi* < ----- csuv. *lapă* ’völgy’ + csuv. *–i:* birtokos személyjel.

Vannak közszók, amelyeket nem találtunk a földrajzi nevekben, de idetartoznak, pl.:

csuv. ***măjraka*** ’szarv’ ujg. *müngüs*, üzb. *muguz*, kirg. *müjüz*, kazah, k.kalp., nog. *müjiz*, alt.V., hak., sor *müüs*, tuv. *myjys*, jak. *muos*, bask. *mögöz*, tat. *mögez*, …(JEGOROV 1964)

A szarv olyan, mint az elágazós folyó. Erről kapta a nevét az *ökör* is pl.:

csuv. ***văkăr,*** dial. ***măkăr*** ’ökör’ ÓT. … türkm., oszm. *öküz*, kirg., kum. *ogüz*, ujg. *hoküz*, üzb. *hukiz*, kazah, nog. *ögiz*, k.kalp. *ogiz*, bask., tat. *ügez* ’ökör’, vö.: mong. *üxer* ’szarvas marha’, *üxer* žil ’az *ökör*, bika éve (az állatciklus második éve)’, kalm. *ükr*, bur.-mong. *üxer* ’tehén’. Vö.: hangutánzó szavak: oszm. *ogür*, bask., tat. *üker*, kazah, nog. *ökir*, kumük *ökür*, ujg. *höküri*, *boküri* ’ordítani, bőgni’….(JEGOROV 1964)

A mongol adat nemcsak az állat nevében, hanem számnévi jelentésben is megőrizte a kiinduló elágazós jelentést. A földrajzi nevekben gyakori a csuvasban nyelvjárási szinten ismert *măkăr* , amelynek alapul nem az ’ökör’, hanem az ’elágazós’ jelentés szolgált alapul, pl.:

Măkăr h. Ašm.VIII.299.: csuv. *Măkăr*, település neve, NAP: csuv. *Măkăr* or. *Mokry* Ka., csuvas falu, Ar.:-. < csuv. *Măkăr*.

Măkkăr h. Ašm.VIII.302.: csuv. *Măkkăr* Ka., falu neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Măkkăr*?

Tăxăr ***măkăr*** *var'* f. Ašm.XV.7.: csuv. *Tăxăr măkăr var'*; árok, patak neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *tăxăr* ’kilenc’ + *măkăr* 4 + *var'* < ----- csuv. *var* ’árok, patak’ + csuv. *–ĕ:* birtokos személyjel.

Tvartsa ***măkri*** d. Ašm.XV.108.: csuv. *Tvartsa măkri* Č.u., kiemelkedő hely or. Bigil'dino falu mellett, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Tvartsa*? + csuv. *măkra*? + csuv. *–i:* birtokos személyjel.

Măkăr h. Ašm.VIII.: csuv. *Măkăr* or. *Mokry* Ka., falu neve, NAP: csuv. *Măkăr* or. *Mokry* Ka., csuvas falu, Ar.:-. < csuv. *Măkăr.*

Măkăr h. Ašm.VIII.: csuv. *Măkăr* or. *Mokraja Savalejevka* Buu., falu neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Măkăr* , or. *Mokraja* < ----- or. *mokraja* ’nedves, vizes’5 + *Savalejevka.6*

A közszók közül a csuv. ***măšăr*** 1. ’pár’ (csizma) 2. ’férj, feleség’, …vö.: mar. *mužyr* ’pár’….(JEGOROV 1964) is a vizsgált szó családjába tartozik. Eleink úgy gondolkodtak, hogy a csizmában járunk ugyanúgy, mint ahogyan a mederben jár a víz, és kettő kell belőle, mert két lábunk van.

Azt is tudták, hogy elágazás a sarok is, a forduló is. Alakja csúcsos, másképpen görbe. Az elágazás a születés helye, itt keletkezik a test úgy, hogy a forrásból kifolyik a víz, amely már teremtmény, a magból kihajt a csira, növény lesz belőle, amely szintén teremtmény ugyanúgy, mint az ember, állat.. Őseink szemében egyfajta elágazás helye a domb, a púp is, sőt az áldott

4 Vö.: csuv. dial. *măkăr* ’ökör’, azonban a névnek nem az ’ökör’, hanem ennek az előzménye az ’elágazás, ághoz tartozó’ jelentésű szó szolgált alapul.
5 Nem lehet eredeti orosz szó, csak átvétel egy szubsztrátum nyelvből. Rokon az ’elágazós, elágazáshoz tartozó’ jelentésű szóval, amelynek két fejleménye ismert a csuvasban ’szarv’ és ’ökör’ jelentésben.
6 Vö.: csuv. *Śaval:* folyó neve, csuv. *śăl* ’forrás’.

© Copyright Mikes International 2001-2014

állapot stb. Az elágazás jelentés az alapja nemcsak a kettő és az egy[7] számnevek kialakulásának, hanem számos más hasonló jelenség elnevezésének is, amelyeket megőriztek a nyelvek. Pl.:

komi ***mygör*** 'test'…udm. *mugor* 'test', , mar. *mogyr, mongyr* 'test' ….(LYTKIN – GULJAJEV)

komi ***mykyr*** 'görbeség'…udm. *mykyres* 'görbeség',…mar. *mugyr, mygyr* 'púp'…(JEGOROV 1964)

komi ***mort*** 'ember' …udm. *murt*[8] 'ember' ….(LYTKIN – GULJAJEV)

magy. ***magyar***…(< *magya* + *r*): A *magy, magya* tő nem más, mint egy egység, amelyben benne van az ág, a csira, az embrió, ezért kettős természetű. A *magor* is idetartozik, ághoz, azaz *mag*hoz tartozó, hozzá közel, a tövénél levő, másképpen *mag*gal, ággal ellátott jelentésű. Ilyen teremtmény a víz és hozzá hasonlóan az ember.

magy. ***ember*** …teremtmény ugyanúgy, mint a víz. A *magyaráz* pedig azt jelenthette eredetileg, hogy emberi nyelven értelmez. Más nyelvekben pl.: az oroszban erre a 'megvilágít' (vö.: *объясняет*), ném. *auslegen* 'kifektet, kiterít, értelmez', ang. *explain* 'kifejt, magyaráz' szót használják, és nem a népnevet látják el igei személyraggal.

A 'folyóelágazás, patak' jelentés további földrajzi nevekben ismerhető fel, pl.:

Ajyr f. TB.20.: bask. *Ajyr* or. *Air* Salavat., az or. Jur'uzan' baloldali mellékfolyója. < bask. *Ajyr* < ----- bask. *auyr* < *ajyr* 'folyóelágazás, patak', or. *Air* < ----- bask. *Ajyr*.

Ajyr*gol* f. TB.20.: bask. *Ajyrgol* or. *Airgul* Kumert., az or. Kujurgaza baloldali mellékfolyója. < bask. *Ajyrgol* < ----- bask. *auyr* < *ajyr* 'folyóelágazás, patak' + bask. *gol, kul* 'völgy', or. *Airgul* < ----- bask. *Ajyrgol.*

Ajyr*kul* f. TB.20.: bask. *Ajyrkul* or. *Airkul* Davl., az or. Karamala jobboldali mellékfolyója és az or. Uršak baloldali mellékfolyója < bask. *Ajyrkul* < *Ajyr* < ----- bask. *auyr* < *ajyr* 'folyóelágazás, patak' + *kul* < ----- bask. *gol, kul* 'völgy'.

Ajyr*toba* t. TB.20.: bask. *Ajyrtoba / Ajyryntoba* or. *Airtoba* Mijak., tó neve < bask. *Ajyrtoba* < *Ajyr* < ----- bask. *auyr* < *ajyr* 'folyóelágazás, patak' + *toba* < ----- bask. *toba* 'örvény', *Ajyryn* < ----- *vö.:* bask. *auyr* < *ajyr* 'folyóelágazás, patak' + *toba*, or. *Airtoba* < ----- bask. *Ajyrtoba.*

Ajyry **f.** TB.20.: bask. *Ajyry* or. *Ajry* Kugarč., az or. Sabakla baloldali mellékfolyója < bask. *Ajyry* < ----- bask. *ajyry* 'folyóelágazás, mellékfolyó, patak', or. *Ajry* < ----- bask. *Ajyry* + *kül*

Ajyry*kül* t. TB.20.: bask. *Ajyrykül* or. *Ajyrykul'* Tujm., tó neve < bask. *Ajyrykül* < *Ajyry* < ----- bask. *ajyry* 'folyóelágazás, mellékfolyó, patak' + *kül*< ----- bask. *kül* 'tó', or. *Ajyrykul'* < ----- bask. *Ajyrykül.*

Ajryk **d.** TB.20.: bask. *Ajryk* or. *Ajryk* Kalt., mező neve < bask. *Ajryk* < ----- bask. *ajryk* 'folyóelágazás, mellékfolyó, patak', or. *Ajryk* < ----- bask. *Ajryk.*

Ajry *Karagaj* f. TB.20: bask. *Ajry Karagaj* or. *Ajry Karagaj* Zianč., az or. *Sazala* jobboldali mellékfolyója < *Ajry* < ----- bask. *ajyry, ajry* 'folyóelágazás, mellékfolyó, patak' + *Karagaj*, or. *Ajry Karagaj* < ----- bask. *Ajry Karagaj*.

*Jörög****äjer*** f. TB.67.: bask. *Jörögäjer or. Jurukair* Bajm., az or. Sakmara mellékfolyója, < bask. *Jörögäjer* < *Jörög* < ----- bask. *jörög* 'gyors' + *äjer* < ----- bask. *äjer* < *ajyr* 'mellékfolyó'.

Äjär*tau* h. TB.174.: bask. *Äjärtau* or. *Ejartau* Mijak., város neve, < *Äjärtau* < *Äjär* < ----- bask. *äjer* 1. 'nyereg' 2. < *ajyr* 'mellékfolyó' + *tau* < ----- bask. *tau* 'hegy', or. *Ejartau* < ----- bask. *Äjärtau.*

Äjär*taš* h. TB.174.: bask. *Äjärtaš* Abz., város neve, < bask. *Äjärtaš* < *Äjär* < -----bask. *äjer* 1. 'nyereg' 2. < *ajyr* 'mellékfolyó' + *taš* < ----- bask. *taš* 'kő'.

7 Mert a kettőt egy egységként, egészként fogták fel.
8 Nincs szükség az iráni eredeztetésre, mert az iráninak és az udmurt adatnak végső soron ugyanaz a szubsztrátum nyelv, vagyis közös a gyökere.

© Copyright Mikes International 2001-2014

A folyók, tavak, mező és települések nevében szereplő *Ajyr, Ajyry, Ajry, Äjär* változatok teljesebb alakja az *Ajryk* < **Ajyryk*. A szóbelseji *–j-* lehet korábbi *–jk-9* > *–jg-* > *-jγ-* > *-j-* ill. *–k-* > *-g-* > *-γ-* > *-j-* fejleménye. Közszói jelentésük ’patak, folyó, mellékfolyó, folyóelágazás’. A ’nyereg’ jelentés úgy kapcsolódik ide, hogy annak a jelentése ’1. két hely közötti mélyedés, azaz átjáró 2. vö. ló hátán lévő nyereg.’ A két jelentés között az összekötő kapocs az alaki hasonlóság. Az elsődleges jelentés a mélyedés, völgy, folyó’ stb. lehetett.

A földrajzi nevekben az alakváltozatok között olyan is található, ahol a korábbi *–jk-* > *-k-* fejlemény van meg, pl.:

Akar *śyrmi* d. Ašm.II.221.: csuv. *Akar śyrmi* Cu., határrész neve az or. Starak falu mellett, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Akar*? + *śyrmi* < ----- csuv. *śyrma* ’patak, szakadék’ + csuv. *–i:* birtokos személyjel.

Akra *jal'* h. Ašm.II.221.: csuv. *Akra-jal'* or. *Akarejkino* íist.u., falu neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Akra*? + csuv. *jal'* < ----- csuv. *jal* ’falu’, or. *Akarejkino* < ----- 1. nem or. *Akarejka* 2. nem or. *Akarej* + *-ka*: kicsinyítő képző + or. *–in*: birtokos melléknévképző + or. –o.

A földrajzi nevek őrzik az *–r-* kiinduló mássalhangzóját a *–t*-t10 is, pl.:

Aktaj *śyrmi* f. Ašm.II.222.: csuv. *Aktaj śyrmi*, patak, szakadék neve, NAP:-, Ar.:-. < csuv. *Aktaj* < *Ak11* + *taj* < ----- mdM. *tej* ’nál, -nél’ + *śyrmi* < ----- csuv. *śyrma* ’patak, szakadék’ + csuv. *–i:* birtokos személyjel.

Az eredeti *–t-* egy másik fejleménye található, pl. a csuvasban: *–lĕ:* ’valamivel való ellátottság’ jelentésű képzőben, amely a földrajzi nevekben is gyakori, pl.:

Akalĕ12 *Śučĕ* f. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Akalĕ Śučĕ*, patak, szakadék. < csuv. *Akalĕ13 (< Aka + -lĕ)* + *Śučĕ* < ----- csuv. *śut* ’halom, domb’ + csuv. *–ĕ:* birtokos személyjel.

Akălĕ *tăvajkki* d. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Akălĕ tăvajkki* A. < csuv. *Akălĕ* + *tăvajkki* + < ----- csuv. *tăvajkki* ’hajlata, hegyoldala’.

Akălĕ *uj* d. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Akălĕ uj* A. < csuv. *Akălĕ* + *uj* < ----- csuv. *uj* ’mező’.

Akălĕ *varĕ* f. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Akălĕ varĕ* A. < csuv. *Akălĕ* + *varĕ* < ----- *var* ’árok, patak’ + csuv. *–ĕ:* birtokos személyjel.

Valamennyi név (*Juplĕ, Majar, Măkăr, Ajyr, Äjär, Akar, Aktaj, Akălĕ)* összefügg az ’ághoz tartozó’ jelentéssel, amely magában hordozza a ’kettős, iker’ jelentéstartalmat.

A dolgozat további részében14 a ’kettő’ jelentésű, valamint a *kettő*-t és *iker*-t tartalmazó összetett számnevekkel foglalkozunk.

9 Megőrizte a magyar is, vö.: ***Ajak*** ’helység Szabolcs-Szatmár megyében’. Bizonytalan eredetű. Némelyek puszta szn.-ből magyarázzák, s az alapul szolgáló szn.-ben vagy a m. R. *aj* ’nyílás, bevágás, köz’ származékát (vö.: *ajak*), vagy pedig a török *ajaq* ’láb’ szót gyanítják. Figyelmet érdemel azonban a Tiszabercel határában keresendő egykori *Ajaktelek* …hn. is, amely talán azzal kapcsolatos, hogy a birtok *az Ajakas-tó*-nak…, azaz egy lefolyással rendelkező halastónak a szájánál feküdt. (KISS 1980) A török *ajaq* ’láb’ is a szó családjába tartozik, de közvetlenül nem ez szolgált alapul a névnek.

Idetartozik az ***Ajka*** városnevünk is annak ellenére, hogy Kiss Lajosnál más, részünkről el nem fogadható magyarázatot találunk.

10 Vö.: magy. *tönk, rönk*.

11 Vö.: magy. *ág*.

12 Vö.: Idetartozik a magy. ***Igal*** ’helység Somogy megyében’. (KISS 1980), ***Igló*** ’szlovákiai város’. (KISS 1980)

13 Patak, szakadék neve, amelynek jelentése ’ággal, mélyedéssel ellátott’ jelentésű lehet.

14 Bemutatására máshol kerítünk sort.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Összegzés:

A magyar számnévi rendszer logikája összefügg a természet rendjét összetartó szálakkal. Ennek megfelelően a hetes számrendszer a Hold időszámítás alapján született. A tízes számrendszer kapcsolatos a kettősséggel, az ikerséggel úgy, hogy a folyóelágazásnál lévő ág egyrészt kettő, másrészt iker, azaz ághoz tartozó. Az *iker* idővel kettő jelentésben is használatos lett. Továbbá a két karunk, kezünk is a folyóhoz hasonlóan oldalhajtás, az egyik kezünkön is öt ujj van, a másikon is, azaz együttesen tíz. A tíz is olyan egység, mint a kettő és az egy, hiszen a fele 0.5 (azaz nulla egész öt tized), vagyis fél. Külön figyelmet érdemel, pl. a gagauz számrendszer és a számok írása, azaz a számjegyek, vö.: (+) = O, másképpen 5 + 5 = 10. Tehát egy ív, hajlat, hajtás értéke öt, amelyből kettő ad ki egy kört, azaz tizet.
A már meglévő stabil számok kiindulópontként viselkedtek. Ennek megfelelően a sorban 10 előtt kettővel lett a nyolc, a sorban tíz előtt eggyel lett a kilenc, a két ág pedig, azaz kettő + kettő lett a négy, az öt + egy lett a hat.
A három olyan, mint egy ipszilon (y), van két ága, amelynek a találkozásakor született egy harmadik. Eleink úgy gondolták, hogy a jég (víz) a Nap sugara hatására megolvadt, megduzzadt, majd kifolyt és folyó (utód) született. A Föld (mint nő, anya) és ég, vagyis a Nap (mint a férfi, atya) nászából ugyanígy született utód.15 Tehát az anya, apa és a gyerek hármas egységéről van szó. Eszerint a három azt jelenti, kettőhöz tartozó, vagyis *há* ’kettő’ + *-rom* ’valamihez tartozó’.16 Az or. *tri*, ang. *three*, ném. *drei* ’három’ számnevek szerkezete is hasonló azzal a különbséggel, hogy a ’kettő’ megfelelője nem a *k-* kezdetű *két, kettő*, hanem az *iker* szavunk *ike* ’kettő’17 megfelelője, amelyből csak a szókezdő mássalhangzó – a magyarban épp ez tűnt el – *a t-* ill. a fejleménye a *d-* maradt meg. Ennél azonban több hangot őriznek a ’kettő’ jelentésű számnevek, vö.: or. *dva*, ang. *two*, ném. *zwei*18 ’kettő’. Míg a magyar *három* < *két, kettő* + *-rom* ’valamihez tartozó’, az or. *tri* < *t* (< *dva*) ’kettő’ + *-ri* ’valamihez tartozó’, ang. . *three* < *th (*< *two* ’kettő’ + *-ree* ’valamihez tartozó’, ném. *drei* < *d* ’kettő’ + *-rei* ’valamihez tartozó’. A hármas egység nem más, mint a gyerek a két szülővel.

A földrajzi neveknek a kommunikatív jelentéstartalma rendszerint világos, mert tudjuk, hogy folyónak vagy falunak a nevéről van szó, de a nyelvi jelentéstartalmát meg kell fejteni. A közszóknak, köztük a számneveknek a kommunikatív és a nyelvi jelentéstartalma a nyelvet anyanyelvként beszélők számára egyértelmű, azonban a nyelvi jelentéstartalom eredete csak a nyelvész kutató munkája révén ismerhető meg. Jelen dolgozat íróját a földrajzi névi vizsgálatok vezették el oda, hogy megismerjen egy olyan gondolkodásmódot, amelyet maradéktalanul őriz a magyar nyelv, egyes elemeit megőrizték más nyelvek is. E gondolkodásmód ismerete pedig hozzásegít a számneveink megfejtéséhez.
Mindennek pedig nyelvi, nyelvtörténeti, kultúrtörténeti és őstörténeti tanulságai egyaránt vannak.

Rövidítések:
A. – Alikovszkij rajon
Abz. – Abzelilovszkij rajon
alt. – altáji
azerb. – azerbajdzsán
B. – Batirevszkij rajon
Bajm. – Bajmakszkij rajon
bask. – baskír
Bug.u. – Bugurszkij ujezd
Buu. – Buinszkij ujezd
Cu. – Civilszkij ujezd
cser. – cseremisz
d. – domb
Davl. – Davlekanovszkij rajon
dial. – dialektus
f. – folyó
hak. – hakasz
jak. – jakut
Ka. – Kanasszkij rajon
kalm. – kalmük
kirg. – kirgiz

15 Az uralkodókat is az ég szülöttjének gondolták.
16 A *–rom* < *-ronk*, rokon a magyar *rönk, tönk*, komi. *din* stb. szavakkal.
17 Vö.: csuv. *ik, ikkĕ* ’kettő’.
18 A ném. *z-* szókezdő a *t-* > *δ-* > *z-* fejlődés eredménye.

© Copyright Mikes International 2001-2014

k.kalp. – karkalpak
ko. – komi
Kugarč. – Kugarcsinszkij rajon
kum. – kumük
Kumert. – Kumertuszkij rajon
M. – Morgausszkij rajon
magy. – magyar
mar. – mari
Mijak. – Mijakinszkij rajon
mong. – mongol
M-P. – Marinszko – Poszadszkij rajon
nog. – nogaj
ojr. – ojrot
Ómong. – Ómongol
or. – orosz
oszm. – oszmán
ÓT. – Ótörök
t. – tó
tat. – tatár
Tujm. – Tujmazinszkij rajon
tuv. – tuvai
türkm. – türkmén
udm. – udmurt
ujg. – ujgur
üzb. – üzbég
vog. – vogul
Zianč. – Ziančurinszkij rajon

Források

ANDREJEV	ANDREJEV, N. A. Csuvasszko-russzkij szlovar, Goszudarsztvennoje Izdatelsztvo Inosztrannyh i nacionalnyh szlovarej, Moszkva 1961.
Ar.	NIKITIN
Ašm.	ASMARIN, N. I. Thesaurus linguae Tschuvaschorum I-XVII. Csuvasszkoje Goszudarsztvennoje Izdatyelsztvo, Kazan - Csebokszari 1928-50.
BAKOS 1986	BAKOS Ferenc 1986: Idegen szavak és kifejezések szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Fa.	Faszmer, M. 1964-1973: Etimologicseszkij szlovar russzkovo jazüka. Perevod sz nyemeckovo i dopolnyenyija O.N. Trubacsova, t. I-IV. Moszkva.
HADROVICS-GÁLDI 1951	HADROVICS László-GÁLDI László 1951: Orosz-Magyar szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest.
JEGOROV 1964	JEGOROV, V.G. 1964: Etimologicseszkij szlovar csuvasszkovo jazyka. Csuvasszkoje Knyizsnoje Izdatelsztvo, Csebokszari.
KÁZMÉR 1993	KÁZMÉR Miklós 1993: Régi magyar családnevek szótára. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
KISS 1980	KISS Lajos 1980: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest.
KISS 1995	KISS Lajos 1995: Földrajzi neveink nyelvi fejlődése. Akadémiai Kiadó, Budapest.
LELKES 1998	LELKES György 1998: Magyar Helységnév-Azonosító Szótár. Talma Könyvkiadó, Baja.
LYTKIN-GULJAJEV 1999	V.I. LYTKIN-J.Sz. GULJAJEV 1999: Kratkij Etimologicseszkij Szlovár komi jazyka. Komi Knyizsnoje Izdatyelsztvo, Szyktyvkar.
MÉK	JUHÁSZ József, SZŐKE István, Ó. NAGY Gábor, KOVALOVSZKY Miklós

© Copyright Mikes International 2001-2014

(szerk) 1985: Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest.
MUNKÁCSI 1990 MUNKÁCSI Bernát 1990: A votják nyelv szótára. Uralisztikai Tanszék Kiadványa, Pécs.
NAP Naszeljonnyje punkty csuvasszkoj ASzSzR. Csuvasszkoje Knyizsnoje Izdatelsztvo, Csebokszari, 1974.
NIKITIN NIKITIN, I. D.: Toponimika (nazvanija urocsis, ovragov, leszov i drugih punktov szelenij) Csuvasszkoj ASzSzR. Naucsnyj arhiv CsNII, knizsnoje posztuplenije N. 72. Kézirat.
Omeljan Pritcak Pritsak, Omeljan 1957: Tschuwaschische Ortsnamen. Wiesbaden.
Radnóti Radnóti Miklós
SIS N.M. Sanszkij-V.V. Ivanov-T.B. Sanszkaja 1975: Kratkij etimologicseszkij szlovar russzkovo jazyka. Moszkva.
SW Fokos-Fuchs 1959: Syrjänisches wörterbuch I-II. Budapest.
SZILASI Szilasi, M. 1896: Vogul szójegyzék. Budapest 1896.
TB. Szlovar toponyimov Baskirszkoj ASzSzR. Baskirszkoje Knyizsnoje Izdatyelsztvo, Baskort ASZSzR-nin toponimdar hüðlege. Ufa. 1980.
TESz. BENKŐ Loránd (főszerk) 1976: A magyar nyelv történeti etimológiai szótára I-III. Akadémiai Kiadó, Budapest.
BORISOV 1932 BORISOV, T. K. 1932: Udmurtszko-Russzkij Tolkovyj szlovar. Izsevszk.
TSK. A. I. Turkin 1986: Toponimicseszkij szlovar komi ASzSzR. Komi Knyizsnoje Izdatyelsztvo, Szyktyvkar.
ÚMT B. LŐRINCZY Éva (főszerk.) 1979: Új magyar tájszótár I. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Vax. VAHRUŠEVA, M.P. 1956: Udmurtsko-russkij slovar. Izdatyelsztvo „Russzkij jazik” Moszkva.

Irodalom

BÁRCZI Géza-BENKŐ Loránd-BERRÁR Jolán 1978: A magyar nyelv története. Tankönyvkiadó, Budapest
BENKŐ Loránd 1984:A magyarság honfoglalás előtti történetéhez Leved és Etelköz kapcsán in: MNy. 1984/4
BENKŐ Loránd 1998: Név és történelem. Akadémiai Kiadó, Budapest
CZEGLÉDI Katalin 1991: „Orosz képzős földrajzi nevek Csuvasiában” in: Első Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Bessenyei György Tanárképző Főiskola Kiadása, Nyíregyháza. I: 299-302.
CZEGLÉDI Katalin 1991: „Rol` russzkovo jazüka v formirovanyii toponyimii Csuvasii” in: Gadányi Károly (szerk.): Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV. Szombathely. 397-401.
CZEGLÉDI Katalin 1993: „A Volga vidéki víznevek szerkezeti vizsgálata” in: III. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Miskolci Egyetem Kiadása, Miskolc. II: 81-86
CZEGLÉDI Katalin 1994: „Csuvasia földrajzi neveinek morfológiai és szintaktikai szempontú feldolgozása” in: II. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Egyetemi Kiadó, Veszprém. 313-315.
CZEGLÉDI Katalin 1994: „Számjelölés a Volga vidéki orosz használatú földrajzi neveken” in: Studia Nova 1. A Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karának tudományos közleményei. Mundus Press, Budapest. I. évf. 1. sz. 69-79.
CZEGLÉDI Katalin 1994: „Birtokos jelölés a Volga vidéki földrajzi neveken”. in: Studia Nova 2. A Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karának tudományos közleményei. Mundus Press, Budapest. I. évf. 2. sz. 111-129.
CZEGLÉDI Katalin 1995: „A *-jak* végű szavak vizsgálata a Volga vidéki földrajzi nevekben”. in: IV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Folia Practico Linguistica xxIV. évf. Budapest. II: 677-683
CZEGLÉDI Katalin 1996: „Отражение русских грамматических свойств в топонимических названиях” in: Slavica Quinqueecclesiensia II. A szláv nyelvek oktatásának elmélete és gyakorlata III. c. nemzetközi konferencia (Pécs 1996. IV. 26-27.) anyaga. Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Szláv Filológiai Tanszék Kiadása, Pécs 1996:147-163
CZEGLÉDI Katalin 1996: „Jelzős szerkezetek a Volga-Urál vidéki földrajzi nevekben (részlet)” in: Debreceni Szlavisztikai Füzetek. 1996: 41-51.

© Copyright Mikes International 2001-2014

CZEGLÉDI, Katalin 2000: „The name of Hungarian people hungar in the mirror of geographical names" in: Uralica No. 12. The Uralic Society, Kansai University of Foreign Studies, Osaka, Japán.
CZEGLÉDI Katalin 2002: „A földrajzi nevek és a magyar őstörténet (Az Iszter folyóról)" in: Eleink - Magyar Őstörténet I. évf. 2. sz.
CZEGLÉDI Katalin 2004: „Attila neve és a földrajzi nevek" in: „Magyarság és Kelet" A Magyarok Világszövetsége által 2004. június 1-6 között rendezett őstörténeti konferencia válogatott előadásai. Irástörténeti Kutatóintézet Varga Ákos - Varga Endre - Varga Géza - Varga Máté Kiadása, Budapest 2004 (CD)
CZEGLÉDI Katalin 2004: „Magyarság, Európa és Kelet a földrajzi nevek fényében (Az ungar név kapcsán)" in: in: „Magyarság és Kelet" A Magyarok Világszövetsége által 2004. június 1-6 között rendezett őstörténeti konferencia válogatott előadásai. Irástörténeti Kutatóintézet Varga Ákos - Varga Endre - Varga Géza - Varga Máté Kiadása, Budapest 2004 (CD)
CZEGLÉDI Katalin 2004: „Nyelvi kapcsolatainkról másképpen" in: Eleink - Magyar Őstörténet (5.) II. évf. 1. sz. 5-31
CZEGLÉDI Katalin 2004: „A magyar csűnik szó és a földrajzi nevek" in: Hungarian Studies, International Journal for Central European and Hungarian Studies. Volume I. Kyoto, Japán. 2004:19-47.
CZEGLÉDI Katalin A magyar népnév és a Megyer törzsnév a földrajzi nevek tükrében c. előadás anyaga elhangzott: A Magyar Őstörténeti Egyesület 2004. dec. 16-án Harmatta János emlékének szentelt ülésen. (Megjelenés alatt)
CZEGLÉDI 2004 - CZEGLÉDI Katalin, „Kettő az egyben" elhangzott előadás Miskolcon a MBE őstörténeti konferenciáján 2004
CZEGLÉDI 2005 – CZEGLÉDI Katalin „A Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek összehasonlító hangtana in: www. hunscience.com (Megjelenés alatt)
HAJDU Péter 1966: Bevezetés az uráli nyelvtudományba. Tankönyvkiadó, Budapest.
HORVÁTH Katalin 1993: A szóhasadás szerepe az etimológiai vizsgálatokban (A magas eredetéről) in: Névtani Értesítő Budapest.
HUNFALVY Pál 176: Magyarország ethnographiája. Budapest.
KISS Lajos 1995: Földrajzi neveink nyelvi fejlődése. Akadémiai Kiadó, Budapest.
LAKÓ György 1966: A magyar nyelv finnugor alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest.
LAZICZIUS Gyula 1944: Fonetika. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Kiadása, Budapest.
LIGETI Lajos 1986: A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban. Akadémiai Kiadó, Budapest.
RADNÓTI Miklós 1982: Radnóti Miklós művei. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

CZEGLÉDI, Katalin: Language Competence — Communicative Competence in Geographical Names

In this article the author analyzes how the geopgraphical names can lead to the understanding of a language's logical structure and its communicative competence.

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

TÖRTÉNELEM

Bencze Mihály : Hétfalusi tekepályák

Már az ókori Egyiptomban is létezett tekézés, a legkorábbi leletet 7 000 éve egy piramis maradványai között találták, majd a görögök is átvették e sportot, de ehhez kapcsolódik a hunok ismert kődobó játéka, amit a germánok is örököltek. Az első írásos forrás a tekézésről Hugo von Trimberg (1260-1309) thauerstadti iskolaigazgató tollából ered, akinek "Der Renner" című, mintegy 27000 strófás költeménye a legrégebbi forrásmunka. A golyót dobták, gurították a célul szolgáló bábu felé, a játékosok kézzel-lábbal irányítva próbálták a golyó útját befolyásolni, sajnos a nehezen elviselhető vereség verekedéssel végződött. A XIII. századi dokumentumok szerint a játék kedvelői a nép soraiból kerültek ki, és általában a szabadban játszották népünnepélyeken, vásárok, búcsúk, lövészegyleti ünnepségek alkalmával. A XIV. században a vendéglősök rájöttek arra, hogy a tekejáték jó üzlet, ezért a kocsmák mellé egyre többen építettek kezdetleges tekepályát, amiket ekkor még kuglinak nevezték, a német kugel szóból, ami gömböt, golyót jelent. A golyót eleinte kemény földön gurították, majd agyagréteggel döngölték egyenesre a pályát. A dobótér helyére idővel tölgyfapalló került, a nyitott helyeket lugasokkal díszítették, majd a nyitott pályákat lefedték. Magyarországon, már a középkorban is használták a teke kifejezést. Így hívták, azt a kőgolyót, melyet harci eszközként használva az ellenségre gurítottak ostrom közben a vár faláról. Mátyás udvarában szintén kedvelt játék volt, az akkori szabályok nagyon eltértek a maitól. Mátyus István orvos, az első magyar testnevelési szakíró, aki a XVII. században a kedvelt népi játékok között említi a csürök vagy más néven tekejátékot. Lipót császár rendelete 1642-ben tiltotta a tekézést Magyarországon is, de, mint a népi játékok tilalma, nem bizonyult hatásosnak. Erdélyben a kocsmalátogatási tilalom fenntartásával, a református iskolákban a diákoknak engedélyezték. A tekézés igazi fejlődése a XIX-XX. században indult meg Németországban, majd utána az Osztrák-Magyar Monarchia országaiban. 1934-ben négy budapesti klub életre hívta a Magyar Tekézők Szövetségét, és az 1936-os berlini Olimpián 16 ország részvételével már szerepelt a teke.

A brassói szász vendéglőipar már rendelkezett tekepályával, ahová a hétfalusi munkások is szeretettel jártak. A századfordulón, az 1900-as években alakultak Hétfaluban a tekepályák.

Bácsfaluban, az evangélikus templom melletti kultúrotthon rendelkezett egy kocsmával, és hozzátartozott egy nyári tekepálya. Ez **községi-tekepálya** volt, hisz Bácsfalu tulajdonát képezte. Az 1920-as évek végén, ezt a kocsmát és a hozzá tartozó tekepályát a Molnár család bérelte, 1936-ig. A bácsfalusi tekecsapat oszlopos tagja volt Szén Árpád, aki írnok volt a községházán, és testvére Szén Mihály, akinek a brassói Katolikus Főgimnázium végzőseként az új impérium érettségi törvénye miatt az 1930-as években nem sikerült az érettségije. Állás nélkül tengődött, majd a bécsi döntés után Magyarországra távozott, itt leérettségizett és elvégezte a Mezőgazdasági Akadémiát, ahol a tatrangi Mezei Sándor évfolyamtársa volt, aki Csombord híressége lett. Szén Mihály közben kitűnő eredménnyel abszolválta a tiszti iskolát is. Kolozsvár visszatért az Anyaországhoz. Horthy Miklós kormányzó ünnepi bevonulásán, Szén Mihályt érte az a nagy kitűntetés, hogy elsőként léphetett Kolozsvár utcájára a bevonulás élén, hisz ő vitte Magyarország zászlóját. A szovjet frontra került, Ukrajnában hősi halált halt. Kitűnő tekéző volt Veres Jóska is. A csapathoz tartozott Magdó András felszegi tanító is, aki szintén a szovjet fronton hallt meg. A kemény, de főként ellenséges román érettségi törvény miatt, halomra buktatták a magyar fiatalokat. Id. Kiss Béla testvére, Kiss András szintén a brassói Katolikus Főgimnázium végzőse volt, de neki sem sikerülhetett az érettségije. Ezt Magyarországon tette le, majd magyar irodalom tanár lett, és a II. világháború után hazajött Tatrangra. Innen sokadmagával Bánátba kerültek, ő Gyorokra. Máthé János a fentiekhez tartozott, de őt Fülöp János Ausztiába küldte Villach városába Bibliaiskolát végezni. A második világháború során a 37-szer bombázták a várost, ami 300 embert ölt meg és az épületek 85%-át elpusztította, ő túlélte. Krizba lelkészét Szekszty Kálmánt a vasgárda üldözte, ezért jobbnak látta visszaköltözni Felvidékre. Helyére Máthé Jánost hazahívták, és Nikodémusz esperes kinevezte papnak. A világháború alatt ahhoz, hogy a népét mentse, még örömlányokat is kellett szállítson vagy a német, vagy az orosz tiszteknek. Bálint Mihály apja állandóan azzal piszkálta, hogy nincs egyetemi végzettsége, ezért Békéscsabán leérettségizett, majd id. Kiss Béla jóvoltából Enyeden elvégezte a Teológiát. A bécsi döntés után a román kormány is engedékenyebb lett, és 1941-ben országos szinten újra lehetett magyarul érettségizni. A fenti tekepálya alapembere volt Szén Mihály, aki a Romániához csatolt Hétfalu első bírója volt 1921-1928 között. A Bácsfalu községi vendéglő és tekepálya utolsó bérlője Mártis András volt, aki 1940-ig működtette. A világháború után megszűnt minden, majd államosították.

Bácsfalu másik ismert helyisége a **Pîndruşi-féle kocsma és tekepálya** volt, az Istók János (Kanális) utca felső részén, az ortodox keresztnél, ami az 1910-1940- es évek között működött. A hangulattól és a társaságtól függően, a másik tekepálya

© Copyright Mikes International 2001-2014

játékosai is szívesen kugliztak itt. Szén Mihály az impériumváltás után Hétfalu első bírója volt 1921-1928 között, ő itt törzsvendégnek számított, 1928-tól Hétfalu őt követő parasztpárti bírója Vasile Chiroce is itt szeretett játszani. Chiroce jó kedvében elszavalta Petőfi Sándor összes költeményét, de sajnos a magyarság számára megosztó szerepe volt, így a következő választáson a többségben magyar Hétfalunak nem magyar, hanem ő lett a bírója. Később Bodzafordúlónak is szolgabírója lett. Hétfalu elöljárósága is szeretett itt múlatni, többek közt a bácsfalusi Keszler Ede. Ide járt Dacu is, aki Csernátfalu utolsó jegyzőjeként asszisztált az egy szekérnyi községi irattár Brassóba szállításánál. 1950-ben a község megszűnt, Săcele névre keresztelték, Dacu nemsokára eladta a Csernátfalu-Egerben levő házát és elköltözött. Săcele település már volt az országban, az egykori görög Histria városától 12 km- re délre helyezkedik el Dobrudzsában. Ennek a településnek eredeti neve Peletli, és nagyon régi időktől törökök lakták. Ezt a települést 1925-ben keresztelték Săcele névre az egyre több hétfalusi román betelepülő nyomására. A Pîndruşi kocsma alapemberei szétszéledtek, az idők megváltoztak. A háború után a kuglizás itt abbamaradt, a kocsma is megszűnt, a házat eladták. Bácsfalu Brassó felőli bejáratánál, az első jobboldali utca sarkán működött a Manczók-féle kocsma, de nem volt tekepályája. Ezt a kocsmát átkeresztelték az államosítás után, és az 1990-es évekig még működött. A Fő utca bal oldalán, ahol a Kanális patak a mezőre tér, működött a Goga-féle kocsma, amit később Frunză vett meg. Ennek se volt tekepályája.

Türkös első kocsmája és tekepályája a **Matheas-vendéglő** volt a Fő utcán (most Gödri János utca, 1 szám). Itt üzlet, majd mészárszék is működött, már az 1900-as években. Fedett nyári-téli tekepályája mindkét szomszédfalu fiatalságát vonzotta. A Matheas népes család volt, Lujza lányuk tanítónő volt Bácsfaluban, Erzsébet lányuk Fătulescu adószedőhöz (perceptor) ment felességül, Puiu fiúk katonatiszt, és Florin fiúk színházrendező lett. Erzsinek még volt ezen a házasságon kívül egy Dodó nevű fia, akit nővére Hartmann Lujza nevelt. Lujza gondozta a Matheas család harmadik lányát Betit, aki nem ment férjhez. Borcsa Bodolai János szomszédságában levő kuglipályát rajta kívül baráti köre is látogatta. Az 1968-ban a házat eladták, az utca felöli részét Bubla Kálmán vásárolta meg 1974-ben, a tekepályát tartalmazó részt Erzsébet örökölte, tőle Murea Zenovia vásárolta meg a hátsó részt, majd Erzsébet is elköltözött. Sorrendben tulajdonosai voltak Margareta, Enesca, Huminic, és nemrég Dohotar Marcel vásárolta meg, aki mindent átalakított. A tekepályából először fásszín, majd nyárikonyha, most pedig lakás lett.

Türkösben sorrendben a második az **Antal-féle kocsma** volt ahol üzlet, nyári és téli tekepálya működött (Fő utca 52, most Brassói út 196). Antal Árpád (Türkös, 1910. december 17. – Türkös, 1992. november 5) alapította 1936 körül. Az ő Márton testvére volt Türkös evangélikus lelkésze, akinek fiai László és Béla szintén lelkészek lettek. Antal Árpád szülei Antal György és Csuka Anna Tatrangról telepedtek ide. Antal Árpád egy néhány házzal arrébb borbély és fodrászműhelyt is működtetett. Az Antal-féle tekepályán működött a bejegyzett *Bolnok Kugli Egyesület*. E csapat tagjai voltak: Bacsó János és Mihály, Vajda István, Jakab János, Farkas Gábor, Veres, Girószász, Papp András, Girás István, Vajda Sándor, Dombi (akinek kocsmája és mészárszéke volt), Kapitány Partin István, Jónás András, Kovács Lajos, Gocsmán Mihály a kovács, Tikosi Mihály kovács és az apja, Vajda a mészáros, Bacsóék a tönkösök, Balázs Mihály és Marci, Lukács Mihály, Bacsó Endre, Borcsa András, Musát Gyula, Antal Tizedes, Szász Benedek Márton, Szén István, Bálint Gyula, Farkas Gyula a kazángyáros, Magdó István és még sokan mások. Tekeállítók voltak Antal Árpád tulajdonos Márton (Türkös, 1946. szeptember 9.) fia, Vajda János és Farkas Gábor. A csapat tekebajnokságokon vett részt, brassói csapatok is jöttek ide. Sajnos a díjak és kupák nem maradtak meg, egy részüket Kajcsa Tibor vitte el. A nap fénypontja volt Veres Jenő a *hivatásos csempész* (csempekályha rakó), aki anekdotáival, vicceivel, műveltségével nem csak szórakoztatta, hanem el is kápráztatta a társaságot. Ő keresztelte Antal Árpád Sárika (Türkös, 1950. március – Türkös, 1992. november 7) lányát. A kocsmában akkor a kártyázás is nagy dívat volt, főként a 21-est játszották kisebb vagy nagyobb összegekben. A hangulatot mindig Katona Gyula szabómester fokozta, amikor tangóharmonikáján a zenét szolgáltatta, és így sokszor három napot is végigmúlatott a társaság. Néha a rezesbanda 2-3 zenésze is hozzátársult. A tönkösök karaván ban fuvarozták az erdőről a derestyei állomásra a faárut. Amikor jöttek haza a Manczók-féle kocsmában bekaptak egy fél decit, majd az Antal-féle kocsma volt a végállomás. A lovakat szekerestől a Fő utcán hagyták, és kezdődött a tekebajnokság. A lovak már annyira betanultak voltak, hogy mindenik hazavitte az üres szekeret, és a kapunál nyerítéssel értésére adta a háziasszonynak, hogy megérkezett. A dühös feleségek, néha a kocsmába rohantak a férjük után, és akkor kezdődött az igazi műsor, amikor az ilyen családok kirohantak a hatalmas kertbe és csépelték egymást. A törzsvendégeknek volt egy pajzán szórakozása is. Nyáron a meleg időben a férfiak kiültek a kocsma küszöbére, és a fiatal fiukat jól megfizetve arra kérték, hogy a kocsma előtt a Fő utcán elhaladó lányok szoknyáját emeljék fel. Néha ebből is bonyodalom lett. Antal Árpád Istók János szobrászunk barátságát élvezte. A művész ahányszor hazajött mindig meglátogatta, szerette az itteni fiatalság kocsmázását nézni, szeretett elbeszélgetni velük, néha még tekézett is. A bácsfalusi Both Hans mészáros és fuvarozó kedvenc kocsmája volt ez. Jó kedvében németül is énekelt. Purcăroiu (Purcaroiu Nicolae, az Unirea líceum egykori földrajztanárának az apja) a türkösi ortodox pap, és egy néhány román elöljáróság is ide járt kocsmázni és tekézni. A világháború alatt is működött a kocsma, néha német, néha orosz tisztekkel, illetve katonákkal. A szocializmus első éveit túlélte, az államosítást is megúszta. Bezárt kapuk mögött még kocsmázni és tekézni is lehetett. 1960-ban végleg bezárt, a tekepályát nemrég bontották le, de cementpályája egy része a piros csíkkal még ma is látható. Türkösben még működött a Dombi-féle kocsma és mészárszék, de nem volt kuglipályája.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Csernátfaluban a **Papp István-féle sörkert** volt a leghíresebb (ma Ady Endre utca 112. szám). Papp István (1873-1937) 14 éves volt, amikor Márton és Mihály bátyaival elment a Csaplyára szénát csinálni, persze a többi hat testvére otthon maradt. Este, mint minden hétfalusi ők is énekelgettek a tábortűz mellett, de éjszaka a teli hold fényénél eldugták a kaszát és a gereblyét egy bokorba, majd Színaljáig meg sem álltak. Színalján volt a csángó fuvarosok váltó istállója, itt váltásra mindig készen állt tíz kipihent ló. Másnap postakocsival Bukarestbe utaztak. Az úton találkoztak csángó fuvarosokkal, akikkel üzentek szüleiknek, hogy ők megunták a mezőgazdaságot, megszöknek, elmennek szerencsét próbálni, mint a mesékben. A bukaresti csángók körében hamar akadt munka, építkezéseknél dolgoztak inasként. Kobilovics zsidó bankárnak megtetszett István, és maga mellé vette mindenesnek. Együtt tanult a bankár mindkét fiával, idővel öt nyelven beszélt, héberül is. István ellátása ingyenes volt, a bankár ellenben István fizetését betette a bankba. Amikor István betöltötte a 17 évet, kivették az összegyűjtött pénzt, és ezzel István a Királyi Palota mellett vásárolt egy vendéglőt, és elkezdte a saját karrierjét építeni. Itt ismerte meg Biberi Katalin (1880-1937) osztrák-olasz lányt, akit öt év katonaság után feleségül vett, és felvirágoztatták a vendéglőt, ami mellett tekepályát is épített, majd emelettel és szállodával is bővítette, így ez lett a bukaresti hétfalusiak kedvenc találkozó és szórakozó helye. Gazdag katonai élményeit sokszor mesélte, hisz bejárta Törökországot, Franciaországot, Spanyolországot, és Dániát. Minden hangszeren játszott, egyben a katonazenekar alaptagja volt. Manci néni Anna nevű anyja Papp István lánya volt, de a másik vonalon a Biberi dédszüleit Bruckenthal báró hívta Szebenbe a múzeum megépítésére. Az idős Biberi építész volt, fia pedig kőfaragó. A nagymama pedig Bukarestben a királyi család desszert készítője lett. Manci néni Katalin nagymamája és Mihály bátya együtt várták a dédmamát, akit királyi hintó hozott haza, és persze a gyerekek ilyenkor rengeteg finomságot kaptak. Amikor elkészült a szebeni Múzeum, a család Színaljára költözött a Peleş kastély építésére. Így a Biberi család a Hohenzollern Sigmaringen román királyi család alkalmazottja lett. A munkálatok végeztével a Biberi család Szeben mellett Nagydisznódon (Heltau) telepedett le.

A regáti magyarság tudatállapotát befolyásoló, ámde magyarellenes romániai sajtó ellensúlyozására megalakultak a regáti magyar újságok, amelyek a csángók falvaiba is eljutottak. Ezek a lapok: Bukaresti Magyar Újság, Romániai Magyar Újság, Romániai Hírlap, Bukaresti Magyar Hírlap, az anyaországgal való kapcsolattartás és a kivándoroltak hazafias összefogása jegyében születtek, de feladatuk volt a befogadó nép és az anyanemzet történelmi ellentéteinek enyhítése is. Papp István vendéglőjében bárki megvásárolhatta a fenti újságokat, sőt vendéglőjében sokszor volt szerkesztőségi találkozó. A bujdosó kurucok és Rákóczi generálisának emlékét a *Berceni* városrész neve őrizte meg Bukarestben. Egy évszázad múltán, 1815-ben itt szerveződött meg a református gyülekezet, amelynek fatemplomán az idegenellenesség figyelmeztető jeleként csillagdísz helyett keresztet állítottak. A kivándorlók vidéki közösségei ekkoriban szerveződnek meg Pitesti-en, Brăilan, a moldvai Galacon stb. A főváros magyarságát jó ideig az 1848-as huszár, Koós Ferenc tiszteletes vezette, aki iskolát, olvasókört, iparos egyletet alapított, s kiadta az első magyar újságot is, míg barátja és munkatársa Czelder Márton számos református misszióegyházat alapított Szörénytornyától (Turnu-Severin) Jászvásárig és Szilisztráig. A román idegenellenesség a hétfalusiakat is sújtotta, noha az erdélyi jövevények szakértelmére még szüksége volt a fiatal balkáni államnak. A hétfalusi csángó kőművesek, a pékek és fuvarosok, a székely cipészek, ácsok, kádárok, valamint a dolgos és megbízható cselédek megbecsült, de nem egyenrangú tagjai lettek a román társadalomnak. A századfordulós ipartörvények már korlátozták az idegenek alkalmazását. A kiéleződő kenyérharc etnikai feszültségeket gerjesztett, és az erdélyiek közül sokak állampolgársága elévült, s mint a hadkötelezettség mulasztóira itthon törvényi retorziók vártak. Románia beolvasztó törekvéseit az önerős kulturális és egyházi szervezetek csak ideig-óráig tartóztathatták fel. Klebelsberg Kunó miniszterelnökségi titkár a magyarság kivándorlásának megfékezését s az idegenbe elszármazottak hazatelepítését szorgalmazta. S e visszavándorlási többlet révén tervbe vette a magyar szórványok tömbökbe kovácsolását, majd nyelvhatárokhoz kapcsolását. Külföldről lévén szó, diplomáciai támogatásra is szükség volt, ám az erdélyi román és szász követségi tisztviselők ridegsége állandó feszültség forrása maradt. A Balkán-háborúk idején a regáti magyar sajtó egyre sűrűbben tudósított a román irredenta kampányról és idegenellenes inzultusokról, s a világháború éveiben a kenyéradó új hazával szemben önáltatóan lojális olvasóit a magyarellenes rekvirálások és internálások tényével szembesítette. Az akcióban programszerűen támogatott visszavándorlás 1914 nyarára széles rendet vágott a magyar iskolák padsoraiban. Dél-Erdély 1916. augusztusi román lerohanása csaknem derékba törte a regáti magyarságot. A lefoglalt magyar intézmények egy részét a hadsereg tönkretette, a lelkészeket és tanítókat összefogdosták vagy kiutasították. Ploieşti-en a magyarság fizikai jelenlétét dokumentáló református anyakönyveket tönkretették. A bevonultatott vagy fogságban lévő férfiak helyébe áldozatos munkájú tanítónők álltak, akiket 1919-ben diplomáciai különvonat menekített az időközben harmadára csonkított hazába.

Istók János és Jakab András szobrászokkal, és Dr. Papp Béla unokatestvérével Papp István sokat járt a Hátulsó (most Ady Endre) utcai Ill nevű sörfőzdébe. Istók János nem volt jó énekes, inkább fütyörészte a dalokat. Évek múlva Manci nénit örökbe akarta fogadni, és Budapesten szerette volna taníttatni. Egyszer Papp István elfelejtette a kalapját, és az akkori illemnek megfelelően a tulajdonos nem engedte be. Dacból azt mondta, nem baj felvásárolja ezt a sörfőzdét, amit meg is tett, 1903-ban. Hat hektár terület tulajdonosa lett, a Dirbán túlra is kinyúlt a területe, amit a kisvasút kettészelt. Idővel a sínen túli részt eladta, a közlekedés miatt nem lehetett a vendéglőt ebbe az irányba bővíteni. Felújította a vendéglőt és a tekepályát, szállodai részleget épített, lugasokat, nyári asztalokat, téli fedett részt, rózsaligetet varázsolt, virágcsoportokat telepített, akác, gesztenye és

© Copyright Mikes International 2001-2014

hársfákat ültetett, és ez lett Hétfalu központi szórakozóhelye. Az akkor ültetett 40 diófa évekkel később hozta meg az eredményét, hisz ő lett Brassó egyik keresett diószállítója. Egyházi és világi ünnepeket itt rendezték, és minden vasárnap majálist tartottak. A rezesbandának itt kiváltságos helye volt. 1906-ban a bukaresti központjának egy részét eladta, és hazahozta a családot az addig széppé varázsolt sörkertbe. Az első világháború vetett véget Papp István szépen ívelő bukaresti karrierjének. Besorozták, frontra került, Oroszország, Lengyelország, Németország, Olaszország csatái után kétszer sebesült Bécsben és Budapesten, ahol komoly műtéten esett át, a gyomorlövés miatt 40 cm-rel rövidítették a beleit, de életben maradt. A sörkertbe a magyar katonaság költözött be. Biberi Katalin az egyik tiszt segítségével eltervezte a budapesti hadikórházban műtött férje meglátogatását. A brassói állomáson egy hadianyagot szállító szerelvényen rejtették el, hét nap után Budapesten felkereshette férjét. Visszafele ráadtak egy mozdonyvezető ruhát, és így érkezett haza Brassóba. Reméljük, hogy egyszer akad egy fiatal csángó filmrendező, aki Papp István életéről egy Oszkár díjas filmet forgat. A háború kimenetele változott, most a sörkertbe a román katonaság költözött be, aki mindent tönkretett, ellopott, és eltüzelt. Papp István kezdhette elölről az építkezést.

A tekepályát piros cementtel rakták le, a bábukat és a golyókat juharfából gyártották. A tekék szépek voltak, a pap ki is volt díszítve. 1930-tól Papp István fia Béla vette át a vezetését. A vendéglő külön részlegére lépcsőn mentek fel, ott ült a zsűri, a versenybizottság. A tekepályán kívül volt egy vályúszerűség, amin visszagurították a tekét, a pálya vége még rugókkal is ki volt párnázva. A bábukat gyerekek állították, többek közt Papp István unokája György Papp Manci néni, és Grozescu Guszti, később pedig Bálint Mihály és Dénes János. A pap bábú ledobásáért 2 lejt fizettek, a többi bábúért kevesebbet. Naponta egy gyereknek sokszor 16 lejt is sikerült megkeresni. Manci néninek a nagyapja egyik hétfőn a vásárutcai vásáron, vett egy némát, amibe a gyerekek szokták a pénzt gyűjteni, viccesen a nagyapja Néma Sparkasse-nak becézte. Amikor a némát Manci néni felszámolta, akkor magyar tankönyveket vásárolt a pénzzel, hisz ő magyarul akart tanulni, hisz ő Bukarest és Konstanca román iskoláit akarata ellenére megismerte. Mindezek ellenére a több mint százezres romániai magyarságnak az utolsó békeévben 17 katolikus oktatási intézménye volt, közülük három óvoda, két varró- és egy inasiskola összesen 1839 tanulóval, míg a reformátusoknak 8, ebből két óvoda, egy varrótanfolyam, összesen 443 beiratkozott gyermekkel. Akik pedig a szórványban magyar iskola nélkül maradtak, azok számára az aknavásári vagy szászkúti református missziói állomás tervének elvetése után bentlakásos iskolákat szerveztek a határon innen, Predeálon és Berecken. A mezőgazdasági és házicselédek, ipari munkások és kisiparosok társadalmát értelmiséggel megerősíteni csak ösztöndíjas képzéssel volt lehetséges, mesélte Manci néni.

A Papp-féle sörkertben alakul meg a Csukás hétfalusi fiú tekecsapat, ami Erdély legjobb csapatai közé tartozott, és országos szinten nyílván volt tartva. Köpe János, a csernátfalusi mozi tulajdonosa vállalta fel e csapat szervezését, vezetését. A Csukás csapat tagjai falvainkra lebontva a következők voltak: Bácsafalu: *Gocsmán István, Partin István, Partin Árpád, Szén András, Szén Mihály, Peltán János, a Dreguss testvérek, Mártis, Partin Márton, Jónás, Borcsa Bodolai Gyula*, Türkös: *Farkas István, Farkas Mihály, Kocsis Miska, Tizedes András, Tizedes István, Budai Mihály, Tóth István, Fehér Sándor*, Csernátfalu: *Köpe János, Péter János, Guruzda Samu, Papp György, a három Kozma fiú, a Kapitány fiúk, László Ferenc, Tóth András, Gyulai Nagy András, Farkas Gyula, Benedek Andir Mihály*, Hosszúfalu: *Pünkösti Mihály, Pünkösti István, Pünkösti András, Köpe Mihály, Köpe István, Köpe András, Bencze Mihály, Csabai Mihály, Benedek Sárancsi, Tóth, Veres Imre, Hadnagy József, Partin István, Pari Endre*. Igazolt játékos volt Brassóból *Papp András*, rajta kívül még játszottak: *Bálint János, Peltán János, Simon Béni, Bandi Gyula, Nagy Árpád, Nagy Sándor, Magdó András, Magdó István, Bálint András, Bandi Gyula* és mások. A Csukás volt Hétfalu *Aranycsapata*. Csak a Papp-féle sörkertben küzdött az Encián, a másik hivatalos csapat is. Ezenkívül, versenyezett mind a hét falu külön-külön csapata. A csapatok egyenruhával is rendelkeztek, egyik csapat rozsdabarna inget, a másik piros inget, vagy fehér inget viselt. Nyáron rövid ujjú ingben játszottak, vagy a hosszú ujjút feltűrték. Minden csapatnak külön jelvénye is volt. A lányok is szoktak tekézni, de lánycsapata csak Brassónak volt. Bajnokságokat, kupamérkőzéseket játszottak. A Csukás csapat körmérkőzéseket játszott a brassói, a sepsiszentgyörgyi, a marosvásárhelyi, kézdivásárhelyi, aradi és magyarországi csapatokkal is. Brassóban a Metrom és a Gázművek tekepályáin is sokszor nyert a csapat. 1950-ben az aradi nagydíjat Péter Jánosnak köszönhették. Sajnos a díjak és a kupák mindig a bajnokságot szervező tekepályák tulajdona maradt. A bajnokságok kiemelkedő, és ünnepelt játékosa Péter János (Csernátfalu, 1907. február 15.-.Csernátfalu, 1982. október 12.) a Csukás csapat kapitánya volt, aki Toldi Miklós termetével és szakmai tudásával a versenyeken tarolt. A bajnokságok általában két naposak voltak, és a vendégeket itt szállásolták el. Két felszolgáló lány, és a Brassóból ingázó két pincér teljesítette a mindennapos szolgálatot. A kukta pedig a szomszédságban levő vágóhíd mellet lakó Brenndörfer néni volt. Papp István testvére János a csernátfalusi iskola igazgatójaként sokszor vitte tekézni a nagyobb diákokat. 1932-ben Tóthpál Dániel költő és baráti társasága a Papp István-féle sörkertben szervezték meg a Zajzoni Rab István centenáriumot. Télen a Papp István-féle sörkert jégpályaként is működött, tömegesesen kedvelte a fiatalság ezt a sportot is. Papp István halála után fiai János, aki mérnök volt Bukarestben, és Pista, - aki a bukaresti Magyar Konzulátus soföre volt -, hazajöttek. Manci néni szerint tisztázatlan körülmények közt 70.000 lejért Köpe István fűrészgyáros vásárolta fel tőlük e központot. Ekkor Manci néni a legnagyobb kugli golyót hazavitte emlékként. Az ünnepségek idején a fúvószenekar Csernátfalu főterén fújta a gyülekezőt, és onnan vonult le mindenki a sörkertig, ez így működött még a II. világháború alatt is. Az orosz és a német megszállás alatt a katonák ide jártak táncolni. Az amerikai bombák egy kicsi távolabbra estek, így a sörkert épségben maradt. A II. világháború

© Copyright Mikes International 2001-2014

után csiperkegomba termesztésbe is kezdtek, majd Köpe István a csernátfalusiak segítségével, de adósságra malmot épített. A gombatermesztésben dolgozott Papp János is mint részvényes, de a sok sötéttől és nedvességtől, a spóráktól TBC-t kapott, kórházban is kezelték, de három évre rá meghalt. A malmot 1948. június 11-én államosították, ezért nevezték el a szocializmus éveiben az akkori Hátulsó utcát Június 11 utcának, ami az Ady Endre nevet vehette fel az 1989-es fordulat után. Köpe Istvánt a Hátulsó utcába (ma Ady Endre 16. szám) deportálták, testvéreit más helységekbe. Ezzel lezárult a Papp-féle sörkert korszaka.

Az I. világháború alatt. A második sorban jobbról az első Papp István.

Papp István a saját sörkertjében

Papp István cséplésekor

Kanabé Gyárfás tanító tornaórája, a Papp-féle sörkertben, 1940.

© Copyright Mikes International 2001-2014

A Palotások, gyermek tánccsoport a Papp-féle sörkertben, 1937. június 28-án.

Menedékház a Bolnokon. A sörkerti ünnepélyek utáni kirándulás. Balról a felső sor: Dr. Kiss Béla, Kanabé lány, Kiss Béláné Füzesi Irén, x, Kanabé Gyárfás, Kanabé Gábor.

Péter János a Csukás tekecsapat kapitánya.

Csernátfalu második tekepályája szintén a Hátulsó utcában volt a **Molnár-Farkas-féle vendéglő és tekepálya** (ma Ady Endre utca 40. és 42. számok). A Molnár család, akár csak a Kiss-dinasztia Sepsiszentkirályról származott. Az idős Molnár ügyvédbojtárként került Bácsfaluba, ahol a Kultúrház mellet egy kocsmát tartottak fenn, majd Csernátfaluban a Hátulsó utcában megvásárolták az 1920-as években a sörfőzdét, kocsmát, pékséget, darálót, malmocskát és 1936. március 4-én építettek egy tekepályát. Mindezek működtetését a Molnár család Árpád (1912. június 28. – 1972. március 17) és Erzsébet (1914. június 1. – 2009. március 1.) gyermekei vették át, hisz a család Ferenc fiúk katonaként a bukaresti Floreasca (Tei-i tó)-ban vízbefulladt, Sárika tornatanár lányuk egy baleset következményeként hallt meg. A lányok a brassói református gimnáziumot végezték. Az udvar első felében lakott Pozsár István cipész, aki Hétfalu ünnepelt színésze volt. Farkas Gyulának (1911. május 29. – 1984. július 6.) a csernátfalusi Köpe-mozi kertjében volt még egy vendéglője, de miután feleségül vette Molnár Erzsébetet, ide költözött. Molnár Árpád nemcsak a saját tekepályájukon volt kivételes, ő Brassóban is jól teljesített, 1937-ben ő nyerte a Brasovia-kupa harmadik díját. A két világháború között a hétfalusiak kedvelt helye volt, törzsvendégekkel rendelkezett, rajtuk kívül is sokan jártak ide. Minden hétfőn a cipészek foglalták le a tekepályát, nekik akkor voltak a bajnokságaik. Ezért Hétfaluban a hétfői napot *schustervasárnapnak* nevezték. Bálint Mihály (1938. január 7, ma Ady Endre utca 33. szám) Hétfalu legszenvedélyesebb és legjobb tekézője, itt nyerte a legtöbb bajnokságot, de itt élte le fiatalsága nagy

© Copyright Mikes International 2001-2014

részét is. Ő volt Hétfalu aranykezes játékosa, rekordere, hisz ő ütötte le a legtöbb tekét, pontozásban még senki sem múlta felül. Ezenkívül a Hirscher és a Dogaru-féle tekepályákat is látogatta, és benne volt a brassói Electrica üzen tekecsapatában. A Molnár-féle pályán gyerekként Farkas Gyuszi és István, Molnár Babi, Deák Sándor és Karcsi, Piroska Sándor és Mitu, Bartos Tácsa Misi és Árpi mellet én is itt kerestem tekeállítóként a zsebpénzemet. Nem győztük csodálni azt a sok ügyes fiatalembert, akik komoly társasjátékként művelték e sportot. Ettek, ittak, énekeltek, és néha komolyan összetűztek. Bözsi néni friss fasírttal és pánkóval kínálta a vendégeket. A tekepályán kívül volt a vályú, ahol vissza kellett gurítani a nehéz golyót. Néha rosszul időzítettük a golyókat, és a vályú eldugult. A mérkőzés előtt megtartották a fogadásokat, amiket a tekepálya vendéglő részénél egy táblára írtak fel. Ilyenekre fogadtak, mint 5-8-ra, ami azt jelentette, hogy egy golyó öt bábút, a másik kettő pedig három bábút dönt le. Minden játékos három golyóval dobhatott. Itt sokat tekéztek: Nagy Árpád, Pari János, ifj. Péter János, Piroska Mihály, Nagy Sándor (a cipész), László János, Dávid János, Pozsár János, Gyurka Pista, Giró István, valamint a szomszéd Keresztes Kata néni gyerekei, Sebők Sándor kerekes mester, Beder György cipész, Serény Géza cipész, Krizbai János szabó, Szőts János kenyérgyáros, Kovásznai Gusztáv és még sokan mások. Pénzben, egy hónapi fizetésben, sőt nagyobb értékekben is, viccesen még feleségben is fogadtak. Molnár Árpád elnyerte Part Tamás arany karóráját, Nagy Sándor pedig Guruzda egész hónapi fizetését. És ekkor kezdődött a verekedés, amikor a vesztes nem akarta a fogadott értéket odaadni. Kriszpartit is játszottak, ami közös játék volt. Két csoport állt össze, mindenik egyenlő számú játékossal. Általában a leggyengébb játékos kezdett, majd a legjobb fejezte be. Általában ezeken egy láda sörben, vagy pénzben fogadtak. A végén a sört együtt itták meg. Egy kiadós délután az ügyes tekéző, sokszor két hónapi fizetésnek megfelelő összeget nyert. A nők is tekéztek, kiemelkedő volt Sipos Dóra teljesítménye. Alszegből Köpe Mihály bácsi Mihály és Sándor fiai mellet egy kis csapattal vett részt a bajnokságokon. Törzsvendég volt sánta Bajcsi bácsi, Boldizsár a nagybőgős, Gáll János, aki szintén egy szenvedélyes játékos volt, Szántó Dezső, és Vigovszki Gyula. A csernátfalusi piac körül ültek a székelyföldi kaszások, és ide mentek a csángó gazdák kaszást fogadni. Amikor a kaszások megkapták pénzüket, ide jártak ők is tekézni. Két hónaponként díj versenyek voltak. Az első díj két élő malac, a második egy rend ruhának való kangár szövet, a harmadik két láda sör, és így tovább a harmincadik díj pedig egy sótartó volt. Ilyenkor itt volt Hétfalu fiatalságának nagy része. Ilyen élményről nem lehetett lemaradni. Egyik alkalommal Deák Samu és Köpefalnagy Mihály nyerték az első díjat, így egy-egy malaccal mindketten hazamehettek. Néha a szerencse nem kedvezett, egyszer Péter János a bajnok csak sótartót nyert, amit dühében száz méterre hajított. Péter Jánosról legendák is keringtek. A Szőts pékség előtt úgy pofon vágott egy randalírozót, hogy a házban mély álmát alvó Szőts János egyből felriadt. A jobb tekézők nem kilenc, hanem hét bábúval játszottak, ami sokkal nehezebb volt. Itt is zenélt 1950-1975 között a Fényes vendéglő cigányzenekara: Karácsonyi József prímás, valamint fia, és két lánya – Matild lánya énekelt és tangóharmonikázott -, a nagybőgőn pedig Boldizsár játszott. A fiatalság kéthetente majálisokat szervezett, táncversenyeket, amelyeken a tekézés külön mulatság volt. A Precizia üzem, a régi urak kertje helyére épült. Ezen a helyen addig focipálya volt. A két focicsapat a mérkőzés után sokszor lejött ide egyet tekézni. 1948 után hivatalosan betiltották a tekepályát, de zárt kapuk mögött tovább pörgött a játék, amit Borcsa Bodolai Jánosnak, a fűrészgyár igazgatójának köszönhettek, mert a vállalat égisze alatt még megtarthatta a működési lehetőséget. Molnár Árpád nősülés által hozományként még kapott egy cséplőgépet, és a két cséplőgép és traktor miatt 1948-1950 között a Duna deltába deportálták. A kollektivizálás, az iparosítás, a szocializmus elvette az emberek játékkedvét, már nem volt meg az a generáció, aki nekünk átadhatta volna ezt a tudást, ezt a szenvedélyt, így a kuglizás háttérbe szorult. Islik Jenő malmos - az egykori tekés -, halála előtt egy évvel meglátogatta a Farkas-tekepályát. Megcsodálta a régi kupákat, és hattyúdalként még egy utolsót tekézett. A jó hír az, hogy ez a tekepálya nyáron most is működik Farkas István gondozásában, és reméljük, hogy a hétfalusi fiatalság újra feléleszti a régi szép időket.

Az idős Molnár sepsiszentkirályról

© Copyright Mikes International 2001-2014

Molnár család: Árpád, Erzsébet, Erzsébet (anya), Sárika, Ferenc

A brassói református gimnázium (Molnár Böske)

A brassói református gimnázium 1935-ben végzett növendékeinek 5 éves találkozója 1940. június 23-án.

A Molnár-tekepálya előtt az ünneplő közösség első sorában Böske.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Ünnepély a Molnár-féle vendéglőben, középen Sipos Dóra és férje Miklós Károly.

Majális a Molnár vendéglőben, ünnepel a tekecsapat.

Háttérben a tekepálya, középen Molnár Árpád a Csepel motorbiciklin.

Ifj. Molnár Árpád, Szántó Dezső és Vigowszky Gyula tekemesterek.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Farkas család: Gyula, Gyula (apa), Erzsébet (anya), István, 1972.

Bálint Mihály a tekebajnok, és édesanyja Benedek Káplár Anna, 1956, Csernátfalu.

Bálint Mihály a Molnár-Farkas tekepálya legjobb játékosa, katonaság, 1958.

Bálint Mihály és felesége Borbély Vilma, 1966.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Csernátfaluban működött még egy harmadik tekepálya, a **Hirscher-féle tekepálya**, ami a Hátulsó utca 544 szám alatt volt (ma Ady Endre 27. szám). Dieners János szabómester Hirscher Róza (Szentpéter, 1884. december 11.- Csernátfalu, 1947. június 15.) lányának a férje eltűnt az első világháborúban. Ezért eladták a szentpéteri házat, és Brassóba (După Inişte utca) költöztek 1922. július 5 – 1925. július 3 között, fiával Cristiannal (Szentpéter, 1908. augusztus 13. – Ausztria, 1944. december 31.), és leányával Rózsikával (Szentpéter, 1910. május 23. – Csernátfalu, 1966. december 21.). Rózsika férjhez ment a türkösi Szőke Gergely Györgyhöz (Türkös, 1913. március 7. – Brassó, 1997. február 3.). Róza néni unokaöccse Dieners András, a brassói Hosszú utca 47 szám alatt férfiszabászatot működtetett, de a két világháború között a bukaresti magyar kultúrélet egyik rendezője, és ünnepelt színésze volt. Az idős Róza néni 1930 körül a megvásárolta a csernátfalusi Hátulsó utcában Géczitől a mostani házat és telket. Itt volt egy kis üzletük, vendéglőjük, és 1935-ben téglából hozzáépítették a fedett tekepályát, amit télen két korpakályha melegített. A kuglipálya külső oldalában volt a vályú, ahol visszagurították a golyót. Ezen a tekepályán működött a hivatalosan bejegyzett, és igazolvánnyal ellátott *Haladás* csernátfalusi tekecsapat, ami a brassói Kulturális Központ és Temetkezés Segélyző törvényes intézet égisze alatt tevékenykedett. Az igazolványok kiállítási dátuma 1937. augusztus 1, és az utolsó dátum 1958. A *Haladás* itt játszó tagjai: Dimény Gegő (igazolványszám: 316), Zöldi Árpád (318), Szígyártó Ferenc (319), Veres László (320), Cseh László (324), Vogel András (378), Tácsa János (600), Mike József (601). A kocsma biztonságát a keménykötésű és szókimondó Cristian tartotta kézben, aki a brassói Hosszú utca 24 szám alatt működő A. Kamionsky & G. vulkanizáló intézetben is dolgozott. Néha a dorbézoló vendéget a ház előtt folyó patakban hűsítették le. Itt is megvoltak a törzsvendégek, néha családostól jöttek múlatni. A második világháború végén Róza néni nem hadköteles Cristian fia eltűnt a német visszavonuláskor, 1945-ben a Nemzetközi Vöröskereszt küldte haza Ausztriából a halotti igazolványt, és egy bőröndöt, benne a véres ruhával. Csak húsz év múlva tudta az anyja a ház fiára eső részét visszakapni. Szőke Gergelyt felesége helyett deportálták hat hónapig Földvárra, majd ugyanennyit Focşani-ba, innen pedig Ukrajnába a Dombas bányáiba (1945. január 5. – 1948. október 17.). 1950-ben Szőke Gergely eladta a türkösi családi házat, - a pénzbeváltás miatt bagóért -, és családostól Róza nénihez költöztek, aki már nem bírta egyedül a tennivalókat. Ez idő alatt, még a szocializmus elején, a nehéz körülmények között élő család albérletbe fogadta Visovschi János lengyel zsidó menekültet, aki bérbe vette a kocsmát és a tekepályát is. Ő egykori hazájából Azugára került, ahol üvegfúvóként dolgozott, majd esztergályos lett, feleségül vette Cergu Annát, és megpróbálta hasznosítani a tekepályát is. A fiatal Szőke Károly és baráti köre állította a tekéket, persze órabérért. Az államosítás, a pénzbeváltás, elvitte a vállalkozás kevés jövedelmét, már nem volt rentábilis, Visovschi 1950-ben elköltözött. 1950-1960 között a négyfalusi KISZ szervezet bérelte a ház egyik részét. Az idők elteltek, a tekézés egy szép emlék maradt, így a család a házat és a tekepályát átalakította.

A hajadon Hirscher Róza.

Hirscher Róza személyi igazolványa.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Hirscher Cristian hajtási engedélye, 1927. március 24.

Brassó, Hosszú utca 24, vulkanizáló, jobbról az első Hirscher Cristian.

Dieners Blanse és Dieners András a hosszúutcai műhelyükben, Brassó.

A Hirscher-kocsma és üzlet, Dieners Blanse, Hirscher Cristian, Hirscher Róza, 1942. július 1.

© Copyright Mikes International 2001-2014

A Hirscher-kocsma belső udvara, Cristian, Blanse, Róza.

Szőke György orosz fogságban, 1947. július 13.

A hétfalusi cipészek, első sorban a második Szőke György, fent a második Szabó.

A Hirscher tekepálya kupái, 1937. szeptember 5-12.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Cseh László igazolványa.

Tácsa János igazolványa.

Mike József igazolványa.

Dimény Gogó igazolványa.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Szígyártó Ferenc igazolványa.

Zöldi Árpád igazolványa.

Vogel András igazolványa.

Veres László igazolványa.

1937. szeptember 5-én és 12-én Hirscher Christian pályatulajdonos megtartotta a pályaavató ünnepélyt, és az itt tartott csapatverseny eredménye a következő volt: 1. *Csukás* (Csernátfalu, 230 pont), 2. *Törekvés* (Kézdivásárhely, 214), 3. *Bolonya* (Brassó, 210), 4. *Virtus* (Sepsiszentgyörgy, 210), 5. *Klinger* (Sepsiszentgyörgy, 208), 6. *Nemere* (Kézdivásárhely, 206), 7. *Székelyek* (Brassó, 206), 8. *Hargita* (Brassó, 205), 9. *Glória* (Brassó, 202), 10. *Remény* (Kőhalom, 202), 11. *Haladás*

© Copyright Mikes International 2001-2014

(Csernátfalu, 201), 12. *Zsinór* (Alsórákos, 196), 13. *A.C.F. RV* (Brassó, 193), 14. *K.T.E.* (Brassó, 193), 15. *Textilia Scherg* (Brassó, 191), 16. *Sólyom* (Barót, 186), 17. *Jóbarát* (Brassó, 182), 18. *Testvériség* (Brassó, 181), 19. *Iparosok* (Csernátfalu, 179), 20. *Kinizsi (*Brassó, 172), 21. *Brasovia* (Brassó, 168), 22. *Zorile* (Brassó, 168), 23. *Cipészek* (Kézdivásárhely, 161), 24. *Carpatii* (Sepsiszentgyörgy, 160), 25. *Vigbarát* 9 ember, 158, 26. *Zelulose* (Zernesti, 142), egyéni versenyben pedig a következő eredmények születtek: 1. Kozma Péter (Bolonya), 2. Péter János (Csukás), 3. Kovács János (Glória), 4. Nagy Miklós (Zsinór).

Alszegen a Fő utcából nyíló tatrangi út bal sarkán (ma G. Moroianu utca 119 szám) működött a **Buda Márton-féle kocsma és tekepálya**. Ezt Schiel építette, és üzlet is tartott hozzá. Tőle Partin István vásárolta 1902-ben és kibővítette. 1930-ban Buda Márton veszi át a komplexum vezetését, és elől lakást is épített. Partin István 14 gyereke közül Mária (Alszeg, 1912. augusztus 20.- Alszeg, 1970. május 20.) lesz Buda Márton felesége, ők a kocsmával és a tekepályával foglalkoznak. Raul Vilma lányuk, aki a brassói kereskedelmi iskolát végezte, pedig átveszi az üzlet és a kereskedés vezetését. A tekepálya deszkából épült, és az egyik oldala a kerítés volt. Csak férfiak tekéztek, akik szünetben egy kártyapartival pihenték ki a kuglizás fáradalmait. 1942-ben lebontották a kuglipályát, és egy új épületszárnyat húztak fel helyette. Tekéző és kártyázó alaptagok voltak: Dávid Miklós András, Köpe István, Novotny Ignác, Miklós Károly. 1942-1945 között a helyiséget Lőrincz Herta (apja csángó, anyja szász) bérelte. 1945 után a szövetkezet keretén belül csak kocsmaként működött, és Bacsó Mihály bérelte. 1950. március 8-án államosították, és Buda Mártont három évre Erzsébetvárosba deportálták. Erzsébetvárosra sok csángót deportáltak, hasonlóan Kovásznára is. Hétfaluból nemcsak a gazdagabbakat, hanem a középosztályt is deportálták. A sors érdekessége, hogy Erzsébet városon a Budai család szomszédja lett a tatrangról deportált Pünkösti János, és az Alszegről deportált Bencze Mihály üzletes, édesapám unokabátya.

A Buda Márton-kocsmával szemben volt a Papp Endre ügyvéd háza, és mögötte volt a **Moroi-féle kocsma és tekepálya**. A Papp-féle házat az 1960-as években bentlakássá alakította az állam, és a Moroi-féle kocsma lett a bentlakás étkezdéje. Ez a tekepálya az 1945-50-es években működött. Sipos Czimbor István, valamint a baráti csapata sokszor tartott is tekebajnokságot. Sipos Czimbor István a saját traktorával a bodolai Béldi grófok birtokát szántotta. A második világháború után volt egy olyan törvény, hogy akinek mezőgazdasági gépei voltak, azt nem vitték katonának. Sipos Czimbor is így kerülte el a katonaságot, de a kulák listát már nem. A kocsmák egyben kártyabarlangok is voltak, amit a szocializmus éveiben tiltottak. Sokan egy-egy szekér pityókát veszítettek el. Az alszegi temetővel szembeni kertben tartották a majálisokat. Innen a fiatalság a Buda, vagy a Moroi tekepályára vonult. Moroiéktól Sárancsi vásárolta fel, majd Secreanu család tulajdona lett az egykori kocsma, sajnos a tekepályát már nagyon rég lebontották.

Alszegen a Fischer gyapjúfésülővel szemben pedig a **Dogaru-féle tekepálya** működött, ma George Moroianu utca 237 szám. Vele szemben volt egy kocsma is, de az 1930-as évek vége felé a patak felöli részre tekepályát építettek, amit 1962-ig hasznosítottak. Alszeg felső fele, és Felszeg alsó fele közt helyezkedett el az Urak Kertje, ahol a két falu magyarsága majálisokat, ünnepélyeket tartott. A fiatalság a Dogaru tekepályán is összemérte erejét. Híres játékosok voltak: Sipos Czimbor István, Köpe János, Jónás Mihály, Kerekes Pista, Köpe Pista, Szász Pista és mások, a nyolc éves Czimbor István volt a tekerakó. A Dogaru házat a Jinga család vette meg, és utána a Munteanu családnak adták el. Lassan mindent átalakítottak, még csak az emléke maradt meg.

Alszegen Czimbor István, Bacsó András, Erzse Imre és mások lelkes kuglicsapata a sepsiszentgyörgyi Sugás fürdőre jártak tekebajnokságokra. Hétfalu lakossága nagy szeretettel járt ide fürdőzni, itt építették fel a Csángó Házat, ami üdülési központként is működött, de tekepályája is volt.

Az alszegi Jónás András (Öcsi) és Csukás Karcsi fenn az erdőn a Tatrang-völgyében épített egy tekepályát az 1980-as években. Zártkörű tekézést folytattak.

Felszegen két-három kocsma volt, de egyiknek se volt tekepályája. A fiatalok Alszegre, de főként Csernátfaluba jártak tekézni.

Tatrangon az 1900-as években a lakosság 90%-a magyar volt, és akkor a faluban 14 kocsma működött. Kiemelkedő volt a **Bálint Márton vendéglője** (Faluköz utca 270 szám), mert a tekepályája mindig tele volt fiatal virtuózokkal. Bálint Márton (1889-1975), akinek apja szintén Márton volt, testvéreivel: Mihállyal, Jánossal és Ilonával Tatrang megbecsült polgárai lettek. Márton még nagyon fiatalon kocsmát nyitott, és a kor igénye szerint hozzáépítette a tekepályát. Pityóka- és lencsekereskedéssel is foglalkozott. Az első világháború alatt is működött a kocsmája, de igazi fellendülés a két világháború között volt. Törzsvendégei közt híres tekések voltak: Bacsó András, Szász István, Csabai György, Bálint Culi Márton. Bálint Márton kulák listára került, 1948 után be kellet zárja a vendéglőjét. A csűrben még tartottak majálisokat, amelyeken a fúvószenekar játszott, a lányok szépen énekeltek, de a fiatalságot Brassó gyárvilága elszippantotta. Néha titokban még volt éjszakai tekézés, de a rendőrségi ellenőrzések miatt abba maradt. A kuglipálya ráktár lett, és nem is olyan régen lebontódott. Bálint Gábor (1930. március 13.) még szeretettel emlékszik vissza a régi szép időkre. Ifj. Bálint Márton (1919. augusztus – 1969. május 1.) már

© Copyright Mikes International 2001-2014

nem foglalkozott a tekepályával, ő a gazdaságot fejlesztette tovább, valamint a fúvószenekarban fejtett ki komoly tevékenységet, mindezekre felesége Bálint Vilma (1931. október 27.) emlékezett kegyelettel.

Csabai Mihály vendéglője (Fő utca 638 szám, most 735 szám) rendelkezett tekepályával. Ők ezt a házat 1936-ban vásárolták, és lassanként építették ki a vendéglátó infrastruktúrát. Csabai Mihály (1903. július 21. – 1982. május 5.) vendéglős felesége Váncsa Katalin (1909. -1995. június 8.), és gyerekeik: Etelka, Ilona és Mihály (1937. július 26. -1995. április 2.) besegítettek a család gazdasági életébe. A kuglipályát még fiatalon építette, törzsvendégek, versengő fiatalok kedvenc helye lett. Ide jártak tekézni: Bartha Gyurka, Fejér Pál, Pajor Gyuszi, Bálint (Princ) István a csernátfalusi Fényes vendéglő egykori pincére. A két világháború között volt a csúcspont, a szocializmus kulák listáját megúszta, de az állomosítás a vendéglőiparát 1950-ben felszámolta. A tekepálya mezőgazdasági gépek raktára lett, a kollektivizálás után ez is kiürült. Az emlékek tárházát egy napon lebontották. Id. Csabai Mihály annak idején Bukarestben is dolgozott fuvarosként, és kenyérkihordóként. Idehaza favágógépe is volt, amit fia örökölt. Azok voltak a szép idők, amikor az apa a fiával vágta egész Hétfaluban a tűzifát.

Csabai Mihály és felesége Váncsa Katalin esküvői képe, 1929. április 11.

Balról a harmadik Dinka Márton és mellette Csabai Katalin.

1930. március 15. A tatrangi evangélikus egyház presbiterjei. Felső sorban balról a harmadik Csabai Mihály.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Csere János ((1900. január 14. – 1974. május 8.), Fő utca 849) volt a legnagyobb, és a legrégibbi vendéglő tulajdonosa, nagy borpincéje volt, komoly állattenyészete, és rengeteg földje. Az 1900-as években már működött a vendéglője. A házat egy zsidó kereskedőtől vásárolta 1921-ben. Csere János egyben híres tekés volt, Koszta Samu üzletemberrel, és Pünkösti Samu malmossal sokat kugliztak. A nyári kuglipálya a víz melletti kerítésnél működött 1927-30 között. Ide járt tekézni Fejér István és Székely István is. Csere János felesége Dinka Lujza (1901. – 1965. április 7.) a vendéglővel is foglalkozott. Fiúk Csere János (1923. július 22. - 1998) orvosként 1947.ben Miskolcra telepedett. Két ikerlányuk Csere (Gábor) Vilma (1928. október 14. – 2006. január 15.) és Csere (Móricz) Ilona (1928. október 14. – 1998. június) tanítónők voltak, így a tatrangi tanári kar is többször megfordult a vendéglőben, de a tekepályát is igénybe vették. Bíró Ilona és Cseke Ida tanítónők a díjazottakat süteménnyel kínálták. Kittenberger Kálmán híres Afrika-kutató, félévi tatrangi tanársága idején mindhárom tekepályát kipróbálta, hisz ő is csodálatosan beilleszkedett az itteni tanári közösségbe. A két világháború között kiteljesedett brassói ipar, kedvező hatással volt erre a vendéglőre. A jól gazdálkodás eredménye lett a traktor, a cséplőgép, a benzinkút (ami 1945-ig működött), a mérleg (ami 3 tonnáig mért, és 1979-ig működött), de a szocializmus kuláklistára tette, majd az államosítás, és a kollektivizálás emlékké kényszerítette a család mögött álló száz évet.

Csere János, I világháború, Olaszország

Csere János és felesége Dinka Lujza, 1943. július 25.

Ifj. Csere János magyar katonagépje, 1940. szeptember 22, Szeniválaborfalva

© Copyright Mikes International 2001-2014

Csere Ilona, ifj.Csere János, Csere János, Csere Vilma

Csere János ökrösszekere

Csere János traktora

Fórizs István (Fő utca) vendéglője is kedvelt volt, már készült a domboldalból kivájni egy tekepályát, de az állomosítás megakadályozta, és így vendéglőjét is bezárta. Bali Gyuri és Gires Mihály csak a vendéglőt üzemeltek, tekepályát nem építettek hozzá.

Tatrangnak volt egy különleges tekecsapata, Pajor György kocsmáros, Pajor László községi titkár, Jónás Sándor (Fő utca 825) a Volga autóval rendelkező taxis, Kajcsa István akinek felesége volt a néptanács elnök és párttitkár, Koszta István (Koszta István lelkész nagyapja), Bularcă György kocsmáros és sofőr. Teketudásuk túlnőtt a községi pályákon, így két kocsival Krizba, Apáca, Alsócsernáton, Brassó, és Kovászna legjobb tekepályáit látogatták rendszeresen. Még az Alsó-Tömösi Pártkomplexum tekepályáján is játszottak, ott ahol csak a miniszterek volt szabad. Ők már komoly bajnokságokon vettek részt, néha nagyon kemény fogadásokat is lejátszottak. A legnehezebb, a legkényesebb helyzetekből a csapatott Koszta István ereje és szakmai ügyessége vitte győzelemre. Jónás Sándor (Brassó, 1930. december 17.) apja zajzoni, anyja olthévizi volt. Olthévizen Fari Ilona (1904-1990) anyja vonalán Fülöp Márton, Mihály és József unokatestvérei, az ottani vidék legjobb tekései voltak, így Jónás Sándor is Tatrang híres tekése lett. A tatrangi csapat a kovásznai bajnokság fáradalmait Kézdivásárhelyen pihente ki. Amikor turnéikról jöttek haza Bikfalvánál megálltak, és a második világháború idején itt megjelölt magyar határnál mindig elénekelték a nemzeti imánkat. A szocializmus éveiben még tartott a sikeres tekézés, de az államosítás és a kollektivizálás kedvtelenné tették az embereket, a nehézipar kifárasztotta az ifjúságot, így a tekézés kimaradt.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Pajor György, Jónás Sándor és Kajcsa István tekések, 1980

Zajzonban a világhírű **Concordia szálloda** rendelkezett egy modern tekepályával. Az 1760-as évek végén Brassó felfedezi a zajzoni borvíz gyógyító hatását, és a forrásokat le is foglalja. Nemsokára kiépíti a fürdőt, melynek forrásvizét 1842-ben először Schnell Péter elemezte tudományosan, és rájött, hogy gyógyítja a gyomor- és bélbajokat, a női problémákat, idegrendszeri gondokat, és a légzőszervi problémákat is, majd 1890-ben Lengyel Béla hírneves budapesti egyetemi tanár vegyelemezte az újabb forrásokat. Ekkor már a fürdő 40 holdas fenyves parkkal rendelkezett, padokkal ellátott sétány vezetett a Schwarzenbergre, a központi Ferdinánd-forrás, Lajos-forrás, hideg Lobogó vagy Ferenc-forrás, valamint gyógyfürdők, hideg és meleg fürdő, hullámfürdő, uszoda, szálloda, teniszpálya, és nemsokára tekepálya is emelte rangját. Itt tevékenykedtek Pleckner János és Honigberger János Márton orvosok is, a gyógyvizet pedig Hantz Mihály királyi tanácsos vármegyei főorvos is méltatta. A sors iróniája, hogy Zajzoni Rab Istvánt is próbálták itt kezelni, de már túl késő volt, nemsokára meghalt. Blaha Lujza nemzetünk ünnepelt színésze többször járt ide, időkapszulaként itt hagyta a pavilon deszkafalára krétával felírt *Fiaim csak énekeljetek, és ne felejtsetek el szépen énekelni!"* üzenetét. Hírességek, mint Waldbaum patikus, Greissing orátor, vagy Langer szenátor itt építettek villákat. Zajzon ekkor Előpatak, Borszék és Tusnád fürdőkkel egy szinten helyezkedett el, így folyamatosan fogadhatta még a császári vendégeket is. Sipos Jánosné Bereczki Anna a csernátfalusi Pannónia szálloda tulajdonosa (ma a polgármesteri hivatal működik benne) a *csángók Nagyasszonya*, 1912-ben felvásárolta a lánya számára Brassó városától a Zajzon fürdőt, megnyitotta a Béla-forrást, az épületeket renoválta és korszerűsítette, és Adorján Jenőt alkalmazta fürdőorvosnak. Ekkor a tekézés is fénykorát élte, ha még halványabban is, de a két világháború között is jártak tekézni. A fürdő következő tulajdonosa a Tompa család lett, majd jött Trianon, és a borvíztöltődét 1949-ben államosították. A fiatalság Tatrangra járt tekézni. Egy-két kocsma még működött, de egyiknek se volt tekepályája. Az egykori Zajzon gyógyközpont és fürdő hírneve egyre csak kopott, mára a hivatalos rablógazdálkodás következményeként minden tönkrement.

Pürkerecen, három-négy kocsma váltotta a nevüket és a tulajdonosokat, de tekepályát egyik sem épített. Az itteni fiatalság vagy Tatrangra, vagy Brassóba járt tekézni.

A Concordia szálloda, Zajzon

BENCZE, Mihály: Bowling Alleys in Hétfalu

In this article the author analyzes in great detail the history of bowling alleys in Hétfaly (Transylvania), focusing on the 20th century.

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

Erős Vilmos :

Ein Bahnbrecher der modernen Gesellschaftsgeschichte in Ungarn. (Elemér Mályusz.)1

Elemér Mályusz2 und seine Volksgeschichte (Der Historiker zwischen den beiden Weltkriegen.)

Die folgende Studie skizziert die wichtigsten Momente des Ungarischen Historikers Elemér Mályusz. Da die wichtigste Richtung und Erneuerung von Mályusz (auch nach seiner eigenen Einschätzung) die Gründung der ungarischen Volksgeschichte war, beschäftige mich in den Folgenden in erster Linie mit dieser Schule, kurz gehe ich aber in die anderen Strömungen seiner wissenschaftlichen Tätigkeit ein. In der zweiten Hälfte der Schrift konzentriere mich ausschliesslich auf seine Forschungen inbezug auf König (und Kaiser) Sigismund.

Die Volksgeschichte von Mályusz ist in der ungarischen geschichtlichen Literatur verschiedenerweise (aber auch ziemlich eingehend) eingeschätzt worden. Aus den diesbezüglichen Literatur von den 1960-er, 70-er Jahren könnten vor allem die Studien von József Szigeti, Emma Léderer, Pál Sándor hervorgehoben werden.[3] József Szigeti z. B. bezeichnete die ganze Periode der Zwischenkriegszeit als faschistisch, er machte einen Unterschied nur zwischen den 1920-er und 30-er Jahren. Nach dieser Einschätzung stellten die 20-er Jahren ebenfalls eine Art Faschismus dar (Repräsentant in der Geschichtswissenschaft: Gyula Szekfű), das war aber mit Parlament und anderen scheinbar bürgerlich-demokratischen Institutionen getarnt. Die dreißiger Jahren verkörpern mit Gömbös, Imrédy, usw. den offenen Faschismus, und Elemér Mályusz, mit seiner Volksgeschichte, bzw. völkischen Ideen, verwirklichte/vollzog auf dem Gebiet der Geschichtswissenschaft das rechtradikale, antisemitische Program.

Aus den 1970-er Jahren möchte ich die Interpretationen von Béla Várdy, Lajos Für, Ágnes R. Várkonyi zitieren.[4] Nach diesen Meinungen Mályusz (und z.B. István Szabó5) waren nicht Faschisten, sondern sie können vielmehr mit dem sogenannten "ungarischen Populismus" in Zusammenhang gebracht werden[6], der zu den progressivsten geistlichen und politischen Strömungen der Zwischenkriegszeit zählte, mit seinen radikalen Boden-Reform Programmen und demokratischen politischen Anstrebungen. Die Werke von István Szabó (Mitarbeiter von Mályusz) analysierend stellte z.B. Lajos Für fest, daß es in diesem Populismus drei verschiedene Richtungen zu unterscheiden waren: die Linksradikalen/sozusagend Kryptokommunisten (Ferenc Erdei, József Darvas), die spaeter Mitläufer der Kommunisten geworden sind und sich die Kooperation mit der Sowietunion und mit dem Marxismus anstrebten; die Zentralisten (Gyula Illyés, Péter Veres, Imre Kovács, László Németh) die lieber die Unabhängigkeit und die Theorie des "dritten Weges" vertraten, und die Rechtsradikalen

1 Zur Erinnerung des Historikers, der vor 25 Jahren gestorben war.

2 Mályusz Elemér(1898-1988) war einer der herausragendster Historiker der ungarischen Geschichtswissenschaft im 20. Jahrhundert. Vor dem zweiten Weltkrieg lehrte er an der Universitaet von Budapest und beschäftigte sich in erster Linie mit Volksgeschichte (aber – wie aus den folgeneden hervorgeht- mit anderen Zweigen der Geschichtsforschung, wie. z.B. Geistesgeschichte, Kirchengeschichte, Gesellschaftgeschichte, ebenfalls.) Nach dem zweiten Weltkrieg wegen seiner publizistischen Taetigkeit waehrend des Krieges wurde er von der Universitatet entfernt, und arbeitete als Archivar im Archiv der Evangelischen Kirche in Budapest. Im Jahre 1954 konnte er in die offiziellen Rahmen der Geschichtswissenschaft zurückkehren, diesmal in das Geschichtswissenschaftliche Institut der Ungarischen Wissenschaftlichen Akademie in Budapest. Nach seinem Tod bekam er (mit vielen anderen Geschichtswissentschaftler, wie z. B. Sándor Domanovszky, István Hajnal, István Szabó) seine akademische Mittgliedschaft zurück, die er im Jahre 1949 umgebracht worden war.

3 SZIGETI JÓZSEF: A magyar szellemtörténet bírálatához[Zur Kritik der ungarischen Geistesgeschichte.]. Budapest, 1964.

SÁNDOR PÁL: A magyar agrár- és parasztörténet polgári irodalmának kritikájához[Zur Kritik der bürgerlichen Literatur der ungarischen Agrar- und Bauerngeschichte.]. Századok, 1954. 373–419.

4 FÜR LAJOS: Szabó István[István Szabó]. In: Jobbágyok - parasztok. Értekezések a magyar parasztság történetéből. (Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta Für Lajos.) Budapest, 1976. Akadémiai Kiadó. 1–30.

VARDY, S. B.: Elemér Mályusz and the Hungarian Ethnohistory School. In. Steven Bela Vardy: Clio's Art in Hungary and Hungarian America. East European Monographs. Distributed by Columbia University Press. 1985. 221–247.

5 István Szabó war ein wichtiger Mitarbeiter von Mályusz, er war der andere herausragende Vertreter der ungarischen Volksgeschichte. Über ihn vgl. mehrere Studien in Erős Vilmos: A szellemtörténettől a népiségtörténetig.Tanulmányok a két világháború közötti magyar történetírásról.[Von der Geistesgeschichte bis zur Volksgeschichte. Studien über die ungarische Geschichtswissenschaft zwischen den beiden Weltkriegen.] University Press, Debrecen, 2012.

6 Borbándi, Gyula: *Der ungarische Populismus.* Mainz: Hase–Koehler Verlag, 1976.

© Copyright Mikes International 2001-2014

(István Sinka, József Erdélyi) die in eine gefährliche Nähe zur Pfeilkreuzbewegung gerieten. Nach der Auffassung von Für, István Szabó und Elemér Mályusz verkörperten sich moistens die Ideen der zentralistischen Gruppe, für sie waren ja die gesellschaftlichen Reformen ebenso wichtig, als die nationalen Fragen/die nationale Suverenität.

In den 1980-er, 90-er Jahren elfolgte auch eine weitere Wende inbezug auf die Einschätzung der Tätigkeit von Mályusz. Aus dieser Zeit sind auf die Forschungen und Feststellungen von Ferenc Glatz, Miklós Lackó, György Szabad hinzuweisen[7]. Für Glatz Ferenc z. B. waren die fachwissenschaftlichen Motiven der Volksgeschichte (und der ganzen wissenschaftlichen Tätigkeit von Mályusz) wichtiger. Nach seiner Meinung Mályusz represäntierte mit seiner volkgeschichtlichen Bestrebungen eine Art Sozialgeschichte, eventuell Srukturgeschichte. In der Medievistik z.B. Mályusz drängte solche Erneuerungen (Benutzung neuer, nich diplomartigen, sogar nich schriftlicher Quellen, Kooperation mit den Nachbarwissenschaften [Soziologie, Demographie, Statistik, Geographie, Sprachwissenschaft, Anthropologie], die Forschung der geschichte der kleineren Gemeinschaften/Dörfern), die mit den Inventionen der französischen "Annales" Schule Paralell liefen, sich also sozusagen einem Paradigmenwechsel in der ungarischen Mediävistik näherten.[8]

Die Volksgeschichte von Mályusz hatte zwei grundlegende Quellen. Die eine war die sogenannte "populistisch-realistische" Schule im Zeitalter des österreich-ungarischen Dualismus[9], deren herausragendste Vertreter Frigyes Pesthy, Imre Révész (Der Aeltere), Károly Tagányi, Károly Ráth, Vilmos Fraknói und andere waren. Diese Richtung setzte die Erneurerungen von Mathias Bél aus dem 18. Jahrhundert fort, indem eine Art historischer Demographie/bzw. Geographie darstellte und im Gegensatz zu dem zu jener Zeit in vieler Hinsicht in der ungarischen Geschichtswissenschaft regnierenden national-romantischen Schule (Hauptvertreter Kálmán Thaly[10]), statt der Helden und politischen Ereignissgeschichte ("histoire evenementielle") konzentrierte sich vielmehr auf die Probleme des Bauerntums, der unteren gesellschaftlichen Schichten, auf die materielle Kultur (Zivilisation), auf die Siedlungs- und Institutsgeschichte. Dabei gebrauchte sie neue Quellen (Flurnamen, Personennamen, Urbarien, usw.), kooperierte gerne mit den sogenannten Nachbarwissenschaften (Geographie, Demographie, Sprachkunde, usw.). Ágnes R. Várkonyi vertritt die Meinung, daß sie als Vertreter des Europäischen Positivismus (im Sinne von August Comte) betrachtet werden können, gelten also als die eigentlichen Begründer der ungarischen Sozialgeschichte.[11]

Die andere Quelle für die Volksgeschichte von Mályusz war von Mályusz war die deutsche "Volkstumskunde".[12] Für das deutschsprachige Publikum steht zum Begriff der Volksgeschichte schon eine Menge von Fachliteratur zur Verfügung.[13]

7 LACKÓ MIKLÓS: Történetírás és irodalmi élet.[Geschichtsschreibung und literarisches Leben.] In. Uő: Sziget és külvilág. (Válogatott tanulmányok.) MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1996. 345-368.

GLATZ FERENC: Hagyomány és megújulás a kultúrában[Tradition und Erneuerung in der Kultur.]. In: Glatz Ferenc: Nemzeti kultúra – kulturált nemzet. Budapest, 1988. 13–35.

8 Aus der neueren Literatur vgl.

LÁSZLÓ OROSZ: Die Verbindungen der deutschen Südostforschung zur ungarischen Wissenschaft zwischen 1935 und 1944. (Ein Problemaufriss anhand des Briefwechsels zwischen Fritz Valjavec und Elemér Mályusz.) In: Fata Márta (Hsg.): Das Ungarnbild der deutschen Historiographie. Franz Steiner Verlag, 2004. 126–167.

OROSZ LÁSZLÓ: Népiségkutatás a nemzeti érdekek ütközőpontjában. A két világháború közötti tudománypolitika Fritz Valjavec és Mályusz Elemér kapcsolatában. Századok, 2002./ 1.sz. 43–149.

Ár pád von Klimó: Volksgeschichte in Ungarn. Chancen, Schwierigkeiten und Folgen eines „deutschen"

Projektes, in: M. Middell, (Hg.): Volksgeschichte im Vergleich, Leipzig. 2003;

BENDA GYULA: Történelem és szociológia. Mályusz Elemér történetírása a két világháború között.[Geschichte und Soziologie. Die Geschichtsschreibung von Elemér Mályusz zwischen den beiden Weltkriegen.] In: Benda Gyula: Társadalomtörténeti tanulmányok. Osiris Kiadó, Budapest. 2006. 77–81.

9 R. VÁRKONYI ÁGNES: Buckle és a magyar polgári történetírás[Buckle und die bürgerliche Geschichtsschreibung in Ungarn.]. Századok, 1963.(97) 610–644.

10 Várdy Béla, 1976: The National Romantic School. In. Uő: Modern hungarian historiography. New York, 1976.121-128.

11 R. Várkonyi Ágnes,1973: A pozitivista történetszemlélet a magyar történetírásban II.[Der Positivismus in der ungarischen Geschichtschreibung.] (A pozitivizmus gyökerei és kibontakozása Magyarországon. 1830-1860.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

12 FAHLBUSCH, M.: Wissenschaft im Dienst der nationalsozialistischen Politik? „Die Volksdeutschen Forschungsgemeinschaften" von 1931-1945. Nomos. Baden-Baden, 1999.

Ingo Haar, 2000: *Historiker im Nationalsozialismus*. (Deutsche Geschichtswissenschaft und der „Volkstumskampf" im Osten.) (Kritische Studien zur Geschichtswissenschaft. Bans 243.) Vandenhock&Ruprecht.in Göttingen.

Hettling, Manfred (Hrsg): Volksgeschichten im Europa der Zwischenkriegszeit. Vanden -

hoeck&Ruprecht, Göttingen 2003.

Willi Oberkrome: Volksgeschichte. Methodische Innovationen und völkische Ideologisierung in der deutschen Geschichtswissenschaft.1918-1945.

Vandenhock-Ruprecht, 1993.

13 Vgl. noch SCHULZE, W. – OEXLE, G. O. (Hsg.): Deutsche Historiker im Nationalsozialismus. Unter Mitarbeit von Gerd Helm und Thomas Ott. Frankfurt am Main 1999.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Geung ist hier darauf hinzuweisen, daß die deutsche Volksgeschichte in erster Linie nach dem esrten Weltkrieg, hauptsächlich aber in den 1930-er Jahren in den Vordergrund kam, als erhebliche Teile des Deutschtums außer der Reichsgrenze blieben/gerieten und die deutsche Geschichtswissenschaft betrachtete als ihre fast wihctigste Aufgabe, sich mit den Problemen/mit der Geschichte dieser zu Minderheiten gewordenen Teile der Nation zu beschäftigen. Die bekanntesten Vertreter dieser Volksgeschichte waren H. Aubin, M. H. Boehm, A.? Brackmann, R. Kötzschke, J. Haller, R.? Wittram, K. Schünemann, O. Isbert, W. Conze, G. Franz, österreichischerseite O. Brunner, H. Steinacker, A. Helbok, J. Klebel.[14] Im Rahmen der Volksgeschichte wurden sogenannte Minderheitsinstitute/Forschungsgruppen gegründet, die in Stuttgart, München, Innsbruck, Wien, Berlin, Bresslau die Geschichte dieser Volksgruppen forschten. Neulich kam es zu heftigen Diskussionen über die Volksgeschichte. in erster Linie unter den deutschen Historikern, einige betrachten sie ja als Vorläufer der sogennanten modernen deutschen Sozialgeschichte (die methodisch sehr gefeinerte Erneurengen ansetzte). Andere (unter ihnen H. U. Wehler) sind der Meinung, daß die grundlegende Begriffe der Richtung, wie z. B. "Volksboden" und "Kulturboden" politisch/ideologisch mindestens suspekt waren und viele Vertreter der Schule Mitglieder der Nazipartei, sogar der SS waren, dadurch haben sie ihre ganze wissenschaftliche Taetigkei diskreditiert.[15]

Nach diesen Voraussetzungen arbeitete Mályusz das Program der ungarischen Volksgeschichte auf drei Ebenen aus. Die erste stellen seine "theoretische" und methodische, Program ansetzende Schriften und Überlegungen dar. Dazu gehören seine Studien titels "Die Aufgaben der Ortsgeschichte"(1924), "Die Volksgeschichte"(1931), "Einführung in die Volksgeschichte"(1936), "Die aktuellen Fragen der Geschichtsforschung"(1936), "Die ungarische Geschichtswissenschaft"(1942).[16] In diesen Schriften bahnt Mályusz die Richtung für die ungarische Volksgeschichte, die er im Gegensatz zur "Geistesgeschichte"(im Sinne von Gyula Szekfű und Bálint Hóman) ausgelegt und konzipiert hat, die sich statt der Elite vielmehr auf die untere Schichten, und auf ihre Kultur, d. h. auf die Siedlungformen, auf die demografischen Grundlagen/Fragen, (Migration, Assimilation, Bevölkerungszahl), auf die Institutions- bzw, Kirchengeschichte konzentrieren sollten. Dabei ist die Geschichtwissenschaft gezwungen, sich mit den Nachbarwissenschaften (inbegriffen der Anthropologie) zusammenzuarbeiten, neue, bisher außer Acht gelassenen, teilweise nicht shriftlichen Quellen zu benutzen (Stadplankarten, Personen- und Flurnamen, Steuerbezahlungen, Weistümer, verschiedene Protokolle und Register, Dorfgesetze, Bauernbriefe, Urbarien), usw. zusammenfassend eine Art Strukturgeschichte, sogar/horribile dictu "microstoria" zu betreiben.[17]

Die zweite Ebene für die Volksgeschichte im Sinne von Mályusz bedeuteten die neuen Institutionen und Forschungsgruppen. Ab 1932 wurde im Ungarischen Staatsarchiv eine Forschungsgruppe zur Siedlungsgeschichte des ehemaligen Oberungarns gegründet, die zum Ziel die Forschung vom Verhältnis zwischen dem Ungarntum und den Nationalitäten setzte. Zwei wichtige Publikationen verkörperten das Ergebnis: "Komitat Ugocsa" von István Szabó (1937), und "Komitat Gömör"(ab 1944)[18], von denen besonders die erste als ein Standarwerk der ungarischen historischen Demographie sozusagen bis heute gilt.

Die andere Forschungsgruppe für die Volksgeschichte von Mályusz wurde an der Universität von Budapest gegründet (1937), im Rahmen des Instituts namens "Institut für die Volkstumskunde und Siedlungsgeschichte".[19] Hier fertigten ihre Doktorarbeiten mit der strengsten Leitung von Mályusz solche später namhaft gewordene Historiker, wie z.B. Erik Fügedi, Zsigmond Jakó, Éva H. Balázs, Ferenc Maksay, Vilmos Bélay an.[20]

Zu den institutionellen Bestrebungen von Mályusz gehörte, daß er in seinem viel diskturtierten Buch, "Die ungarische Geschichtswissenschaft"[21] die institutionelle Umgestaltung/Umrahmung, sogar "Gleichschaltung" der ganzen ungarischen Geschichtsforschung fordert, deklarierend, daß das Staatsarchiv, die Universitäten, die Historische Gesellschaft, die Museen, usw. alle Volksgeschichte/Volkstumskunde betreiben müßten. Für ihn war also die Volksgeschichte nicht eine Teildisziplin der Geschichstforschung, sondern er wollte die ganze ungarische Geschichtswissenschaft nach dem völkischen prinzip/Program umformen, wo also die Volksgeschichte die Rolle der Führer-Wissenschaft spielen sollte.

14 Über Klebel vgl. Karel Hruza (Hg.): Österreichische Historiker 1900-1945. I-II. Böhlau Verlag Wien-Köln-Weimar. 2008, 2012.
15 Vgl.Karel Hruza: op. cit.
16 Mályusz Elemér: A helytörténeti kutatás feladatai. [Die Aufgaben der Ortsgeschichte] *Századok*, (57-58), 1923-1924. 538-566.
Mályusz Elemér: A népiség története.[Die Volksgeschichte.] In: A magyar történetírás új útjai.[Die neuen Wege der ungarischen Geschichtsschreibung.] (Hrg von Hóman Bálint.) Budapest, 1931. 237-268. Mályusz Elemér: Népiségtörténet[Volksgeschichte.]. (Hrg. von Soós István.) MTA Történettudományi Intézete, Budapest. 1994.
Mályusz Elemér: *A magyar történettudomány ["Die ungarische Geschichtswissenschaft].* Budapest. 1942. Bolyai Könyvek.
17 Fáy Béla, 1998: *Szabó István – életközelből[István Szabó aus Lebensnähe.]*. In. S*zabó István Emlékkönyv*. Kovács Ágnes közreműködésével szerkesztette Rácz István. Kossuth Egyetemi Könyvkiadó. Debrecen, 24-37.
18 Szabó István: *Ugocsa megye["Komitat Ugocsa"]*. Budapest, 1937.
19 Erős Vilmos: A Szekfű-Mályusz vita[Die Szekfű-Mályusz Debatte.]. "Csokonai Új História Könyvek". Csokonai Kiadó, Debrecen. 2000.
20 Vgl. Várdy Béla: Modern hungarian historiography. New York, 1976. 248.
21 Vgl. frühere Noten.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Die dritte Ebene der Volksgeschichte im Sinne von Mályusz vertraten seine diesbezüglichen Synthesen. Nach dem zweiten Weltkrieg beklagte sich Mályusz oft darüber, daß es ihm nicht gelungen sei, eine echte/wahrhafte volksgeschichtliche Synthese zu schaffen und damit seine diesbezügliche Bestrebungen zu Vollendung zu bringen. In den 1930-er Jahren schrieb er dennoch eine volksgeschichtliche Synthese, die erst im Jahre 1940, in deutscher Sprache erschien, titels "Die Geschichte des ungarischen Volkstums von der Landnahme bis zum Ausgang des Mittelalters."[22] Darüber hinaus war er imstande, an der Universitaet von Budapest, ab 1936 Vorträge zu halten, mit dem Titel "Der ungarische Volksboden", bzw. "Der ungarische Kulturboden", deren Texte neulich publiziert worden sind.[23] In diesen Vorlesungen und Schriften behandelte Mályusz die ganze ungarische Geschichte aus dem Gesichtspunkte der Volksgeschichte, d. h. z. B. daß er die politische und Geitesgeschichte ausließ und beginnend von der Landnahme konzentrierte sich nur auf die Probleme der Nationalitäten, auf die ins Land angesiedelten Minderheiten, die volkliche Zusammensetzung des Ungarntums, auf die Fragen der Assimilation, Migration, auf die Politik des Königtums gegenüber diesen Nationalitäten, usw. Eine von seinen wichtigtsen Feststellungen war, daß am Ende des Mittelalters (zur Zeit von Matthias) die Ungarn ungefähre 80% der Bevölkerung des Königtums betrugen, der ungarsiche Charakter des ungrsiches Staates zu jener Zeit beruhte also auf die klare zahlenmäßige Mehrheit/Überlegenheit der ungarischen Bevölkerung.[24]

Die wahre/eigentliche Synthese der ungarischen Volksgeschichte wurde von István Szabó angefertigt, der im Jahre 1941 ein Buch publizierte (titels "Ungarisches Volk")[25], das sogar in seinem Titel indizierte/wies darauf hin, daß es als ein Gegenstück zu Gyula Szekfű's represäntativem Werk, dem "Staat Ungarn"[26] konzipiert wurde. In ihm warf Szabó ähnliche Fragen inbezug auf das Mittelalter, wie Mályusz, setzte aber seine diesbezügliche, volksgeschichtliche "Meitererzählung"/Narrative über das Mittelater hinaus fort, bis zum 20. Jahrhundert. Er hat ziemlich eingehende Kalkulationen z. B. inbezug auf die "völkischen" Verluste der türkischen Okkupation/Eroberung gemacht, diskutierte heftig die Auffassung von Konrad Schünemann[27] über die Bevölkerungspolitik Maria Theresia's, analysierte möglichts ausführlich die sogenannte Impopulation des 18. Jahrhunderts, und beschrieb auch die diesbezügliche Erscheinungen des 19. Jahrhunderts, wie z.B.: Die Auswanderung, der bauerliche Zug in die Städte, die Rolle des Judentums und der deutschstammigen Mittelklasse, das Erwachen des nationalen/"völkischen" Bewußtseins, usw.[28]

Wir müssen noch hinzufügen, daß (außer der Volksgeschichte, aber nich unabhängig davon) Mályusz andere Zweige/Richtungen der Geschichtsforschung ebenfalls eingehend betrieb. Hier können z.B. seine gesellschaftsgeschichtlichen Studien erwähnt werden (siehe noch unten). Die wichtigsten von ihnen sind "Die Generation des Reformzeitalters"(1923)[ein Gegenstück von Szekfű"s "Drei Generationen"], "Charismatisches Königtum"(1934), "Patrimoniales Königtum"(1933), "Die Gesellschaft des Rákóczi-Zeitalters"(1935), "Die ungarische Gesellschaft zur Zeit der Hunyadi's"(1940), "Die Enstehung des Adeltums in Ungarn"(1942), usw.[29] Diese Studien charakterisiert, daß er (ebenfalls in Gegensatz zu Szekfű) im Adeltum, besonders in seiner oberen, eliten, über europäische Bildung verfügende, gesellschaftsreformatorischen Schicht, den Motor/den Iniziator der gesellschaftlichen Reformen/der modernisierenden Reformen sieht, er stimmt dadurch der Politik von Kossuth zu (siehe noch unten)[30].

Außer den gesellschaftgeschichtlichen und volksgeschichtlichen Studien müssen noch die geistesgeschichtlichen und kirchengeschichtlichen Schriften /Forschungen von Mályusz erwähnt werden. Die ersteren (wie z.B. "Die Aufklärung in

22 Mályusz Elemér: *Geschichte des ungarischen Volkstums von der Landnahme bis zum Ausgang des Mittelalters*. Budapest. 1940.

23 Mályusz Elemér, 2002. A középkori magyarság település- és nemzetiségi politikája.[Die Siedlungs- und Nationalitaetspolitik des Ungarntums im Mittelalter.] (Hrg. von Soós István.) Lucidus Kiadó, Budapest. 2002.

24 Mályusz Elemér: A magyarság és a nemzetiségek Mohács előtt[Das Ungarntum und die Nationalitaeten vor Mohács.]. In. *Magyar Művelődéstörténet II*. Budapest. 1939. l05-l24.

25Szabó István: *A magyarság életrajza*.[Die Biographie de Ungarntums.] Budapest: Magyar Történelmi Társulat. 1941.
Szabó, Stefan: *Ungarisches Volk. Geschichte und Wandlungen. Herausgegeben von dem Ungarischen Institut für Geschichtsforschung*. Budapest–Leipzig. 1944.

26 SZEKFŰ GYULA: A magyar állam életrajza. Történelmi tanulmány[Der Staat Ungarn. Eine Geschichtsstudie.]. Dick Manó könyvkereskedése. Budapest. 1918.

27 ? Vö. Szabó István: Ismertetés Schünemann Konrád: Die Enstehung des Staedtewesens in Südosteuropa című könyvéről[Rezension über das Buch von Konrad Schünemann.]. *Föld és Ember*, 1930.. 72–75.

28 Mályusz Elemér: A Rákóczi kor társadalma. [Die Gesellschaft des Rákóczi-Zeitalters] In. (Hrg. Lukinich Imre.) Rákóczi emlékkönyv halálának kétszáz éves évfordulójára II. 25-58. Budapest. 1935.

29 Mályusz Elemér: A reformkor nemzedéke. [Die Generation des Reformzeitalters.] *Századok*, (57-58), 1923-1924. 17-75.
Mályusz Elemér: A patrimoniális királyság(Das patrimoniale Königtum). Társadalomtudomány, (13 1933) 1-2. 37-49. Mályusz Elemér :A karizmatikus királyság(Das charismatische Königtum). Társadalomtudomány. (14) 1934. 3. 153-178.

30 Vgl. Elemér Mályusz: Geschichte des Bürgertums in Ungarn. Vierteljahrschrift für Sozial und Wirtschaftsgeschichte. 1927.XX. Band. 356-407.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Ungarn", Die heilige Margarethe aus dem Haus Árpád"[1933], "Ungarische Renassaince-ungarisches Barock"[31]), daß er -im Gegensatz zu Bálint Hóman und Gyula Szekfű – der Linie Gothik-Renassaince-Aufklärung-Liberalismus eine wichtigere, positivere Rolle in der ungarischen Geitesgeschichte, beimisst/beistimmt, als der Linie Mittelalter-Barock-Romantik. (Nach seiner Auffassung bevorzugten Hóman und Szekfű lieber diese Linie.)[32]

In seinen kirchengeschichtlichen Forschungen (wie z.B. ""Toleranzedikt"[1939], "Die Gesellschaft des Rákóczi Zeitalters"[1934], "Die Augustiner-Orden", "Der Paulikaner Orden", "Die kirchliche Gesellschaft im Mittelalterlichen Ungarn")33 ist auffallend/bezeichnend (er war ja Evangelikaner), daß er – ebenfalls in Gegensatz zu Szekfű – z.B. in der Reformation nicht eine "Störerscheinung"/störende Erscheinung, einen Abfall sieht, die die politische und gesellschaftlich-kulturelle Einheit des Landes nur ge- und zerstört hat (wie Szekfű), sondern laut ihm (der übrigens die wohlbekannten Thesen von Max Weber und Ernst Troeltsch völlig eigen gemacht hat) die Reformation war eine notwendige Konsequenz der ganzen mittelalterlichen gesellschaftlichen Entwicklung. Deren wichtigtes Ergebnis war nämlich, die Erhebung/Herausbildung einer weltlichen "Intelligenz-Schicht", (bedeutete also eine Art "Sekulärisation"), die der eigentliche Träger der neuen, ebenfalls weltlichen Ideen war. Die Reformation verkrönte nur diese weltlichen, immanenten, bürgerlichen, rationalistischen, sich auf das Volk stützenden Ideen.[34]

Wir dürfen nicht vergessen/außer Acht lassen die riesige Quelleneditorische Tätigkeit von Mályusz (siehe noch unten). Diesbezüglich müssen "Die Akten Von Erzherzog Lipót Sándor"(1926), "Der Toleranzedikt"(1939), "Die Unkundenbücher von Königs Sigismund"(ab 1952) (und die erwähnten Doktorarbeiten seiner Schüler) erwähnt werden[35]. Dazu muß man zum einen bemerken, daß diese umfangreiche, "professionale" Tätigkeit von Mályusz die Basis dazu war, daß er sich fachlich höchst vertretbaren Argumenten mit der Geschichtskonzeption der "Geistesgeschichte" (Gyula Szekfű) auseinandersetzen konnte. Zum anderen muß betont warden, daß seine diesbezügliche Tätigkeit die gesellschaftsgeschichtliche Relevanz seiner Geschichtschreibung verstärkte (er war bestrebt – wie schon erwähnt –, in erster Linie nicht schriftliche und nicht Diplomartigen Quellen – Personennamen, Dezima-Protokolle, Flurnamen, Karten, Graphiken, Urbarien, Dorfgesetze, Weistümer, Bauer-Briefe, usw. – zu benutzen.)[36]

---

31 Mályusz Elemér: Árpádházi Boldog Margit (A magyar egyházi műveltség problémája.) (Margarethe, die Heilige aus dem Haus Árpád. Das Problem der kirchlichen Kultur in Ungarn.) In. Emlékkönyv Károlyi Árpád születése nyolcvanadik fordulójának ünnepére. Budapest. 1933. 341-384.

Mályusz Elemér: Magyar reneszánsz, magyar barokk. [Ungarische Renassaince-ungarisches Barock] Budapesti Szemle. 1936. 159-179; 293-318; 86-104; 154-174.

Mályusz Elemér: Magyarország története a felvilágosodás korában. [Die Aufklärung in Ungarn.]

Osiris Kiadó, Budapest. 2002.

32 Vgl. Erős Vilmos, 2000.

33 Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon(Die Kirchengesellschaft im mittelalterlichen Ungarn). Budapest. 1971.

34 Vgl. noch Koszta László: Mályusz Elemér, az egyháztörténész.[Mályusz Elemér als Forscher der Kirchengeschichte.] In. Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon [Die kirchliche Gesellschaft im mittelalterlichen Ungarn]. Műszaki Kiadó, Bp., 2007. 451-457.o.

Aus den anderen Forschungsrichtungen von Mályusz möchte ich noch seine Studien über die ungarische Geschichtsschreibung im Mittelalter hervorheben, die in einer bestimmten Hinsicht zu seiner wissenschaftlichen Taetigkeit nach dem zweiten Weltkrieg hinüberführen. Sie unterzeichnen zum einen die bestimmte geistesgeschichtliche Orientierung seiner Forschung (trotz der heftigen Debatten mit Szekfű und Hóman). Zum anderen weisen sie auf eine Art nationale Voreingenommenheit seiner Anschauung hin, indem er sogar in den 60-er Jahren versucht zu bestaetigen, daß in der ungarischen Kultur im Mittelater ein besonderes, eigenartiges Interesse für die Geschichte und Geschichtsbewußtsein existierte, das nur das Ungarntum charakterisierte. (In dem mittleren Teil der Diploma naemlich, in „narratio" gaben die Schreiber der Urkunden ziemlich ausführlich Rechenschaft über die Vorhergehenden, und sich diese „narratio"-s spaeter in eine einheitliche Geschichtserzaehlung in den spateren Chroniken über die ungarische Geschichte zusammenrotteten.

Vgl.

Mályusz Elemér: Az V.István-kori gesta [Die Gesta aus dem Zeitalter von István V.]. Budapest, 1971. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 58.)

Mályusz Elemér: A Thuróczy-krónika és forrásai

[Die Thuróczy Chronik und ihre Quellen.]. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.

Mályusz Elemér: Királyi kancellária és krónikaírás a középkori Magyarországon[Die königliche Kanzlei und die Geschichstschreibung im Mittelalterlichen Ungarn.). Akadémiai Kiadó. Budapest, 1973.

35 Mályusz Elemér: Sándor Lipót főherceg nádor iratai. [Die Akten des Palatins Sándor Lipót]. 1790-1795. Budapest. 1926.

Mályusz Elemér: *A türelmi rendelet. II. József és a protestantizmus*. [Der Toleranzedikt. Joseph II. und der Protestantismus.] Budapest. 1939. Zu den Unkundenbüchern von Königs Sigismund vgl. die späteren.

Zu den Doktorarbeiten vgl. Várdy Béla: Modern hungarian historiography. op. cit.

36 Szabó István: *Bács, Bodrog és Csongrád megye dézsmalajstromai 1522-ből*. [Dezimaregister der Komitaten von Bács, Bodrog und Csongrád aus dem Jahre 1522.] Budapest: Akadémiai. 1954.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Letzlich möchte ich noch die politische, publizistische Tätigkeit/Schriften von Mályusz kurz behandeln. Sein auffallendstes Werk in dieser Beziehung ist "Der Sturm auf Ungarn" (Mit diesem Titel ebenfalls auf Deutsch erschien, im Jahre 1931)[37], aber heftige Diskussionen löste seine schon auch erwähnte "Die ungarische Geschichtswissenschaft" (1942) aus, die ursprünglich in einer von Béla Imrédy unterstützten, also rechtsradikalen Wochenschrift, "Egyedül Vagyunk"[Wir sind alleine] publiziert wurde.[38]

Im "Sturm auf Ungarn" behandelte Mályusz in erster Linie die ungarische Emigration der Räterepublik und der Revolution von 1918/1919. Hier führte er ihre, nach seiner Meinung "vaterlanverräterische Tätigkeit" (indem sie z.B. für die Yougoslawische Okkupation/Besetzung des sogenannten "Pécs-Baranya Dreiecks" plädierten) auf ihre "offizielle revolutionäre Seele" zurück, die in einem engen Zusammenhang mit ihrer für die Juden charakteristische, egoistisch-materialistische Einstellung (im Sinne von Max Stirner) war.[39]

In der schon mehrmals erwähnten "Die ungarische Geschichtwissenschaft" (ursprünglich: "In der letzten Stunde")[40] Mályusz ausfühlich erörtert den Unterschied zwischen "Volksnation" und "Staatsnation"(politischen Nation), hauptsächlich im ersten Artikel der Serie. Diese Auffassung von der "Volksnation" sollte die Grundlage für die ebenfalls erwähnte, völkische Gleichsetzung/Umformung der ganzen ungarischen Geschichtswissenschaft sein, und das konnte (i.e. die Verwirklichung der Volksnation) durch die Vertreibung der Juden aus dem Lebenskörper der nation erreicht werden. Für diese Aussage war Mályusz nach dem zweiten Weltkrieg nicht justifiziert/gerechfertigt, und war nicht erlaubt an die Universität zurückzukehren, bzw. lehren.[41]

Elemér Mályusz, als der herausragendste Vertreter der ungarischen Sigismund-Forschung42(Der Historiker nach dem zweiten Weltkrieg.)

Elemér Mályusz war, ohne Zweifel, der bedeutendtste Vertreter der ungarischen Sigismund-Forschung und die Konfrontation mit den Problemen der Sigismund-Zeit, begleitet seine ganze wissenschaftliche Laufbahn hindurch. Schon in seinen ersten Studien, in denen er z.B. den gesellschaftlichen Hintergrund der Entstehung der Toldi-Sage analysiert43, stellt sich die Aufgabe, die gesellschaftlichen Verhaeltnisse des 14-15. Jahrhunderts gründlicher zu erörtern. Der entscheidende Stoss dafür war seine Ernennung zum Professor an die Universitaet Péter Pázmány im Jahre 1934, als er, den Katheder von Bálint Hóman übernommen[44], im Rahmen mehrerer Kollegien versucht, die gesellschaftlichen, geistesgeschichtlichen und verwaltungsgeschichtlichen - Verhaeltnisse in Ungarn vor 1526 zu klaeren. Die hervorragendsten Ergebnisse dieser Periode sind "Die Gothik in Ungarn" /zusammenfassend in der Studie "Margarethe, die Helige aus dem Haus Arpad" - 1933/45, und seine ebenfalls 1934 begonnenen Vorlesungen über den Aufbau und gesellschaftliche Entwicklung der ungarischen Kirche im

ERŐS VILMOS(HRG): A harmadik út felé. (Szabó István történész cikkekben és dokumentumokban.)[Richtung dritter Weg. Der Geschichtsschreiber István Szabó in Artikelen und Dokumenten.] Kisebbségkutatás Könyvek. Lucidus Kiadó, Budapest. 2006.

37 Mályusz Elemér: A vörös emigráció. [Die rote Emigration.] *Napkelet*, 1931. 2–21., 97–110., 243– 250., 329–339., 425–445.o, 515–539., 623–650., 714–753.o, 825–837., 901–904., 965–969.o, 1032–1036..

38 Zu Beginn des zweiten Weltkrieges (1940) Mályusz publizierte eine ähnliche, publizistisch-ideologische Schrift in Zeitung Tábori Újság, mit dem Titel "A magyarság erői a Kárpát Medencében." (Die Kräfte des Ungarntums im Karpatenbecken.) Das bestätigt auch die zweifelhafte ideologische Relevanz seiner volksgeschichtlichen Betsrebungen.

39 Vgl. Soós István: Szekfû Gyula és Mályusz Elemér A vörös emigráció címû mûve[Das Werk von Gyula Szekfű und Elemér Mályusz, Sturm auf Ungarn.]. In: A negyedik nemzedék és ami utána következik. Szekfû Gyula és a magyar történetírás a 20. század elsõ felében. (Hrg. von Ujváry Gábor) Ráció Kiadó, Budapest. 2011. 238–250.

40 Dazu noch Erős Vilmos: 2000.

41 PAPP ISTVÁN: A Mályusz Elemér elleni politikai rendőrségi vizsgálat 1945-ben[Die polizeiliche Untersuchung gegen Elemér Mályusz im Jahre 1945.] . Kommentár 2006/4. 70–79.

42 Dieser Teil der Studie stützt sich grundlegend auf meine Schrift Die Rolle von Elemér Mályusz in der ungarischen Sigismund-Forschung. In. Das Zeitalter König Sigmunds. (Hrg. Von Péter Gunst und Tilmann Schmidt.) Debrecen, Debrecen University Press. 2000. 39-43.

43 Mályusz Elemér: Toldi Miklós Olaszországban[Nikolaus Toldi in Italien]. Irodalomtörténet. (12) 1923. 17-23. Mályusz Elemér: A Toldi-monda történeti alapja. [Der historische Hintergrund der Toldi Sage]. Hadtörténelmi Közlemények. (25) Band XXV., 1924. 3-32. Mályusz Elemér: A Toldi monda. [Die Toldi Sage]. In. A Gróf Klebelsberg Kuno Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve. Jg. IV. Budapest. 1934. 126-149.

44Dazu Erős Vilmos: Hóman Bálint és Mályusz Elemér kapcsolata[Die Verbindung zwischen Bálint Hóman und Elemér Mályusz.]. In:Történeti átértékelés. Hóman Bálint, a történész és a politikus.(Hrg. Ujváry Gábor) Ráció Kiadó, Budapest. 2011. 217-228.

45 Mályusz E.: Árpádházi Boldog Margit/Margarethe, die Heilige aus dem Haus Árpád/. /A magyar egyházi műveltség problémája./ /In: Emlékkönyv Károlyi Árpád születése nyolcvanadik fordulójának ünnepére./ Bp., 1933. 341-384.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Mittelalter, und z.B. "Die Toldi-Sage", wegen der er sich in eine Polemie mit einem Sprachgelehrten seiner Zeit, Elemér Moór verwickelte. Die tiefere Untersuchung der gesellschaftlichen Probleme der Sigismund-Zeit war unentbehrlich in seinen am Anfang der 30-er Jahre begonnenen gesellschaftsgeschichtllichen Studien /"Das patrimoniale Königtum"(1933), "Das charismatische Königtum"(1934), "Herrschaftsformen in mittelalterlichen Ungarn"(1933)/46, die sich am Ende des Jahrzenhtes in der Studie "Die ungarische Gesellschaft zur Zeit der Hunyadis"47 gipfelten, und die ordentliche Mitgliedschaft der Ungarischen Akademie der Wissenschaften für Mályusz gebracht haben. Zu dieser Zeit hat er seine Studie in der namhaften "Ungarischen Kulturgeschichte", die den gesellschaftlichen Hintergrund der ungarischen Renaissance gemalt hat /im Grunde genommen die Thesen seiner Hunyadi Studie wiederholend/48, ausserdem ein Artikel, das das Problem des Patronatrechtes das erste Mal behandelt hat, gefertigt/1943/.49

Nach dem zweiten Weltkrieg ist Mályusz aus den führenden Positionen der ungarischen Geschichtswissenschaft hinausgedraengt worden. In den 50-er und 60-er Jahren bekommt er seine Publikationsmöglichkeit zurück, und diese Periode ist aus dem Gesichtspunkt seiner Sigismundforschungen eine "goldene Zeit". Zu Recht können wir behaupten, dass nach den Experimenten und Skizzen vor dem Krieg, ist die Forschung des Sigismund-Zeitalters in den Mittelpunkt der geschichtswissenschaftlichen Taetigkeit von Mályusz geraten. Zu dieser Zeit begann er mit seinem monumentalen Unternehmen, mit der Pubikation des "Urkundenbuches des Sigismund-Zeitalters" /der erste Band, in dem die Regesten der Urkunden bis 1397 veröffentlicht wurden, erschien 1951/50. 1958 kommt zur Welt das Buch, "Das Konstanzer Konzil und das königliche Patronatsrecht in Ungarn"51, das die früheren Anfaenge in grösseren Rahmen durchdacht hat. Zu erwaehnen ist noch die 1960 gefertigte "Die Zentralisationsbestrebungen König Sigismunds in Ungarn"52, die das erste Mal versucht, die Zentralisationsbestrebungen, beziehungsweise deren gesellschaftlichen Hintergrund und der Persönlichkeit von Sigismund in Zusammenhang zu bringen. Das weitet aus und erklaert aus mehreren Seiten das letzte grosse Buch des Lebenswerkes, das im Jahre 1984 erschienene "Die Herrschaft König Sigismunds in Ungarn"53, das gleichzeitig als eine Synthese und Zusammenfassung der früheren Studien, sogar seiner ganzen mit dem Mittelalter im Zusammenhang stehenden Forschungen zu betrachten ist. Dieser Beispiel gebend gründliche Analyse schliesst sich sein anderes Buch an, "Die Kirchengesellschaft im mittelalterlichen Ungarn"/1971/54, das eigentlich seine kirchengeschichtliche Vorlesungen von 1934 und einige spaetere, z.B. die kirchliche Ordenstaetigkeit berührende Studien enthaelt. Darüber hinaus lassen sich mehrere kleinere Studien erwaehnen, z.B. "Die Geschwister Thallóczi"/1980/55, oder "Der gesellschaftliche Hintergrund unserer geistlichen Intelligenz im Mittelalter"/1984/56 und nicht zu vergessen sind die spaeteren Baende des Urkundenbuches des Sigismundzeitalters.

Was für ein Bild entwickelt sich, aufgrund der Gesagten, inbezug auf die Sigismund-Auffassung von Mályusz?

In erster Linie ist es auffaellig, und das stellt sich aus den Titeln der erwaehnten Studien auch heraus, dass Mályusz - im Gegensatz zu der hauptsaechlich Politik- und Ereigniszentrischen Orientierung der früheren Geschichtsschreibung - naehert sich Sigismund und seiner Zeit aus einem gesellschaftgeschichtlichen Gesichtspunkt an. Schon in seinen in den 30-er Jahren begonnenen Studien zeichnet sich der entscheidende Zug dieses Standpunktes aus, dass sich die Entwicklung der ungarischen Gesellschaft bis 1848 in 3 Perioden gliedert: bis zum 13. Jahrhundert waehrte die charismatische Herrschaft /im Gegensatz zu Szekfű und Hóman, nach derer das die Periode der patrimonialen bzw. der feudalen Herrschaft war./ Die 14-15. Jahrhunderte

46 Mályusz Elemér: A patrimoniális királyság/Das patrimoniale Königtum/. op. cit.; A karizmatikus királyság/Das charismatische Königtum/. op. cit. Darüber hinaus Elemér Mályusz: Herrschaftsformen in mittelalterlichen Ungarn. Warszawa 1933./ In: VII-e Congres Internatinal des Sciences Historiques. Resumés des communications présentées au Congrés Varsovie 1933. I-II./ Vol. I. 316-321.

47 Mályusz Elemér: A magyar társadalom a Hunyadiak korában [Die ungarische Gesellschaft zur Zeit der Hunyadis]. /A hűbériség és rendiség problémája./ In: Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves évfordulójára. I-II. Budapest.1940. 309-433.

48 Mályusz Elemér: A magyar állam a középkor végén. Társadalmi viszonyok. [Der ungarische Staat am Ende des Mittelalters. Die gesellschaftlichen Verhaeltnisse]. In. Magyar Művelődéstörténet. II. Magyar renaissance. Budapest. 1939. 5-82.; 83-104.

49 Mályusz Elemér: A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog [Das Konstanzer Konzil und das königliche Patronatsrecht]. Budapesti Szemle, 264. 1943. 772. 65-71.

50 Zsigmond-kori Oklevéltár [Urkundenbuch des Sigismund-Zeitalters]. I. /1387-1399./Zusammengestellt von Mályusz Elemér. Budapest. 1951.

51 Mályusz Elemér: A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog. [Das Konstanzer Konzil und das königliche Patronatsrecht in Ungarn]. Budapest. 1958.

52 Mályusz Elemér: Zsigmond király központosítási törekvései Magyarországon. [Die Zentralisationsbestrebungen König Sigismunds in Ungarn]. Történelmi Szemle, (3) 1960. 2-3. 162-192.

53 Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. [Die Herrschaft König Sigismunds in Ungarn]. Budapest. 1984.

54 Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon[Die kirchliche Gesellschaft im mittelalterlichen Ungarn]. op. cit.

55 Mályusz Elemér: A négy Tallóczi-fivér[Die 4 Geschwister Thallóczis]. Történelmi Szemle, (23) 1980. 4. 531-576.

56 Mályusz Elemér: Középkori egyházi értelmiségünk társadalmi alapjai. [Der gesellschaftliche Hintergrund unserer geistlichen Intelligenz im Mittelalter.] A budai egyetem történetéhez. [Zur Geschichte der Universitaet von Buda.] In. Eszmetörténeti tanulmányok. Budapest. 1984. 7-33.

© Copyright Mikes International 2001-2014

bildeten die feudale Periode und danach begann die Herrschaft der Staende. /Diese Idealtypen der Herrschaftsformen hat Mályusz natürlich der Typologisierung von Max Weber entlehnt./ Das grundlegende Merkmal der Entwicklung ist, dass im Vergleich zu der despotischen, auf der charismatischen Macht des Königs basierenden Einrichtung, immer neue gesellschaftliche Schichten emanzipieren sich und nehmen die gesellschaftliche Führerrolle hinüber. Dementsprechend ist der Hintergrund der folgenden Periode /14-15.Jh./ die Führerrolle der grossbesitzenden Aristokratie, die mit der Enteignung der Staatsmacht /z.B. im Königlichen Rat/ in der 2. Haelfte des 15. Jahrhunderts sogar die territoriale Integritaet des Staates gefaehrdet. Eben deshalb ist es notwendig von dieser Zeit an, eine weitere gesellschaftliche Schicht, die Adligen in die Machtausübung heranzuziehen, die wegen Ihrer Anzahl ein Gegengewicht der oligarchistischen Bestrebungen gegenüber bilden.

Aus all diesen tritt ein zweites auffaelliges Merkmal dieses Tableaus hervor, naemlich, dass Mályusz voreingenommen gegen die Aristokratie und für die Adligen war. Das erschliesst sich daraus, dass er - wegen der Schwaeche und auslaendischer, deutscher Abstammung des Bürgertums57 - die Adligen /in erster Linie deren oberste, über europaeische Bildung verfügende Schicht/ als die Traeger des Souverenitaetsgedankens und der Demokratie betrachtet. Daraus ist zu erklaeren, dass Mályusz so eine grosse Aufmerksamkeit lebenslang der Geschichte der Kleinadligen widmet und deren Entwicklung und gesellschaftlicher Rolle von der Herausbildung an folgt. (Siehe: "Die Herausbildung der ungarischen Adligen"(1942); die schon erwaehnte "Die ungarische Gesellschaft zur Zeit der Hunyadis"(1940) bzw. "Der ungarische Staendestaat zur Zeit der Hunyadis"(1957) und inbezug auf das 18-19. Jh. "Die Generation des Reformzeitalters"(1923), "Die Akten des Palatins Sándor Lipót"(1926))58.

Was für eine Wirkung hat diese Auffassung auf das Sigismund-Bild von Mályusz?

Vor dem Krieg legte er das Hauptgewicht in erster Linie auf das Bestimmen und die Trennung der einzelnen Herrschaftsformen und sein idealer Herrscher war Matthias, der die Modernisierung- und nationalen Bestrebungen mit der Hilfe der Adligen durchführen wollte. Waehrend seiner Forschungen wird für Mályusz immer klarer/und hier spielt meiner Meinung nach die Zusammenstellung des Urkundenbuches des Sigismund-Zeitalters eine entscheidende Rolle/, dass Matthias in Sigismund - mit seinen kirchenpolitischen, gesellschatsreformatorischen, kulturellen Bestrebungen - einen Vorbereiter hat. Sigismund und seine Herrschaft ist dementsprechend eine Übergangserscheinung zwischen der die Interessen der grossbesitzenden Aristokratie vertretende feudalen und der staendischen Herrschaft, die - wie gesagt - das Heranziehen der Adligen in die Machtausübung bedeutete. In seinen mit diesem Thema in bezug stehenden Studien - siehe "Die Zentralisationsbestrebungen des Königs Sigismund"/1960/ oder das synthetisierende "Die Herrschaft des Königs Sigismund in Ungarn"/1984/ - betrachtet Mályusz als das grösste Verdienst des Königs, seine der europaeischen Entwicklung entsprechende, die Herausbildung der Nationalstaaten begründende staatliche Zentralisation, die Zurückdraengung der Grossgrundbesitzer und das Bestreben, eine moderne Bürokratie herauszubilden. Die gesellschaftliche Basis für diese Bestrebungen bildeten aber die sich erstarkenden Adligen. Das bestaetigen mehrere Verfügungen von Sigismund, durch die er z.B. die Rolle der geheimen Kanzlei verstaerken wollte, wo er Adligen, die die bürgerlichen Werte vertraten, anstellte; oder seine Bestrebung, in die Arbeit der kurialen Gerichte auch Adligen heranzuziehen.

Das alles lauft aber parallel mit den kirchenpolitischen Bestrebungen von Sigismund, deren Zweck die Begründung der auf gallikanische Weise herausgestalteteten nationalen Kirche war. Wie gesagt, Mályusz hat seine Auffassung über die Entwicklung der kirchlichen Gesellschaft im Mittelalter schon 1934 im Rahmen seiner Vorlesungen (die aber erst 1971 erschienen) skizziert. Das grösste Ergebnis dieser Entwicklung, ausser der Beleuchtung der Rolle der neben den Pfarrern wirkenden Weltlichen /die eine der Hauptfaktoren der Saekularisation der Kirche waren/ ist die Herausbildung der kirchlichen Mittelschicht, der Schicht der "Litteraten", der "weltlichen Intelligenz", die spaeter die gesellschaftliche Basis für die rasche Verbreitung der Reformation sein wird. /N.B. Mályusz hatte für dieses Werk - wie darauf das Band im Jahre 1974 rezensierende Erik Fügedi schon hingewiesen hat59 - auch eine subjektive Motivation: im Gegensatz zu Julius Szekfű, nach dessen Meinung die Reformation nur die religiöse Einheit gestört hat und nur von der Aristokratie von oben verbreitet wurde, Mályusz wollte bestaetigen, das sie von der "Saekularisierung" der mittelalterlichen Kirchengesellschaft (z.B. von der Litteraten - Schicht) vorbereitet wurde, dementsprechend entstand aus einem inneren gesellscahftlichen Anspruch und hatte tiefe gesellschaftliche Wurzeln - damit ist auch ihre rasche Ausbreitung zu erklaeren./

Das Erheben dieser kirchlichen Mittelschicht, die eng im Zusammenhang mit den Kleinadligen steht, sichert den gesellschaftlichen Hintergrund für die bedeutendste kirchenpolitische Bestrebung von Sigismund, für die Anerkennung des

57 Vgl. Elemér Mályusz: Geschichte des Bürgertums in Ungarn. op. cit.
58 Mályusz Elemér: A magyar köznemesség kialakulása.[Die Herausbildung des Adeltums in Ungarn]. Századok. (76) 1942. 272-305. 407-434. Mályusz Elemér: A magyar rendi állam Hunyadi korában. [Der ungarische Staendestaat zur Zeit Hunyadis]. Századok. (91) 1957. 46-123; 529-602. Vgl. noch die früheren Noten.
59Für die Rezension von Erik Fügedi vgl. Századok, (108) 1974. 1255-1258.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Patronatsrechtes, die er auf dem Kontanzer Konzil erzielen konnte. /Deren urkundlicher Beweis hat Béla Iványi entdeckt, aber das Verdienst von Mályusz ist, die gesellschaftliche Entwicklung, die hinter dieser steckt, zu skizzieren./

Mit dem Erheben der Kleinadligen bringt Mályusz auch die Kulturverhaeltnisse des Zeitalters von Sigismund in Zusammenhang. Das Wesen dieser Auffassung ist, wie das aus seinen die Toldi-Sage behandelnden Studien hervorgeht, dass er dieses Zeitalter - entsprechend der feudalen Herrschaftsform - für die Periode der Gothik in Ungarn haelt. Nach Mályusz - wie das seine Studie "Die Heilige Margarethe aus dem Haus Árpád" bestaetigt - verbreitete sich die Gothik in Ungarn fast zu gleicher Zeit als in Westeuropa. Dementsprechend ist die Toldi-Sage nicht mit deutscher Vermittlung nach Ungarn gekommen, sondern das Emporstreben der Kleinadligen war deren gesellschaftliche Hintergrund. Toldi war naemlich ein tatsaechlich lebender Adlige und und das hat Mályusz gegen Elemér Moór mit Urkunden bewiesen..

Aus den Gesagten folgt aber nicht, dass Mályusz über Sigismund und seine Zeit eindeutig positiver Meinung war. Seine Modernisierungsbestrebungen waren ja provisorisch und nach seinem Tod trat wieder die mit der Anarchie drohende Herrschaft der Grossgrundbesitzer in den Vordergrund. Sigismunds grösste Fehler war aber - aus Mályusz's Sicht - , dass er sich um die Probleme des Reiches /vgl. die Hussiten/ kümmerte und sich mit den ungarischen nationalen Interessen nicht identifizieren konnte. Das bestaetigen seine aussenpolitischen Misserfolge und Fehlentscheidungen, die sich spaeter für die ungarische Entwicklung als tragisch erwiesen.[60]

60Dazu müssen wir noch hinzufügen, daß die Forschung nach Mályusz in vieler Hinsicht seine gesellschaftsgeschichtliche Orientierung/Ansaetze fortsetzte. Eine Art Wende kann eingeschaetzt werden, daß in den letzten Jahren die Gesichstpunkte der Mikro-Historie und der historischen Anthropologie (vgl. z. B. die Werke von Erik Fügedi und Gábor Klaniczay) in den Vordergrund traten aber auch diese vielmehr im Rahmen der genannten Sozialgeschichte. Beide sind grundsaetzlich zu unterscheiden von der politisch-geschichtlichen, sogar national-romantischen Annaeherung der Sigismund-Frage im Zeitalter des Dualismus und (überraschenderweise) sogar in der marxistischen Geschichtsschreibung der 50-er Jahre (im Sinne von Lajos Elekes oder György Székely).
Mályusz vertritt eine Art Modernisierung in der Hinsicht auch, daß er im Sigismund-Zeitalter eine bürgerlich-reformatorischen Tendenz „entdeckt", die als eine Brücke zwischen den – ebenfalls hauptsaechlich gesellschaftreformatorisch eingeschaetzten – Károly Róbert und König Matthias fungiert. (Also nicht nur in seinen sozialgeschichtlichen Methoden.)
Vgl. dazu

Magyarország története a korai és virágzó feudalizmus korszakában[Geschichte Ungarns ider Blütezeit des Feudalismus.]. (A honfoglalástól 1526-ig.) Írta és szerkesztette Elekes Lajos, Léderer Emma, Székely György. Tankönyvkiadó, Budapest, 1957.

Zu Gábor Klaniczay vgl. Interjú Klaniczay Gáborral. Michel Foucault és a magyar történetírás, [Interview mit Gábor Klaniczay. Michel Foucault und die ungarische Geschichstschreibung.] (Von Törő László Dávid). Történeti tanulmányok, 2011. Debrecen. 165-182.
Darüber hinaus
Erik Fügedi: Az Elefánthyak [Die Elefanthyner.]. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 1992.
Pál Engel: Ung megye településviszonyai és népessége a Zsigmond korban[Die Bevölkerung und Siedlungsverhaeltnisse des Komitats Ung zur Zeit Sigmunds.] . Századok, 1985. 941-1005.
Zu der Sigismund Frage in der Geschichtsschreibung im Zeitalter des Dualismus vgl. z. B. Hóman Bálint: Zsigmond király. In. Ders.: Magyar középkor. Magyar Történelemi Társulat. Budapest, 1938. 571-584.

© Copyright Mikes International 2001-2014

ERŐS, Vilmos: Remembering Elemér Mályusz

The above study has been written as a commemoration for the 25-th anniversary of the death of one of the most outstanding Hungarian historians in the 20th century, Elemér Mályusz. In the first part of the study the author analyses Mályusz's activity between the two world wars, mainly his „Volksgeschichte" (that he considered as a finding on his own), but gives a picture about his research into spiritual, social, ecclesiastic history, beside this his political activity, as well. In the second part the author describes Mályusz's oeuvre after 1945, with his research into the Sigismund-Age in the center, that he began before the Second World War already. According to the author Mályusz's main merit is, that his activity signified a break through of an in many respects modern (European) social history in almost every fields of his research. This in many ways prepared the path for the (partly by his students cultivated) microhistorical approaches of the 1980-90-s in Hungary.

Erős Vilmos: Mályusz Elemér emlékezete

A fenti tanulmány a 20.század egyik legkiemelkedőbb magyar történésze, Mályusz Elemér halálának 25. évfordulója alkalmából készült. A tanulmány első felében a szerző Mályusznak a két világháború közötti tevékenységét elemzi, mindenekelőtt a legsajátabb alkotásának tekintett népiségtörténetet (Volksgeschichté-t), de kitér Mályusz szellemtörténeti, társadalomtörténeti, egyháztörténeti kutatásaira, valamint publicisztikai írásaira is. A tanulmány második része a neves történész 1945 utáni történetírói pályáját mutatja be, középpontban a – persze már a két világháború közötti időszakban megkezdett - Zsigmond-kori kutatásokkal. Szerző szerint Mályusz fő érdeme, munkásságának szinte összes területén, a sok tekintetben modern, európai léptékű társadalomtörténeti szempontok érvényesítése volt. Ez jelentős mértékben előkészítette az utat a (részben tanítványai által művelt) mikrotörténeti megközelítések adaptációjához az 1980-90-es években Magyarországon.

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

IRODALOM

Kukucska Ferenc : A tisztás

- Gyerekek, gyerekek! Csendesebben, mindjárt szünet lesz! Mi van ma veletek? Mint a vadak, akik nem bírnak magukkal, - mormogta Joli az orra alá; miközben összeszedte a füzeteket, az osztálynaplót, íróeszközeit. Rendet rakott a tanári asztalon, sóhajtott, amikor végre megszólalt az óra végét jelző csengő. A srácok felugráltak a padokból, lökdösődve az ajtó felé tódultak. Érezték a közeli vakáció keltette édes izgalmat, hogy néhány nap, és habzsolhatják a szabadságot, a játékot.

Joli elgondolkodva a tanári felé lépdelt. Mögötte alacsony kövér férfi kerülgette a futkározó alsós nebulókat - mérsékelt sikerrel. Mikor az egyik lány a hasának szaladt, elvörösödött a feje.

- Bocsánat Di…- harapta el a szót, a szőke copfos Niki a 3. a-ból. - Igazgató bácsi. Ezek a lüke fiúk állandóan kikapkodják a fülemből ezeket, - és a két apró fülhallgatót a „Diri" felé nyújtotta. A dühös igazgató kezébe vette a vékony kábelt, ami a kislány nyakában függő MP3 lejátszóhoz csatlakozott.

- Szóval így udvarolnak az urak manapság - nézett Niki mögé, a két megszeppent fiúra. - A mi időnkben, ha tetszett a kis hercegnő, a copfját húztuk nem a fülhallgatóit. - Joli hallotta főnöke szavait, lassított, megfordult. Az igazgató ránézett.

- Tanárnő, légy szíves elbeszélgetni a két Cassanovával az illemről. A te osztályodba járnak, ha nem tévedek. - Joli nyelt egyet, a három gyerekhez fordult. - Órák után várjatok meg az osztályban!

- Valami baj van Joli? - kérdezte Tamás miközben sört bontott. Gondosan ügyelve, hogy kevés hab képződjön, pohárba töltötte. A távirányítóval bekapcsolta a tévét, váltogatni kezdte a csatornákat. Megcsóválta a fejét. Ujjaival egyre idegesebben dobolt az asztalon.

- A gyerek átprogramozott mindent! Nem tudom, mit csinálok vele, de ezt nem tűröm!

- Kigondolt egy új szisztémát, az alapján rendszerezte a csatornákat. A szobánkban is van tévé, ott minden a régi - szólt Joli a férjéhez. Letette a tollat, amivel a dolgozatokat javította, masszírozni kezdte a homlokát. Nyomást érzett elöl, tudta megint a vérnyomás. Kiment a fürdőszobába, levette a polcról a gyógyszeres tégelyt, letekerte a kupakját.

- Azt kérdeztem, van valami baj? - harsogta Tamás a nappaliból. Élesen csendült a pohár, ahogy az asztalhoz csapta az alját. A kilöttyent sört gyorsan beitta a szőnyeg. Joli kezében megrezzent a tégely. Visszahelyezte a polcra.

- Nincs baj Tomi - válaszolta az ajtóból, - fáradt vagyok.

- Te mindig fáradt vagy! Tipikus női kikerülési allűr. Ha nem derogál valami, fáradt vagy! Én meg a nagy fáradtságodtól vagyok fáradt! - Kiitta a maradék sört a pohárból, felhúzta a cipőjét.

- Hova indulsz Tomikám?

- Ki innen, mert megfulladok. Levegőért, tetszik érteni? - Tamás bevágta az ajtót, lerohant a lépcsőn. A ház előtt kocsiba ugrott, és elhajtott. Joli a fürdőszobába ment, bevett két gyógyszert. Ajtónyitást hallott.

- Te jöttél meg Gábor?

- Én anya. Most még egészben, de legközelebb ez sem lesz biztos. A fater úgy elhúzott mellettem, mint akinek elment az esze. Már megint valami gubanc?

- Apád sokat dolgozik mostanában, tengernyi a megrendelés. Nehezebben tolerál dolgokat.

- Azért felhívom, megköszönöm neki, hogy majdnem a vakolatba préselt. Ez van, meg hogy sok a lecke. Beállok a zuhany alá, utána falom a tudományt.

- Előtte egyél valamit.

- Kösz anya, elég volt a menza!

© Copyright Mikes International 2001-2014

Joli egy grimaszt látott fia arcán, aki már trappolt is fel a szobájába. A kicsi fiam - gondolta. Nagyra nőtt kamasz, aki már felnőtt szemmel lát, és nem tart az apjától. Még egy év, és itt hagy bennünket. Pesten akar egyetemre járni. Búgó hang zökkentette vissza a jelenbe, a kanapé előtti asztalon mozogni kezdett az újság. Figyelmesen nézte egy ideig, az asztalhoz ment, leemelte a kísérteties táncot lejtő bulvárlapot. Tamás mobilja rezgett alatta. Itthon hagyta? Nem volt szokása férje személyes holmija között kutakodni, de kíváncsi volt ki keresi. Felemelte a telefont, a kijelzőre tekintett. Gábor nevét olvasta a készüléken. Egyszóval a fiacskája helyre akarja tenni az apját. Ahogy megígérte. Nem rossz ötlet, kapjon már a fejéhez Tamás!

Jó, de ez nem annyira sürgős, ráér vele. Kezében a telefonnal, az ablakhoz sétált. Lent a téren munkások légkalapáccsal törték a járda aszfaltját. Sárga mellényt viseltek, a fejükön pántos hallásvédőt. A dupla ablakon is átjött a kompresszor és a kalapács zaja. Érdekes, gondolta Joli, engem nem zavart Gábor hívása az apja telefonján. Mert nem is csörgött… válaszolta lassan magának. De miért nem? Már a telefont nézte, rajta egy ikont. Az áthúzott hangjegyet. Tamás lekapcsolta a csengőhangot és a riasztásokat. Pedig, jól megy a bolt, bármikor kereshetik. Nyomogatni kezdte a billentyűket, míg egy sms-t talált. ”Hiányzol, de azonnal!”. Ismerte a küldő telefonszámot.

Nem volt szerencsés délelőtt tízre kitűzni az évzárót. Harminc fok felett, a legtürelmesebb gyerek is megunja az alakzatban ácsorgást, több mint negyven percen át. A Diri délután hatra inkább szervezhetett volna. Ezeket Viki mondta maga elé, Jolinak címezve. Joli feltette napszemüvegét, nem reagált kolléganője szavaira. Viki ránézett.

- Bocs, azt hittem neked is meleged van.

- Melegem van drágám, de lusta vagyok beszélni. Este, ha jöttök meg is unsz. Nézz rám, így fest egy nyűgös nő.

Tamás fél nyolcra kihordott mindent. Húst, salátát, italt, evőeszközt. A gondosan nyírt pázsiton jól mutatott a piros grillkocsi. A „Sóhajok Hídján” tolta át, amit a múlt hónapban készíttetett. A mini tavat a szökőkúttal két nap alatt megépítette a kivitelező. A híd, a terméskőborítással - kétoldalt karfákkal - egy hetet vett igénybe. Pompásan néz ki a kert közepén.

Vendégei még nem látták új kedvencét. Kíváncsi volt az arcukra, mikor átsétálnak rajta.

Lajos és Viki pontosan érkeztek. Nyolc órakor. Lajos kezében két üveg francia pezsgő, míg Viki egy óriási Fekete Erdő tortát egyensúlyozott.

- Gyerekek minek ez a felhajtás, van itt minden, husi, süti, malactüdő, etcetera! De neked Lala pajti egy unikum Dublinból. A múlt héten voltam kint. - Tamás felemelt a zsúrkocsiról egy bontatlan díszdobozt. Kicsit megbillent, ahogy igyekezett magát és a dobozt egyensúlyozni. Látszott a férfin, néhány pohár ital már lecsordogált a torkán. Vékony jávorpálos bajuszához illett az enyhén zselézett hátrafésült barna haj. Megcsapkodta szürke, ujjatlan „cravn’ air” feliratú pólóját a hasánál. - Galilei is benyomhatott néhány felest Lala, mire rájött, hogy mozog a föld. Szóval pajtás ez a nemes ital alig lépett be a negyedik ikszbe. Jameison! A kedvenced. - Tamás most Viki felé fordult.

- Rád is gondoltam a Grosvenor Street - en Viki drága. Szexi illatlabdacsok! Lala papa nem hagy neked békét, ha beletubákol. Csak valami intim helyre kend, akkor biztos az egész éjszakás műsor. De gyertek ide az asztalhoz! Tomorrow Dew meg jég. Ez kell a magyarnak! - Viki Jolihoz ballagott.

- Szia, a fiúk már találtak közös ismerőst, mint általában. Még mindig whisky a neve. -

Hajába túrt. A vörös tépett frizura, a tengerkék szemek, a karcsú alak vonzották a férfiak tekintetét. A diszkréten térd alá érő fehér ruha izmos lábakat takart. - Az évzárón kicsit morózus voltál. Valami nem gömbölyű?

- Elfáradtam. Tamás vagy az öntödéjét igazgatja, vagy úton van állandóan. Nem hajlandó valakit felvenni, hogy az szaladgáljon az üzlet után. Mikor este megjön; sör, tévé, horkolás a fotelban. Gáborral is csak száz decibel felett képes kommunikálni. Mindegy, megoldom, ismersz. - Joli nem nézett Vikire, Tamás sziporkázását hallgatta fél füllel, és valami szomorúság bújt meg tekintetében. Az asszony barna szeme, barna haja és kreol bőre mediterrán jelleget adott alakjának. Rózsaszín hosszú nadrágot, hozzá fehér blúzt hordott. Barátnője Viki, közben mintha egy elúszó bárányfelhőt követett volna becsukott szemmel. Nem tudta eldönteni, a felhő néha rávigyorog?

- Add, ide kérlek a tálat, kész ez a tarja. - Viki elgondolkodva nyúlt a tálért, felborított egy poharat az asztalon. Ahogy a helyére akarta tenni, egy másik dőlt el.

- Semmi gond Viki, szólsz a fiúknak, hogy kész a kaja? - Viki nem válaszolt, a kis tóhoz indult.

- Srácok elég a lőtyölésből, ideje egy kevés szilárdabbat is magatokhoz venni! Kész a kaja.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Lajos hezitálva letette a poharat. - Asszony szava isten szava, menjünk! - A kör alakú faasztal megterítve várta a férfiakat. A sült kissé füstös illatához harmonikusan simult a háromnapos pácolás.

- Csodás ez a hús Joli - jegyezte meg Tamás, és vett még egy szeletet. - Ne haragudj, de olyan fini, mint ha nem is te… - és Vikire pillantott. Joli látta a közös szemvillanást, közelebb húzta a salátás tálat.

- A jövő héten más főztjét kritizálhatod. Remélem nem a gyerekek előtt! Elmehet az étvágyuk.

- Gyerekek! Ti vagytok kiskorúak, sőt bohócok. - Lajos sietve bontott egy sört, az üveget Tamás felé nyújtotta.

- Igyál haver, addig sem nyomod a lüke duruzst. - Tamás felállt, cigarettára gyújtott. A híd felé sétált, mikor Viki Jolira nézett. - Rágyújtok én is, de nem itt az asztalnál. Biztos zavarna a füst. - A férfi után lépdelt.

- De jó hogy te nem bagózol, ülhetnék itt egyedül - szólt Lajos félig Joli felé fordulva. Joli a pecsenyés tálat nézte.

- Nem félünk a farkastól - suttogta.

Kedd reggel hatkor, a 3. á, a megszokottnál is hangosabb zsivajjal várakozott a pályaudvar zajos peronján. Az izgatott gyerekek a vonat érkezését figyelték, a szülők az óráikat.

Joli és Viki, az anyukákat és apukákat igyekezett sokadszorra meggyőzni. Értik az aggodalmukat, de vigyáznak a gyerkőcökre, nem lesz semmi baj. Aztán velük lesz Tamás és Lajos a két férj, - erősítésként pedig Gábor, aki már felnőttnek számít. Elrohan az egy hét táborozás, gyereknek, szülőnek egyaránt.

- Joli néni, jön a vonat! - kiáltotta örömmel a vörös hajú Sanyika. - Szia, apa, szia anya mindjárt integetek a vonat ablakából!

- Jó, csak vigyázz kisfiam - simogatta meg az anyja.

- Gyerekek búcsúzzatok el szüleitektől! - próbálta Viki túlharsogni a pályaudvar zaját. -Rögtön fékez a szerelvény, felszállunk!

- Viki néni mikor érünk már a Bükk-hegységbe? - Gergő az osztály eminense, lap-topja felett görnyedt. - Itt az útvonalterv szerint, egy óra húsz percig tart a legrövidebb út. Mi már több mint két órája utazunk!

- Igazad van Gergő, de az egy óra és húsz perc autóval értendő, nem vonaton. Nézz csak gyorsan utána. - A gyerek lenyomott néhány billentyűt, tekintete a kijelzőre meredt.

- Tényleg, elcsesztem. Mert mindig figyel valaki! - Az ajtóban álló Tamásra pillantott. A férfi, Vikiről Gergőre nézett.

- Félreértesz. Nem figyeltelek. Viki néniért jöttem, meg kell beszélni, hol ebédel az osztály. Viki ráérnél?

- Vajon hol? Sehol vagy mindenhol, - nyomogatta Gergő a billentyűket tovább. - Mindenki eszi a hozott szendvicseit.

Tamás és Viki lassan haladt előre a folyosón. A fülkék előtt utasok álltak, az elvonuló hűvös erdőket figyelték.

- A következő kocsi már dohányzó. Nemrég jártam itt, - hajolt a nő füléhez Tamás. Viki talált egy lehúzott ablakot, ami előtt nem állt senki. Cigarettát vett elő, rágyújtottak.

- Kár volt belemennem ebbe a marhaságba - fújta ki a füstöt Tamás.

- Szívem hagyd, játékos vagy, mint én. Egy buggyant hazárdjátékos! Eddig mit csináltunk a feleséged meg az idióta férjem orra előtt? Te letoltad az alsód, ők nem vették észre. Nekem meg neked tetszett, ami utána történt. Most a kiránduláson is ez lesz, összehozzuk!

- Óvatos légy, ne faragatlan.

- Hiteltelen a prűdséged! Te tartottad jó bulinak hogy Joli, Lajos meg az osztály közelében… kissé perverz nem mondom - mosolyodott el, - befejezem, jön Joli!

- Hát itt vagytok? Már megint a bagó drágáim, az egészség meg smafu? Gond van. Niki kitörölt valami játékot Gergő gépéből, Lajos most próbálja helyrehozni. Áll a bál, Gábor egyedül figyel a lurkókra, szükség lenne rátok.

Tamás az ablakon át kipöckölte a csikket és elindult vissza. A két nő követte.

© Copyright Mikes International 2001-2014

- Hát mit ne mondjak anya, elég ramaty - vette szemügyre a szobát, a bútorokat Gábor.

- Mire számítottál gyermekem itt a Bükk közepén? Királyi lakosztályra? Nem henyélni jöttél, tedd hasznossá magad! Segíts kipakolni apádnak, egy szobában leszel vele és Lajossal!

Gábor kedvetlenül leballagott a földszintre. A tíz srác két kisebb hálóban kapott helyet. Jelenleg komoly küzdelmet vívtak a felső ágyak tulajdonlásáért. Egy célt tévesztett párna Gábor fején csattant. Belépett a szobába.

- Na, elég legyen törpék, mert valaki hátsóján még kirepedhet a gatya! Akkora tenyeressel kínálom meg. Küldöm is Viki nénit, hogy nem rakodtatok még el.

- Itt sincs! Se az apukád, csak Lajos bácsi egyedül - feleselt vissza egy cérnahang. Gábor átsietett a szomszéd szobába, ahol Lajos pakolta egy terebélyes bőrönd tartalmát a szekrénybe.

- Lala bácsi nem láttad a fatert?

- Viki hívta magával. Itt nincs térerő, leugrottak a faluba. Beszélnek a túravezetővel, hogy ne jöjjön reggel. Változott a program. Holnapután lesz a túra, fáradtak a gyerekek.

- Ja, fáradtak. Majd kiugranak a bőrükből olyan elevenek. Megnézem anyát, hogy boldogul fenn a lányokkal.

Joli végzett, elégedetten körbefordult. Ami mégis zavarta, Viki két bőröndje. Érintetlenül feküdtek a másik ágyon. Átment a lányokhoz, meglepődött, hogy mindent rendben talált.

Csongor nehezen csusszant ki a Niva szűk üléséből. Másnak talán elég lett volna a hely, de Csongor százhúsz kilójának tetemes hányada a kormánykereket súrolta. Fújtatva letette bal lábát a humuszos talajra. Körbenézett. Az erdő megszokott zajai tegnap óta alig változtak. Sem idegen neszt, sem baljós csendet nem észlelt. Lezárta a kocsit, elindult a tisztás szélén álló villám égette fa irányába.

A kis hegyi falu főutcáján, nyolc oszlopon, nyolc közepes teljesítményű villanyégő szolgáltatta a közvilágítást. Pontosabban hét, mert a kocsma előttit, fogadásból kidobta egy részeg. Az utcai szobákban tévék fényei vibráltak, kutyák ugatták az alkonyt unalmukban. Meredek út kanyargott Csongor házáig. Viki lihegve nyomta meg a csengőt. Magas szőke nő közeledett a hátsó udvar felől kíváncsian. Kezében üres vödröt lóbált. Mosolyogva rázta a fejét.

- Nézzenek oda, Viki tanárnő! Egy éve voltál itt. El sem hiszem, gyertek be!

- Nem érünk rá Rózsikám. Ma érkeztünk a gyerekekkel, most pakoltunk ki. Csongorral beszélnénk néhány szót. A héten majd lenézünk Jolival is, de most futnunk kell. Csongor? -

Tamás figyelmét nem kerülte el a szőke asszony ajkának ideges rángása. A mosolya is eltűnt.

- Nincs… nincs itthon. Most ment el kocsival. Megbeszélni a disznóölést, mert pénteken vágunk. Valami baj van?

- Semmi, ne aggódj! Még otthon lebeszéltük vele telefonon, hogy holnap reggel ő vezeti a barlanghoz a túrát, mint tavaly. De úgy látjuk a lurkók fáradtak az utazástól, ezért a csütörtök jobb időpont lenne. - Tamásra nézett. - Neveletlen vagyok Rózsika. Ő Tamás, Joli férje, még nem ismered. - Tamás az asszony felé bólintott.

- Meglógtam a gyerekzsivaj elöl. Mea culpa! Egy kicsit sok volt ma belőle. Ugye nem ítél el?

- Megértem, mert maga is férfi. - Az asszony mosolyában megvillant a múlt. - Csongor is így állt a két fiúhoz, amíg aprók voltak. De látom, Viki már menne. Nem tartóztatom. Ha úgy megfelel, átadom a férjemnek az üzenetet. Holnap azért felkeres benneteket.

- Szóval anya ezzel a rizsával etették Lajost, aztán eltűztek. Lehet, hogy Lala papa ász a számítógépei között, de itt… Elég magas az IQ-m, de ezt… - Joli szája vékony vonallá keskenyedett. Szemei egy láthatatlan pontra meredtek.

- A szemetek - préselte ki a fogai közül alig hallhatóan. - Szétmegy a fejem, járnom kell egyet a levegőn. A gyerekek vacsoráztak, lefekvésig még játszanak egyet. Addigra megjövök. Joli kilépett a szálló ajtaján. Egy percen belül az erdőhöz ért. Nem érdekelte, hogy hangosan zokog, az sem, ha meghallja valaki.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Ki akarta sírni a megaláztatásait. Az sms-t, amit Viki küldött Tamásnak, és aki elrohant hozzá. A pillantásaikat egymásra. Ahogy mindenkitől félrevonulva sustorognak. Nem zavarja őket, hogy mások sem hülyék, mindent látnak. Mióta tarthat? Mit nem csinált jól? Kérdések özöne cikázott agyában. Válaszolni sem tudott, már jött a következő. Észre sem vette, hogy kiért a fák közül. A meglepetéstől elállt a sírása, megtorpant. Az elé táruló nyugalom és szépség, feledtette előbbi gondolatait. A hold csak alig világította meg a Joli előtt elterülő tisztást, - felhő úszott át előtte. Őzcsapat legelt csendben, pár lépésnyire.

- Most mi következünk, te kéjsóvár boszorka - vigyorodott el Tamás. - A nadrág le akar ugrani rólam.

- Fékezd magad aranyfarkú gúnárom! Csak addig, amíg kiérünk a faluból. Utána feldobom a bugyimat egy közeli ágra. A te alsód mellé!

Csongor odaért az elszenesedett fához. Lassan megállt, alaposan szemügyre véve az erdőt. Megkönnyebbülve fújt egy hatalmasat, és maga elé nézett. Alig néhány lépésre rothadó fatörzsek hevertek, rajtuk nagy halom gally. A férfi odalépett, kezére vastag sötét rongyot csavart. Határozott mozdulattal a tüskés kupacba nyúlt. Hosszú, vízhatlan vászonba csomagolt tárgyat húzott elő. Kikapcsolta a három csatot, s már kezében tartotta a puskát, amit előzőleg átalakított. Rapsic miatt már megfogták a rendőrök, óvatosabb lett. A tust lecserélte pisztoly markolatra, hogy rövidebb legyen. A cső végére kipufogóból hangtompítót szerelt. A fegyvert kint tartotta az erdőn, nem hordta haza. A puskalámpát sem használta, az erős fénye miatt. Bízott a szemeiben. Mint most is, ahogy számolni kezdte a tisztáson legelésző őzeket. Szarvas jobb lenne! - gondolta, azon van elég hús. Péntekre elkelne egy agancsos, betölteni kolbásznak. A disznóval keverve! Mindegy, aki a kicsit nem… Célba vette a legnagyobb őzet, és lőtt.

Joli egy halk pukkanást hallott a tisztás túlfeléről. Az idill, ami feledtette gondjait, most hirtelen megszakadt. Az őzcsapat futni kezdett a fák felé. Egyikük azonban térdre esett, lassan az oldalára dőlt. Újabb pukkanás hangzott. A futók közül a vezető megtorpant. Nehezen, de állva maradt. Nyalogatni kezdte vérző lábát. Összeszedte magát, remegve a csapat után sántikált. A nagydarab férfi előcammogott a sűrűből, a lesántult őz után nézett. Legyintett, majd, a már kimúlt állathoz lépdelt. Könnyedén felkapta, és eltűnt a sűrűben. Joli érdeklődve figyelte a gyorsan lejátszódó jelenetet. Ismerős volt számára a homályban tevékenykedő orvvadász. Mert, hogy nem legális, azt a lövés alig észlelhető hangja is bizonyítja. Ami ismerős volt a vadászban, az a mozgása. Igen, az ilyesfajta mozgást nem felejti el, aki már látta. Mókásan lépked, mint egy mackó. Ahogy a túrán tavaly! Hirtelen furcsa zajt hallott. Tőle jobbra a fák között, recsegett az avar. Újabb sötét felhők kúsztak a hold elé, Joli már alig látott át a tisztáson.

Azt még kivette, hogy a bokrok közül egy sötét tömeg csörtet elő. Megáll, és lassan mozogni kezd. Percek múlhattak így, majd gyors tempóban kettévált a mozgó folt. A következők már emberiek, és érthetőek lettek Joli számára:

- Hozzád nőtt a nadrág, te csirkefogó!? - remegett Viki hangja, mással dicsekedtél a faluban!

- Beszorult a zipzár, halkabban! - mordult vissza dühösen Tamás. Joli homlokára szorította kezét, pilláit eltakarta. Még hallotta az aktus kezdetének ismerős neszeit, amikor megfordult.

Elindult a szálló fényei felé.

- Jól vagy anya? - kérdezte aggódva Gábor. Fürkészve kémlelte anyja arcát, öregnek találta. Eddig nem tűntek fel neki a mostani kemény vonások.

- Jól kisfiam. Már jobban, de itt nem én vagyok a fontos, hanem a gyerekek. Mit csinál a sok kis hiperaktív törp?

- Megágyazott mindegyik, de a lányokat te ellenőrizd. Kezd megtelni a hótaposóm. Nem pótpapának jöttem veletek! Lajos ott gubbaszt a lap-topja felett, egész este csak ugráltat, aki él. Pá, loholok meccset nézni.

Joli benézett a lányok szobáiba. Volt, aki már aludt, de Nikit nagy munkában találta. A három összetolt ágyon, hat leszorított lábfej körmeit lakkozta elmélyülten. Az ágyak körül, a még ébren lévő lányok figyelték a produkciót. Élénken vitáztak, kié lesz a legfeketébb köröm.

- Köszönöm kislányok a mai közreműködést! Ügyesek voltatok, jól bírtátok a strapát. De aki tíz percen belül nem álmodik a szép szőke hercegről, abból nem lesz hollywoodi filmsztár!

© Copyright Mikes International 2001-2014

- Én nem is akarok az lenni - szólt valaki az olajkályha melletti ágyról. - Akkor is jól megélek, ha csak jó nő leszek.

- És akkor hogy élsz meg, ha jó nő leszel? - kérdezte Joli

- Hát elég jól. Apukám is mondta anyukámnak: amilyen jó nő vagy, jobban is élhetnénk! Csak erre anyukám megpofozta apukámat… így már nem is tudom, akarok-e jó nő lenni?

- Gyűröttnek nézel ki Viki - szólt Joli, ahogy csukódott az ajtó.

- Meredek a hegyi út drágám, mindenemen folyik a víz.

- Azt azért mosd le, mert ide csábítja a kanszúnyogokat.

- Nem vagyok olyan hangulatban. Valami gyökérbe botlottam az erdőben, felbuktam. Beleestem egy bokorba, onnan meg a meg a koszos avarra. Nem is tudom, hogy nézek ki.

- Mint akin egy galeri végigment. Tamás nem segített?

- Előttem lépkedett, mert alig láttam az ösvényt. Csak lassan tudtunk a sötétben haladni.

- Nem az úton jöttetek?

- Nagy eső volt tegnap, még most is csupa sár az út.

- Jó ötlet hogy lemondtad a holnapi túrát. Nyűgösek a gyerekek, meg mindenki. Rózsika felhívott, üdvözölt. Mondta, reggel jön Csongor, húst hoz a konyhának. Majd beszélek vele.

- Volt térerő? - kérdezte Viki közömbösen.

- Tudod walky-talkyn szólnak le Csongornak, ha sürgősen kell valami a konyhára. Én is elfelejtettem, míg Rózsika nem hívott. Na, nézzünk be a gyerekekhez, aztán keressük meg a pizsamáinkat!

- Ha reggel hétkor indulunk, tízre a barlangnál vagyunk, - nyomta el a cigarettát Csongor. A pincér felé intett. A pincér bólintott, és két ujját mutatta vissza. - Egyszóval az ifjú felfedezők időben pihenjenek le, reggel korán itt leszek. Más. Ha csak ketten lennénk Jolika itt a teraszon, a füledbe dalolnék valamit. Ne haragudj, de milyen lehet egy ilyen csodás barna nővel?

- Ez az, amit soha nem tapasztalsz meg.

- Pedig már egy éve foglalkoztat a kérdés. Tudok a barlangban egy helyet, ahonnan kilopták a visszhangot. Ott biztonságban folytathatnánk a dumcsit, kőkemény körülmények között.

- Bohóc vagy Csongor, nem változtál. Rózsika hogy viseli?

- Köszönöm jól tolerál az öreglány. Mióta golyóérett, belém van habarodva. - A pincér csendben letette a két konyakot. Csongor keze írást utánzott, amikor ránézett. A pincér bólintott és elment.

- Vadászol még nagyfiú? - kérdezte Joli.

- A nagyvad a kedvencem! - nézett hosszan a szemébe Csongor. - Amúgy a puskám mindig töltve van.

- Biztos voltam benne. Valami ízletes húst is teszel olykor az asztalra?

- Előferdül. Holnap disznót vágunk, kiürült a fagyasztó. Csak neked, és suttogva. Ma este még be kell szereznem némi húst az erdőről. Idén sajnos csak egy versenymalacot sikerült nevelnünk. Olyan sportos, hogy helyből átugorja a kerítést! Ha nem lövök valamit, elfogy a röfi vacsorára. Igaz is, gyertek le péntek este vacsizni. Elbeszélgetsz Rózsival.

- Kösz, de a gyerkőcök miatt nem megy. Viszont, ha most leviszel, meglátogatnám a feleséged. Nem tudom lesz-e még alkalmam.

- Nagyon szívesen. Aztán ha valami huncut gondolat jutna eszedbe az úton…

- Jó, majd akkor tudatom veled. Most felszaladok, szólok Vikinek és Tamásnak. Indítsd a kocsit.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Lajos állt az egyik kapuban, Gábor a másikban. A fiúk három góllal vezettek. Gábor unatkozott, mert a lányok még a térfelére nem jutottak át. Vikit és az apját figyelte, - a két bírót, - ahogy mosolyogva beszélgetnek a pálya közepén.

- Viki néni ez csalás! - kiáltotta Zsanett könnyezve. - Gergő már másodszor elgáncsolt. Tessék kiállítani! Én ilyen hülye fiúkkal nem focizok tovább!

- Mi baj Zsani? - fordult a hang irányába Tamás. - Igazad van, ez szabálytalanság. Gergő hagyd el a pályát, a futballt nem így játsszák!

- De a kívánságműsort, azt igen. Csak tudnám minek ennyi bíró a helyzet magaslatán, - morogta Gergő, és elindult.

Rózsika saját készítésű málnaszörpöt, üveges szódát, és süteményt hozott egy tálcán. Letette az asztalra Joli elé, majd ő is leült. Csongor szólt be az ajtón.

- Átlépek a teknőért a sógorhoz. Aztán túl okosakat ne beszéljetek, így is elég fifikásak vagytok! - A két asszony egymásra nézett, Rózsika nagyot sóhajtott.

- Mindig kamasz marad, olyan, mint amikor megismertem. Néha aggódom érte. Nem is tudom. Jól vagytok otthon? - Jolinak nehezére esett a válasz.

- Megvagyunk. Sok a munka, kevés egymásra az időnk. A fiam egy év alatt felnőtt lett.

Jövőre Pesten akar tanulni. Hiányozni fog. Jut eszembe, a kis bolt a templom mellett nyitva van?

- Az már nincs - mondta büszkén Rózsika. - Áruház nyílt a helyén, ami egész nap nyitva tart. Azért nálunk sem áll meg az idő. Valamit otthon felejtettél?

- Néhány apróságot, - Joli alsó ajkán egy ideg rándult. - De bosszantó a hiányuk, ha már megszoktuk őket.

- Furcsa. Lehet, hogy rosszul érzem, de valami feszültség van körülötted. Nyugtass meg, hogy nincs semmi baj.

- Már mi lenne drága pszichológusom? Egy éve láttuk egymást, mind a ketten változunk.

Az iskola sem szanatórium. Tanítasz te is, tudod. Rajtam talán jobban nyomot hagy minden. -

Rózsika csak hallgatott, Joli lassan felállt.

- Mennem kell. Szombat este gyertek fel a férjeddel, műsor lesz meg tábortűz.

- Jól hangzik, lehet hogy ott leszünk. De ne siess ennyire! Mindjárt megjön Csongor, felvisz a szállóba.

- Nem, nem. Csakis az apostolok lován, gyalog! Kell az edzés a holnapi túrához.

Joli kártyával fizetett. Reklámszatyorba pakolta a vásárolt árut, kilépett az utcára. A júniusi nap erős fényétől egy pillanatra lehunyta szemeit. Elindult az utcán felfelé. Bal kezével, a halántékát kezdte masszírozni. Agyát egy fájdalmasan lüktető ér kínozta tegnap este óta. A válasz indukálja a fájdalmat - próbálta keresni a magyarázatot. A válasz, ami megtehető. Vagy a válasz, amit meg kell tenni. Ha megteszem, megnyugszom. Nem érdemeltem meg, hogy így megalázzanak. De azok is vétlenek, akikkel…

- A barlang csodálatosan szép, ám veszélyes is egyben. Mesélik - még a tatárjárás idején történt, hogy a tatár martalócok elől a falu népe, a barlangba bújt. Szerencsétlenségére, egy helyismerettel túlzottan nem rendelkező kísértet tévedt e tájra. Génjei megparancsolták, járjon utána, hol lehet az embereket ijesztgetni. Neki is látott a számára előírt nemes feladat teljesítésének, míg eljutott a barlangunkig. Felvette legfehérebb lepedőjét. Legfélelmetesebb mosolyát. Beviharzott a barlangba. Az ott megbújó gyerekek érdeklődve figyelték légies megjelenését, míg Tádé, aki nem szeretett mosakodni, megszólította.

- Ne tessék már a tisztasággal különcködni! Őseinket is a kutyák nyalogatták, ha nagy néha elfelejtették a patak vizét magukra locsolni. De az ilyen fehér lepedőt kerülték. Nekem elhiheti! Ártott a szemeiknek. Ha legközelebb erre tetszik ijesztgetni, néhány száz évig használja rendeltetésszerűen a lepedőjét! - Joli ivott az előtte álló pohárból.

- Mondanom sem kell, nem mindenben érthetünk egyet Tádéval. Viszont szegény kísértet úgy elszaladt szégyenében, hogy eltévedt a barlangban. Még ma is keresi a kifelé vezető utat!

© Copyright Mikes International 2001-2014

Reménytelenül. Ezért kell szigorúan Csongor bácsi után tartani, ő jól ismeri a járást. - A gyerekek csendben figyelték, a hallottakon rágódtak.

- És ha felénk jön a fáradt kísértet? - kérdezte elgondolkodva Niki - akkor mit tegyünk?

- A kísértet már elszokott a beszédtől, és ti biztosan elijesztenétek. Egy a fontos, mindig

Csongor bácsi mögött! - nem térhetünk le semerre! Mert akadnak oldaljáratok, ezeket nem ajánlom senkinek. Kérdés? Jó akkor köszönöm a figyelmeteket, innentől szabad foglalkozás. -

Joli bólintott, hogy vége az instrukcióknak, a gyerekek töprengve hagyták el a konferenciatermet.

- Joli néni, tessék mesélni valamit. Olyat, mint délelőtt tetszett! - kérték kórusban a lányok.

A zajra Viki lépett be a lányháló kitárt ajtaján. Leült a Jolival szembeni ágyra. Joli ránézett, majd mosolyogva a lányokat vette szemügyre.

- De erőszakosak vagytok, fruskák. Csendes pihenő van, ti meg zajongtok. Ha megígéritek, hogy csendben maradtok, elmondok egy történetet.

- Megígérjük! - harsant fel újra a kórus. Joli megrázta a fejét, felállt és becsukta az ajtót.

Leült az ágyra, rövid gondolkodás után belekezdett.

- Tudja-e valaki, miről nevezetes a mai nap?... Látom nem. Nos, ma Iván nap, Szent Iván napja van. Régen a júniust Szent Iván havának is nevezték. Mivel a nyári napforduló ekkorra esett…

- Mi az a nyári napforduló? - szólt közbe valaki.

- Ilyenkor legrövidebb az éjszaka, leghosszabb a nappal. Mágikus napnak tartották őseink. Úgy hitték, ezen az éjszakán minden megtörténhet. Örömtüzeket gyújtottak szerte Európában. A tüzek körül énekeltek, jövendőt mondtak, a bátrabbak átugrották a lángokat. A szerelmesek reggelig virrasztottak. Így volt ez kislány koromban is. A faluban ahol felnőttem, máig él egy babona. Az idős nénik szerint, ha a szerelmesek Szent Iván napja előtt csókot váltanak, és pontosan megjegyzik a helyet - időt, szerencse éri őket. Igen ám, de ennek feltétele is van. Ha Szent Iván napján, ott és akkor, mint előző nap, megismétlik a csókot, örökre egymáséi lesznek. És van más is. Házasságuk harmadik évében, nagyobb pénzösszeg üti a markukat.

- Joli néni tud valakit, akinek ez a babona be…

- Azért is mesélem. Főiskolás voltam, Tamás bácsival vonaton utaztunk a szüleimhez. Nagyon szerettük egymást. - Pillantása Viki tekintetével találkozott.

- Néztük az elfutó dombokat, éreztük a jó illatú erdőket. Megpusziltuk egymást. Otthon jutott eszünkbe, holnap lesz Szent Iván. Másnap megismételtük az utat, a csókot. Egy év múlva összeházasodtunk. Szent Ivánkor. Minden úgy történt, ahogy a babona jósolta! - Viki felállt, kiment a szobából.

- És a pénz… is? - kérdezte óvatosan Sára.

- Jó, kislányok, itt a mese vége! A fiúk várnak benneteket a visszavágóra. Ma nektek kell győzni, mert túl nagy lett a szájuk!

- Jolikám, hogy is kezdjem, tényleg nem könnyű. Tamás a haverom, meg tisztelem is az üzleti sikerei miatt. Nem tudom felfigyeltél-e rá… Na, mindegy! Egyre többet lógnak együtt,

Viki és Tamás. Ne érts félre, a gyerekek szeme sincs bekötve.

- Lajos! Ugye nem gondolsz ezekből semmit komolyan? Bagóznak, beszélgetnek, van közös témájuk. Pont! Néhány nap, és hazautazunk. Otthon újra kezdődik a verkli. Mindenki teszi a dolgát, mint előtte. Két hét múlva arra sem emlékszünk, hány napot voltunk itt. Ne aggódj, minden rendben van.

- Ha így látod…

- Aztán… Te jobban is nézel ki, mint Tamás. Ezért se féltsd Vikit. - Joli a férfire mosolygott.

© Copyright Mikes International 2001-2014

- Gyere, elsétálunk a forráshoz, most mindenki a labda körül van.

Joli nagyon unta a szerepjátszást, de már nem lehetett abbahagynia.

A fiúk kedvetlenül kergették a bőrt, magukban a bírót szidták. Tamás, a legtöbb támadásukat lefújta. Viki a meccs előtt Tamás segítségét kérte, hogy a lányok nyerjenek. Beállt védeni a lányok kapujába, ahol nem sok dolga akadt. Forrón tűzött a késő délutáni nap, a levegő nem mozdult. Terepjáró kevert porfelhőt az úton. Viki a motorzaj irányába fordult. Joli és Lajos akkor lépett be az erdőbe, s tűnt el szem elöl. Gergő saját térfelén megállította a labdát, minden dühét beleadva, kapura rúgta. A gólt hatalmas ovációval üdvözölték a fiúk. Viki meglepődve fordult vissza, kérdően Tamásra nézett. Tamás három hosszút sípolt, rágyújtott, lement a pályáról.

- Miért idő előtt? Mert untam ezt a rohadt meleget! Azért fújtam le.

- De azt nem fogod unni, amit láttam. Hogy a feleséged az erdőbe cipeli a mamlasz férjemet. - Viki és Tamás a szálló teraszán cigarettáztak.

- Számít? - mosolyodott el Tamás. Válláról láthatatlan porszemet fújt le. - Amióta itt vagyunk, öt percet sem beszéltem Jolival. Kényelmes ügy. Megőrülök, amikor bevadulsz.

- Az izgatás büntetendő, egyszer még feljelentjük egymást. Mondtam már, hogy kedvelem a bevált dolgokat?

- Ezt vehetem bóknak?

- Aminek akarod. Hozod a tegnapi formádat ma is? Vigyázz a válasszal!

- Máris kezdem nyomni a fekvőtámaszokat. Tudom a szervezés az erősséged, halljuk az újabb őrült ideádat.

- Értesültem egy használható babonáról. Ma estére érvényes. Ott és abban az időben, mint tegnap, előadjuk jól begyakorolt magánszámunkat. A felhőket figyelte. - Nagyfőnöki jutalomban lesz részünk.

- Orvos látott már? - Tamás felnevetett, Viki komolyan nézett rá. Óráját felemelte, a számlapon egy pontra mutatott.

- Jó, jó, pislogott a férfi - de hogy lépünk le?

- Én ott leszek, a többi a te gondod!

Lajos letérdelt a forrás mellé, tenyerét használta pohárnak. Lassan itta a hideg vizet. Joli kicsit távolabb egy páfránybokrot járt körbe.

- Neked ma van a legcsodásabb napod. Kivirágzol éjszakára. Boldogságot, szerencsét adsz annak, aki megtalálja a virágod. Bár ez nem könnyű, mert jön az álmot hozó fuvallat, és az ördög is résen áll, hogy megvédje. Félti a hatalmát. Mégis sokan próbálják megszerezni. Azért egy kicsit hasonlítunk. Mindkettőnknek nagy nap a mai.

- Indulhatunk Jolika?

Tamás nem vacsorázott. A teraszról figyelte a naplementét. Cigarettáját félig szívta el, másikra gyújtott. Alig látható mosollyal szemlélte az elsötétülő erdőt. A pincér kérdezte.

- Hozhatok valamit, uram?

- Ami nekem kell, azt nem itt mérik haver. - Nadrágzsebéből bankjegyet húzott elő, a pincérnek adta.

- Igyál valamit. Tetszik a kötényed, eladó?

© Copyright Mikes International 2001-2014

- De uram!

Tamás nevetve az órájára nézett, megveregette a pincér vállát, a recepciós pult mellett kilépett a szabadba.

A borult ég nem engedte át a holdfényt. Viki halkan káromkodott a tisztáshoz vezető ösvényen. A cserjék ágai beleakadtak a hajába, blúzába. Mikor kiért a fák közül, ökölbe szorította kezeit, mély levegőt vett, kifújt, lazított. Pulzusa felvette a megszokott ritmust. Kitágult pupillákkal Tamást kereste. Néhány lépésnyire valami mozdult.

- Ne hülyülj te idióta, megijesztesz!

Az elfojtott kuncogást megismerte Viki. Odaszaladt, Tamás nyakába ugrott. A pukkanást még mind a ketten hallották.

Csongor leengedte a fegyver csövét. Kapitális lehet, gondolta. Ahogy óvatosan balettozott, mielőtt a fák közül… Hétpróbás vén bika. Neked annyi!

A nagy átütőerejű TUG lövedék először Tamást találta. A plattírozott nikkel köpenyt úgy fejlesztették, hogy a vadba hatolva, minimálisan gombásodjon fel. Viki sikoltani sem tudott, amikor eltört a kulcscsontja. A csók és a lövés után Tamás rázuhant. A golyó mindkettőjüket leterítette.

Csongor a két tetem felett állt. A puska csövét lassan az álla alá szorította, ujja az elsütő billentyűn vibrált. Nem, ez nem lehet. Alul megmozdult a nő! Nyöszörögve vizet kér.

- Még nem tudjuk pontosan, hogy csinálta, de ígérem, hamarosan rájövünk. A trükk a dobozokkal viszont eredeti. Megvásárol a boltban tíz konzervet, konzervnyitót, titokban kiüríti valahol e finom eledelt. A szintén ott vett kalapáccsal és szeggel lyukakat üt a dobozok aljára, egyet az oldalára. Szerény sejtésem szerint igen előrelátó volt. Azért kellettek alulra a lyukak, ha netán esővízzel telne meg a doboz, kifolyjon a víz. Így a belerakott kavics továbbra is zörgeti a doboz falát. Mert ez volt a cél! Hogy a faágakra madzaggal felfüggesztett dobozok, bennük a kavicsokkal, minél nagyobb zajt csapjanak. Így az őzek elkerülik a tisztást. Az orvvadász meg mindenre lő, ami mozog. És most lép a képbe az elhunyt férj, és a maga kolléganője. Nem valószínű, hogy sakkozni mentek volna a sötét erdőbe. Maga erről tudhatott, az orvvadász volt a bosszú eszköze. Maga irányíthatta a szálakat, hogy így történt minden. Bizonyíték erre a bolti vásárlása, és a tisztás körül megtalált dobozok a fákon. - A nyomozó ivott az előtte álló pohárból.

- A kihallgatások még folynak, ne érezze biztonságban magát. Az orvvadászt keressük. A kolleginája még az intenzíven van, ha javul az állapota, kihallgatjuk. Most elmehet, de remélem, rács mögé kerül!

Joli felállt, kiment a szobából. A hadnagy eltette jegyzeteit, a hallon keresztül elhagyta a szállót. Beült a kocsiba, a sofőr kipörgő kerekekkel indított.

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

Mester Györgyi : Elbeszélések

A tökéletes tanú

Amikor a buszmegállóban elcsattant az első pofon, már sejtette, aznap mégis a villamost kellett volna választania. Délutánonként ugyanis a munkahelyéről - aktuális hangulatának megfelelően - hol villamossal, hol busszal ment haza.

A pofont ökölcsapások követték, majd, miután a bántalmazott földre került, néhány rúgás is landolt a magzati pózban kuporgó hátán és altestén.

Valaki a megállóban várakozó utasok közül, mobilon hívta a rendőrséget, melynek képviselői - meglepő gyorsasággal - hamarosan meg is jelentek a helyszínen.

Mire észbe kapott, már fel is írták az adatait, mivel - felháborodván a történteken, első felindulásában - önként jelentkezett, hogy szemtanúja volt az esetnek.

Csak otthon kezdett gondolkodni azon, jól tette-e, hogy nem vonta ki magát a spontán adódó állampolgári kötelezettsége alól, mármint, hogy tanúskodjon a buszmegállói esetben.

Hogy jó nem származhat az ügyből, az szinte bizonyos. Legalább is, a számára nem. Mert miről is van szó? Arról, hogy ő terhelő adatokat köteles mondani valakiről, akit nem is ismer. Azt azonban tudja az ismeretlen elkövetőről, hogy erőszakos természetű, hiszen - láthatóan, különösebb ok nélkül -, durván nekiesett egy embertársának, és mások szeme láttára agyba-főbe verte.

Na már most, ha ő erre az alakra rosszat mond, és az illetőnek baja származhat belőle, annak komoly következményei lehetnek.

Mert amikor majd a gyanúsított, az iratismertetés során, átolvassa a tanúk vallomását - közöttük az övét -, látni fogja, hogy itt van egy ötvenes pacák, akinek semmi köze nincs az ő viselt dolgaihoz, mégis beleszólt az életébe.

Bemószerolta a hatóság előtt, súlyos dolgokkal gyanúsította meg. Pedig ő csak egy jogos követelése végére akart pontot tenni a pofonnal - na meg az azt követő ökölcsapásokkal és rúgásokkal -, ami szerinte, teljesen jogos volt, mivel a másik átverte, megrövidítette nyolcvan ronggyal, amit, megállapodásuk ellenére, önkényesen lenyúlt a közös haszonból.

Végtére is, erről is szó lehetett. Ami igaz, az igaz. Ha lenyúlják az ember pénzét, azt muszáj megtorolni. Valamiért csak kijárt az a sok pofon… Vagy mégsem?!

Ugyanakkor, az is előfordulhat, hogy a megvert teljesen ártatlan volt. Halottunk már ilyesmiről. Lehet, hogy csak a buszmegállóban feltorlódott tömegben - akaratlanul - elfogta a másik elől a helyet, vagy a… kilátást. És ekkor eszébe jutott, mennyit szokott ő is mérgelődni - persze, mindenféle következmény nélkül -, ha a metróra várakozás közben, valaki eléállt, és eltakarta előle a kilátást, amiért ő nem tudta továbbolvasni a kivetítőn a híreket.

Rengeteg variáció adódhat, az is lehet, hogy a verő fél jött előbb, a másik meg erőszakosan elébe állt, azzal a szándékkal, hogy majd az elsők között száll fel a buszra, s ezzel ülőhelyet biztosít magának.

Amikor megkapta az idézést, még mindig hezitált. Talán, ha az új influenzára hivatkozva, telefonon felhívná az ügy előadóját és ecsetelné aggasztó egészségi állapotát, kibújhatna a terhes kötelezettség alól. Esetleg végleg is. Hátha közben lezárják az ügyet, és rá már nem is lesz szükség.

A fiatalos hangú rendőrnő azonban hajthatatlan volt a telefonban. Közölte, ő immunis, be van oltva az új influenza ellen, nyugodtan menjen be hozzá a tanúkihallgatásra. Egyidejűleg finoman tudtára adta azt is - mintegy kötelező felvilágosításként -, ha nem megy be, elővezethetik.

Hát bement. Akkor már vagy három napja nem aludt. Váltig azon töprengett, mit is kellene mondania. Valamit, ami nem hazugság, és nem sodorja vele bajba önmagát, egyidejűleg nem is terhelő oly mértékben, hogy azzal magára haragítaná az elkövetőt. Mert ha „olyasmit” talál mondani, az a durva alak valószínűleg revansot vesz rajta.

A kihallgatás tanúkénti adatainak felvételével kezdődött. Azután jött a java. Hogy mit is látott? Tényleg pofonvágta az elkövető a sértettet? Aztán ökölcsapások tömkelegét mérte rá? És még rugdosta is, amikor már a földön feküdt?

© Copyright Mikes International 2001-2014

A gyors egymásutánban feltett kérdésekre, csak kapkodta a fejét. Mint a villám, futott át az agyán a felismerés, hogy ő itt csak a rövidebbet húzhatja. Ha tényeket mond, elmondja a valóságot, az elkövető megbosszulhatja, és amellett, őt még a bíróságra is behívhatják.

Az ügy évekig elhúzódhat, sohasem ér véget. Rendőrségi ügye lesz, mint a klasszikus viccben, a kabátlopás esete fog megismétlődni vele is. Ő csupán ártatlan tanú, quázi az ő kabátját lopták el, mégis, róla híresztelik majd, hogy rendszeresen rendőrségre, bíróságra jár, vagyis „ügye” van.

Döntött. Amikor pár percnyi gondolkodás után nekifogott a válaszadásnak, rögtön azzal kezdte, hogy ő csak a cselekmény befejeződését követően ért a helyszínre. Ott volt ugyan a buszmegállóban, de nem látott semmit, mert későn érkezett. Csak azt látta, valaki fekszik a földön, egy másik alak meg kiabál vele, számon kér rajta valamit. Aztán jöttek a rendőrök, meg a busz is, amire ő felszállt. Tulajdonképpen, nem látott semmi érdemlegeset. Nem is érti, miért az ő adatait írták fel az intézkedő rendőrök, amikor ő a második sorban állt, a piros kabátos, szőke hölgy ugyanakkor közvetlenül a földön fekvő alak mellett. Miért nem őt kérdezik?!

Miután a semmitmondó vallomást aláírta, s megkönnyebbülten kilépett az iroda ajtaján, a kihallgató tiszt nem állhatta meg, hogy kollégájának meg ne jegyezze: na, ez is egyike volt a „tökéletes tanúknak”. Önként jelentkezett, de mire sor került rá, hogy ténylegesen vallomást tegyen, nem mondott mást, csak a szokásosat: mindent láttam, háttal álltam, ott se voltam…

© Copyright Mikes International 2001-2014

Lila köd

A ló fehér volt, mint az angyalok szárnya, mint a legtisztább hó, bár - ha ez nagy néha, viccként szóba került, megjegyezték -, nem a „fehér ló fia”, csak egy amolyan hétköznapi, szürke kancáé.

A gazdája azonban meglehetősen kedvelte, annak ellenére, hogy törékenyebb, kecsesebb volt a többinél, ezáltal kevésbé strapabíró, kevésbé terhelhető.

Azért végezte a dolgát, rendesen. Ha megpakolták a kocsit, húzta, inaszakadtáig, ha a hátára halmozták a rakományt, azt is eltűrte, zokszó nélkül.

Sosem volt csökönyös. Úgy tűnt, mindent elvisel, mint aki csak élettapasztalatokat gyűjt, további hasznosításra. Élte a maga kis életét, a többi lóval, barnákkal, feketékkel együtt. Egyszer még szerelembe is esett, az istállóba újonnan érkezett fickándozós, fényes szőrű, kis vörös lóval. Hamar kiderült azonban, a másik nem csak feltűnő viselkedésű, de sokszor kirúgott a hámból, kicsapongó életet élt, és másként is, igen közönséges volt. Eltérő természetük miatt, vagy másért, de a vonzalma viszonzatlan maradt.

Az idő multával egyszer csak azt vette észre, elszálltak felette az évek. A baj csak az volt, hogy a gazda is észrevette, már nem húz olyan kitartóan, olyan jól. Göcsörtösek, inasak lettek valaha vékony, karcsú lábai, megpókosodott és kehessé vált.

A gazdának eleinte nem volt szíve a vágóhídra küldeni, gondolta, mire is menne vele. A húsa rágós, a lóbőr se kelendő már, nem használja azt senki, semmire.

Hát hagyta, tartotta továbbra is az istállóban, valami csodára várva, hogy majd csak megoldódik a dolog magától.

Az őszi nagyvásáron azonban meglátott egy árust, önnön állítása szerint, művészembert, ki lószőrrel bevont kulacsokat készített. Az alkalmat nem akarta elszalasztani, szerény fizetségért felajánlotta a lovát.

Az öreg, fehér ló a vágóhídra vitele előtti utolsó éjszakán, valamit megsejtett a rá váró sorsból. Álmot látott, vagy csak képzelődött, hogy amint megvirrad, ő onnan elkerül…

Felsejlett a hajnal. Szokatlan érzésre ébredt. Frissnek, fiatalnak érezte magát, de közben valami viszketett a hátán, aztán meg húzta is hátrafelé. Miközben peckesen egyet-kettőt előre lépett, suhogást hallott maga fölül.

Az istálló ajtaját, a megszokottól eltérően, nyitva találta. Vonzotta a derengő fény, lila köd terjengett odakinn, hát kíváncsian kifelé lépdelt. Hátán a feszítő érzés fokozódott, mintha ott is lábai nőttek volna. Kiért az istállóból, felnézett a hanyatló holdra, és oda kívánkozott, a tágas, kékeslilán felkínálkozó, hatalmas levegőégbe.

Ekkor a hátán, az a valami magától életre kelt, és a csapkodó szárnyak levegőbe emelték…

© Copyright Mikes International 2001-2014

Ott, túl a rácson…

A rács két különböző oldalán, egymással szemközt álltak. Nézték egymást. Egyikük belekapaszkodott a rácsba, mire a másik kicsit hátrébb lépett, előre kivédve egy esetleges későbbi, hirtelen reakció, kiszámíthatatlan következményeit.

Figyelmesen nézték egymást, mintegy várakozóan. Mindegyikük azt hitte, hogy ő van a rácson innen, és a másik a rácson túl, bezárva.

Amelyik fogta a rácsot, mereven, de csillogó, értelmes tekintettel figyelte a kívül állót. Moccanás nélkül szegezte tekintetét, egyenesen a másikra. Próbálta kifürkészni, mire gondol. Mit tenne, ha tehetné? *Minek* nézi őt?

Az, aki azt hitte, a rácson kívül áll, szintén figyelt. Érezte, hogy a másik fogva tartja őt a nézésével. Megbabonázta, olyan komolyan, fürkészve vizslatta. Úgy érezte, behatol a fejébe, olvas a gondolataiban. Ki volt előbb?

Úgy érezte, mögötte az üres tér azt sugallja, ő szabad, ő azt tehet, amit akar. A *másik* van a rács mögött, kiállítási tárgyként, hogy *ő* nézegethesse, esetleg csodálja, vagy kinevesse.

A másik ugyanezt gondolta. Ő van kívül, és a rácson túli csak arra jó, azért jött, hogy *ő* láthassa. Tekintetük egybekapcsolódott. Melyikük van fölül? A saját fajtája csúcsát melyikük testesíti meg, képviseli méltóbban?

A látszólag határozottabb, a rácson innen, órájára nézett. Kötelessége hívta, mennie kell. Végtére is másoktól függ, nem a maga ura.

A másik, a rácson túl, engedett feszültségéből. Megszűnt a szemkontaktus. Pihenhet. Azt tesz, ami neki tetszik. Hát talán nem ő a csúcslény?!

© Copyright Mikes International 2001-2014

A kísértés

Igazából maga sem tudta volna megmondani, mikor formálódott meg zűrzavaros agyában a gondolat, hogy először nagyon gazdag, azután minél hamarabb, nagyon özvegy akar lenni.

Az ötlet megvalósításához egy jó házasság megkötésével fogott hozzá, elvett egy vagyonos, fiatal nőt, és kezdte beleélni magát abba, hogy ezentúl már mindig így lesz, bőven jut mindenre, korlátlanul szórhatja a pénzt, költhet magára, és persze, vállalkozhat. Mert az üzlet, az mindennél fontosabb volt a számára.

Azután, egyre gyakrabban fogta el a kísértés, hogy eredeti tervét megvalósítsa, vagyis, hogy a gyors gazdagodás után, a lehető leggyorsabban özvegy legyen. Elkezdett hát gondolkodni a következő lépésen. Hogyan szabaduljon meg az asszonytól, mielőtt még gyermekük születne?!

Azt tudta, ha gyermekük lesz, a leszármazott mindent „visz", mindamellett egy gyermek ellen, mégis csak képtelen lenne bármi gonoszságot elkövetni. Így hát maradt az eredetileg kitűzött cél, nevezetesen, hogy valamiképpen elteszi az asszonyt láb alól.

Ilyen helyzetekben nem jön rosszul, ha kéznél van egy jó barát, aki ráadásul ért a vegyszerekhez, lévén a foglalkozása gyógyszerész. Őt - tudta nélkül - oly módon vonta be a tervébe, hogy megkérte, adna valami hathatós „elaltatószert" a kutyájának, ugyanis megszánta nagyon az öreg ebet, jobb lenne már annak, ha az örök vadászmezőkön nyargalászhatna, hiszen elkopott a foga, megritkult a szőre, alig áll a lábán, s félig vak is szegény.

A gyógyszerész adott is valami port, bár a lelkére kötötte, vigyázzon vele, emberre is veszélyes lehet.

Hát épp ez volt a neki való szer! Rögtön használatba is vette. Ezt bátran megtehette, mivel öreg kutyája magától is kilehelte a lelkét, rá lehetett fogni, hogy az ő érdekében használta fel a port. Alig ásták el azonban a vén csontpusztítót, elhunyt - az alig féléve asszony - feleség is.

Nagy volt a sírás-rívás, mindenki sajnálta a hátramaradottat, a korán özvegységre jutott, szegény férjet.

A halottat azonban - a szokástól eltérően - nem ravatalozták fel otthon, hanem a templom melletti halottasházba vitték, azzal az utasítással, hogy mivel az ismeretlen eredetű, hirtelen halál az asszony arcát nagyon eltorzította, kell egy kis kozmetikázás, nehogy már csúful, rendezetlenül menjen a másvilágra. Az utasításban azonban az is benne volt, hogy a halottat ezután se tegyék közszemlére, hanem a szépítés után, azonnal zárják le a koporsót. Ne facsarítsa senkinek a szívét a kelleténél tovább a kedves halott látványa, főként ne a friss özvegyét, ki addig maga is sokat panaszkodott rakoncátlankodó szívére. A kérés érthető volt, még a rokonság is méltányolta.

Az első, egyedül töltött éjszaka nem volt igazán nyugodt, a magára maradt férfi számára. Volt valamiféle rossz érzése, és érdekes, nem a tette következményétől tartott, egy egészen más, ismeretlen félelem szorította össze a szívét. Az ő rakoncátlankodó szívét, ami kivételesen igaznak bizonyult, valóban baj volt, a még nem is olyan öreg ketyegővel.

Közben a ravatalozóban is munkához látott az ügyes kezű, ámbár kicsit már fásult, halott kozmetikázó szakember. A fiatal férfi beöltözött, mint szokott, s biztos léptekkel indult a munkahelyéül szolgáló kis kamra felé. Határozott mozdulattal nyitott be az ajtón, mint aki tudja, a halottak már nem árthatnak senkinek, ők a legnyugodtabb, legbéketűrőbb teremtményei a jóistennek.

A helyiségbe belépve azonban attól, amit ott látott, maga is majdnem halottá vált!

Egy asszony ült a koporsóban. Nem volt az már se fehér, se torz, olyan volt az arca, mint a nyíló rózsa, a karja gömbölyded és fehér, a haja csigákban kunkorodott telt vállaira. Az egyszerű csipkés öltözet is jól állt neki, inkább elábrándozó menyasszonynak látszott, mintsem kozmetikázásra váró halottnak.

Hát igen. A szer, emberre is veszélyes volt, ám csak átmenetileg bénította meg az asszonyt, aki ettől tetszhalottá vált. Egy nap elteltével azonban magához tért. Most a nyíló ajtó felé fordulva, a hirtelen fénytől hunyorogva bámult a belépő fiatalemberre.

Annak még a lélegzete is elakadt, de mivel bűnös nem volt, hát oka sem volt a félelemre. Hamar magához tért, s az asszony sürgető kérdésére, mármint, hogy hol is van ő most, bátran megmondhatta az igazságot.

Aztán, szó szót követett, hamar kiderítették, hogy nem volt azért olyan véletlen ez a hirtelen jött haláleset. Tenni is kellett azért valakinek, valamit.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Akkor eszébe jutott az asszonynak az a fűszeres halleves, amit utoljára a férje főzött, s amiből - bár kicsit szokatlanul kesernyés meg sűrű volt -, be is lakott, mert annyira kínálta, s egyre csak hajtogatta, megsértődik, ha nem eszik a főztjéből.

Eljött a másnap, s a lezárt koporsót látványosan elföldelték. A díszes sírhelyet sokan állták körül. Mindenki a zokogó férjet nézte és sajnálta, mondván, „Szegény ember, micsoda veszteség, alig féléve házasodtak!”

Megvolt a tor is, rendben, aztán mikor hazament a gyászoló rokonság, a friss özvegy is nyugovóra tért. Már tudta, miért aggódott, de aggodalma tárgya egyszer s mindenkorra megszűnt: saját szemeivel látta elföldelni a felesége koporsóját.

Az álom azonban csak nem akart a szemére jönni. Egyfolytában az örökségen járt az esze, azt próbálta számba venni, mennyi is az annyi, ami most már csak egyedül neki jár, az ő élvezetét hivatott szolgálni.

Osztott-szorzott, s mikor kihozta a végeredményt, szája mosolyra húzódott, ám ekkor az ajtón váratlanul, halk kaparászás hallatszott. Talán a macska - futott át az agyán.

Az ajtó magától kinyílt, és a belépő kezében pislákoló gyertya, a felesége viruló arcát világította meg. Az asszony kedvesen, szelíden így szólt hozzá: házastársak vagyunk, úgy fogadtuk, jóban-rosszban együtt leszünk, ezért eljöttem érted.

Az egyre közeledő alak, mint egy lidércnyomás, közben odaért az ágyhoz, megragadta a karját és kezdte magával húzni…

A friss özvegyet reggel, hálószobája padlóján holtan találta meg, az egyik - felvidítására látogatóba érkező - kedves rokon. Azt mondják, a szíve vitte el, ami tudottan rossz volt. Úgy látszik, nem bírta a szenvedést, belehalt a bánatba, bár az arcán nem a kegyes halál nyomai, hanem valami irtóztató rettenet ült, mintha kísértetet látott volna.

Az örökséget valaki elvitte a bankból, aki hiteles papírokat mutatott fel, így vitatni nem volt mit.

A faluban ezután, szerencsére, nem történt semmi említésre méltó. Ha csak az nem, hogy a ravatalozó fiatal, jóképű alkalmazottja, aki utoljára azt a váratlan hirtelenséggel elhunyt fiatalasszonyt kozmetikázta, állítólag megütötte a főnyereményt, és végleg elköltözött a faluból.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Az I. világháború kitörésének 100. évfordulójára

Frontkarácsony

Szakad a hó. Még ez is. Nem elég, hogy a hetek óta tartó kemény fagyok majdnem több kárt okoztak bennük, mint a golyó, ami a lövészárkon túlról bármikor eltalálhatja őket.

A hó előbb csak fehérre festette a lövészárok fekete falát, majd kibélelve a mély gödröt, puha takarót borított az ott gubbasztó katonákra. A sűrű hóesés elfedte a kilátást, azonban ez sem akadályozhatta meg, hogy a katonák előtt felderengjen az otthon képe. Most mindenki a szeretteire gondol, hiszen karácsony van, 1914 karácsonya.

Karácsony….Ki gondolta volna, hogy itt éri őket a tél. „Mire lehullanak a levelek, otthon leszünk.” Ezt mondta mindenki, és ők elhitték. Legalábbis, hinni szerettek volna benne. De még csak nyár volt, amikor a világégés elkezdődött, és az ősz akkor olyan távolinak tűnt.

Szenteste van. Ő itt kucorog korgó gyomorral, és a fejére hull a hó.

Talán az otthoniak is fáznak, és nincs ünnepi vacsora. De legalább együtt vannak. Lelki szemei előtt megjelent a nagy faasztal a vaskos üvegpoharakkal, középütt a mázas kancsóban néhány fenyőág, körülötte a fehér tányérok. Karácsonykor a csorba szélűt is ki kellett tenni, mert ilyenkor többen ülték körül az asztalt, mint szokásosan, hétköznap.

Nem biztos, hogy hús is került az asztalra. Bár anyját ismerve, nyilván szerzett valahonnan legalább egy árva csibét, hogy az unokáknak mégis legyen egy kis hús. Ha kalács van, az „vizes” kalács, töltelék nélküli, hiszen a faluban senkinek nincs a ház körül mák, és a dió se terem meg feléjük, piacról venni pedig nem telik. Ilyen ínséges, háborús időben örülnek, ha a mindennapi betevő falatra jut.

Gyerekek. Hát igen, a nővére gyerekei. Talán egyszer neki is lesz. Most jobb is, hogy nincs. Mit aggódna érte a felesége, és mit aggódna ő, a gyereke miatt. Nem beteg, nem nélkülözik-e? Háborús időben a gyenge, hiányos táplálkozás miatt ez jogos aggodalom lenne.

Ezt ő csak gondolja, de a bajtársán látja, mit őrlődik. Pedig inkább érte kellene a családjának szorítania. A lábujjai ugyanis megfagytak, a lyukas bakancsot hiába bélelték ki a tábori sajtó lapjaival. Nyomasztó hírek, silány papíron. Nem csoda, hogy lefagyott a lába.

A bajtársának gyereke van. Már ha megszületett, és minden rendben van. Mert arról nem tud semmit. Az asszonya öt hónapos terhes volt, amikor bevonult. Hetek óta nem kaptak az otthoniak felől semmi hírt. A tábori posta befuccsolt. Talán a kemény tél az oka, meg hogy kényszerűen beágyazták ide magukat, állóháború alakult ki. Se ők nem mozdulnak sehová, se őhozzájuk nem ér el semmi. Legalábbis, hír a nagyvilágból régóta nem érkezett.

A legutolsó hír is baljós volt. Annak az ismerős, vörhenyes szőke hajú fiúnak, aki a tőlük harmadik faluban lakott, megírta az anyja, hogy a papa haldoklik. Már akkor se volt jól, amikor bevonult az unoka. Hogy elhúzódott a háború, az csak súlyosbította az állapotát. A háború senkire nincs jó hatással. Nem is lehet. Folytonos az aggodalom, a rettegés a fronton lévőkért. És mostanra a hírek is elakadtak. Nem is tudja, mi a jobb ilyenkor, ha jön hír, vagy ha nem.

A ponyvát, ami alatt meghúzódott, egyre vastagabban befedi a hó, szinte paplanként borul rá, csalóka látszatát keltve annak, hogy melegíti. Talán ha váratlanul mégis megérkezne az ellátmány. Az, amiről a szakaszparancsnok azt mondta, küldték, de a rossz útviszonyok miatt, ebben a nagy hidegben, valahol elakadt.

Pedig most még csak nem is lőnek rájuk. Az ellenség is „karácsonyozik”. Vajon nekik jut ennivaló? Előkotorta a bádogdobozt, és derékszíja csatjával próbálta lefeszegetni a tetejét. Egy kis keksz volt benne, még korábbról maradt. Talán tudat alatt volt előrelátó, és erre a napra tartalékolta. Hogy neki is legyen karácsony…

A csontszáraz keksz végre ott volt a kezében. Elkezdte szopogatni, hogy tovább tartson. Sokáig forgatta a szájában, nem akarta lenyelni, hogy addig is abban a hitben tarthassa magát, étkezik. Úgy, ahogy az emberek szoktak, karácsonykor.

Most megint felrémlett előtte az otthona. A parasztház, a földes padlójú konyha a kemencével. A lobogó kemencetűz gondolatára kicsit mintha átjárta volna a meleg. És ekkor az orrában hirtelen érezni kezdte a sülő kenyér illatát. A gyomra összerándult, a szíve beléfacsarodott. Eszik-e még ő ropogós héjú, friss kenyeret valaha? Meddig tart még a háború? Ha nem ért véget őszre, itt ragadhatnak tavaszra, sőt nyárra és jövő őszre is… Talán sose lesz vége a háborúnak? Akárhogy is alakul, már semmi sem lesz olyan, mint régen volt.

Kidugta fejét a ponyva alól, mert még a hóesésen és a szél zúgásán keresztül is meghallotta, nem messze tőle valaki vinnyogva sír. Nem látta jól, de a hang, az elhelyezkedésükből kikövetkeztetve, attól a középkorú férfitól eredhet, aki a

© Copyright Mikes International 2001-2014

mozgássérült feleségét hagyta otthon. Tanárember volt a házaspár mindkét tagja. Nehezen éltek, amióta az asszony lebénult. A férfi egyszer valamiért megnyílt neki, pedig nem volt bőbeszédű, és nem is nagyon közösködött senkivel. Ez az egyszeri kitárulkozás aztán számára sok mindent felfedett. Szegény asszony. Vajon van-e aki segíti, a férje távollétében? Milyen karácsonya lehet az ilyennek? Másokra van szorulva, idegenekre. És pont akkor, amikor senki nincs olyan helyzetben, hogy adakozhatna. Legalább az övéi odahaza összetartanak. Mármint reméli, hogy a nővére segíti a szüleit, mégiscsak ő a fiatal, a nagyobb munkabírású.

Az őszi munkákban el is kellhetett a segítség. A földjük kicsi, afféle nadrágszíjparcella, de azért abban is megtermett a krumpli, a kukorica. A kertben meg az a kis zöldség. Azt az anyja egyedül is ellátja, de azért a szántóföldön elkel a segítség. Amíg ő odahaza volt, csinálta. Ki csinálta volna más?! Ő, a szülei kisebb gyereke, még otthon volt. Apjával együtt vitték a gazdaságot. Ha elhúzódik a háború, ebből is mi lesz? Az ő távollétében mindvégig nem támaszkodhatnak a családos lányukra a szülei.

Hirtelen észrevette, hogy a sötétben egy imbolygó, pici fénypont közeledik felé. Ösztönösen a fegyveréért nyúlt, de addigra már oda is ért a másik. A szakaszparancsnoka volt.

- Hogy van katona?- kérdezte az újonnan érkező. Kibír még pár órát karácsonyi vacsora nélkül? Most szóltak a főparancsnokságról, valami ételt össze tudtak szedni, kiküldik. Ha csak hótorlaszba nem fut a teherautó, akkor még ma éjszaka megkapjuk a menázsit.

Odébb húzódott, hogy a szakaszparancsnok is melléférjen. Láthatóan beszélgetni akart valakivel. Most már ketten kuporogtak az egyre nehezülő, hótól nyirkos ponyva alatt, amiben volt valami jó is. A másik ember, a bajtársa közelsége, ami kissé mintha felmelegítette volna őt is.

- Mire gondol katona? - fordult felé a szakaszparancsnok. Biztos a hazaiakra, ami teljesen érthető. Karácsony van. Én mindig katona akartam lenni, de még én is úgy tartom, Szentestén a katonának otthon a helye. A szeretteivel.

És bár a kérdést ő tette fel, szinte szóhoz se engedte jutni a másikat. A szakaszparancsnok magáról kezdett mesélni.

- Tudja, mindig kemény embernek tartottam magam. Bennem van tartás, és a kitartást, az összeszedettséget elvárom mindenkitől, az alám rendelt állománytól is. De az ember már csak olyan, hogy tervez. Vannak elképzelései a jövőről, ábrándjai, céljai, amiket szeretne megvalósítani. Én még a tavasszal azt terveztem, veszek egy kis házat, és megnősülök. Volt egy kis örökségem, gyűjtöttem mellé még egy keveset. Családot akartam alapítani. A menyasszonyom azonban, amikor elkezdődött a háború, kategorikusan kijelentette: ő nem akar hadiözvegy lenni. Hát gondolta volna, hogy az a nő, akit a gyermekeim anyjának akartam, így áll a dologhoz?! Itt és ekkor megmutatkozott, hogy mégiscsak rosszul választottam, rosszul terveztem az életemet. A házat se vettem meg, most már minek. Ha egyszer véget ér a háború, és marad a pénzemből valami, újra kell gondolni az egész életemet. Nem is tudom, mi a jobb? Itt ülni, és nem aggódni, hogy mi van az otthoniakkal, vagy érezni azt, hogy odahaza valaki vár, sőt visszavár? Folyton rám gondol, lesi a híreket, levelet ír, hogy tartsa bennem a lelket, hogy buzdítson, hogy egyszer ennek is vége lesz…maga nem így gondolja, katona?

Sokáig hallgattak, hallgatták a ponyvára hulló hókristályok monoton kopogását. Megint a szakaszparancsnok szólalt meg, mintha nem állná a csendet.

- Rossz itt egyedül. Egyedül, mert otthon nem vár senki. Persze a szavaimból ne a csüggedést vegye csak ki, én azért még nem adtam fel. Ezek magánéleti problémák, ami mindenkinek akad. És ez alól a kemény emberek se kivételek.

Érezte, hogy most már neki is illik szólnia. Nem akart barátságtalan lenni ezzel az emberrel, a feljebbvalójával, aki megosztotta vele a gondjait.

- Nekem még élnek a szüleim. Van egy nővérem is, családos, gyerekei vannak. Én is hazagondoltam. Rájuk, hogy vajon hogy boldogulnak. Így karácsony táján, különösen, ha nincs tennivalója, az ember összegzi az életét. Felértékelődnek a rokoni, baráti kapcsolatok. Maradt otthon egy jó barátom, egy sánta fiú. Nagyon okos, van benne kurázsi, önként is bevonult volna. De neki meg az lett a veszte, hogy akart volna jönni, de nem engedték, a hibás lába miatt. Biztos vagyok benne, hogy tartja a családommal a kapcsolatot, tán segít is nekik valamit. Rendes ember. De valamiért ő mást gondolt a háborúról. Azt mondogatta, nem hiszi, hogy őszre véget ér. A nagyhatalmak nem szokták ilyen hamar lefújni a riadót. Marad a háború, ameddig a hatalommal bírók érdeke úgy kívánja. Ő tanult ember, mármint a barátom. Most egyelőre úgy látszik, az ő igaza jött be. De azért a remény él. Bennem legalábbis. Mindenkinek az lenne a legszebb karácsonyi ajándék, ha véget érne a háború. Hiszen már úgyis nagy a veszteség, miért haljanak meg még többen?!Kinek jó az?! Az egyszerű embernek bizonyára nem. És én úgy látom, a lövészárkok tele vannak egyszerű emberekkel…

Egy darabig mindketten hallgattak. Hogy teljen az idő, vagy hogy legalább annak az érzetét keltsék, a lövészárokban is lehet kulturáltan viselkedni, társas, közösségi kapcsolatokat fenntartani, ismét a szakaszparancsnok szólalt meg.

© Copyright Mikes International 2001-2014

- Magát várja otthon valaki? Már úgy értem, a szűkebb családján kívül.

Ezen el kellett töprengenie. Vajon miként gondol rá az a lány, aki valamikor iskolatársa volt, és az utóbbi években néhányszor, amikor összefutottak, élénk érdeklődést mutatott iránta. Ha találkoztak, mindig szakított rá időt, hogy hosszasan elbeszélgessenek. Tudja róla - legalábbis, amikor ő bevonult, még úgy volt -, nem kötelezte el magát senkinek. Szemrevaló lány, falusi viszonylatban kifejezetten csinosnak mondható. Még a városi lányokkal összevetve is. Egyszer-kétszer meg is táncoltatta a szüreti, na meg a karácsonyi bálokon. És szinte észrevétlenül, gondolatai megint csak visszakanyarodtak a karácsonyhoz. Ha most otthon van, talán sorsdöntő is lehetett volna számára ez az idei karácsony. Ha nincs a háború, és ő otthon van. Mint egy egyszerű gazdálkodó, aki a földet túrja, de boldog és elégedett, mert van tennivalója, van értelme és látható eredménye is a munkájának. Egy földmíves, aki élvezi a szorgos munkája gyümölcsét, és arra alapozva házasodik. Ő megtette volna. Most már szinte bizonyosra vette, ha otthon van, megkéri a lány kezét. Miért is ne?! Egyszer csak el kell kezdeni az életet, a családalapítással se lehet örökké várni.

- Nincs, nincs senkije, aki a szülein és a testvérén kívül - beleértve a barátját is - odahaza várná?

A megismételt kérdést már modortalanság lett volna válasz nélkül hagyni.

- De, van egy lány. Legalábbis, azt hiszem, gondol rám. Tudja, hogy bevonultam. Amikor utoljára beszéltem vele, aggodalmat éreztem ki a hangjából. Mintha látatlanban is féltett volna. Ez azért reménykeltő, nem?!

A szakaszparancsnok bólintott. Az, reménykeltő.

- Tulajdonképpen nem volt még közöttünk komolyabb kapcsolat, de ahogy nekem, másnak se volt elkötelezve a lány. Ha most otthon vagyok, biztosan megkérem. Igent mondott volna.

- Az jó, ha igent mondanak az embernek - nyugtázta a szakaszparancsnok. Nekem is keresni kellene a háború után valami jóravaló lányt, vagy asszonyt. Esetleg hadiözvegyet, aki tudja, mit jelent a háború. Jó lenne lecsendesedni, nyugodtan élni. Hiszen békében is kell a katona. Arra, hogy kiképezzen másokat, vagy csak egyszerűen, hogy legyen, aki készenlétben áll, ha a hazát támadás fenyegetné. A katona hasznos ember, nem?! De a katona is élni akar. Itt élesben megy minden. Nem tudom, lesz-e alkalmunk, magának és nekem, egyszer még az életben a leánykérésre?! Ne is hallgasson ide. Amit mondtam, felejtse el. A katona azért megy a csatába, hogy győzzön. Nem lehet feladni, mert akkor nincs semmi értelme. Annak se, hogy itt vagyunk, és talán annak se, hogy megszülettünk. Valamit inni kéne. Ilyenkor inni kell a férfiembernek, mert ellágyul. Megbicsaklik az önbizalma, és kételkedni kezd. Nem csak önmagában, mindenben. Pedig azt nagyon nem szabad. Különösen nem a csatatéren. Látja, agyamra ment ez a hideg. Hogy csak szakad a hó, és nem jön a menázsi. Már egy forró teáért is hálás lennék, hátha még egy gyűszűnyi rumot is kapnánk. Csak úgy, a karácsony tiszteletére.

A közelben megint felhangzott a vinnyogó sírás.

- Ez melyik? - kérdezte a szakaszparancsnok.

- A tanár - felelte ő. A rokkant feleségét siratja. Az meg otthon valószínűleg őt. Nem is tudom, melyikük a nyomorultabb. Talán ez itt. Mert tudja, hogy segíthetne, ha otthon lenne. De a hivatalban azt mondták, az asszonynak a férjén kívül van más rokonsága is, gondoskodjanak róla ők. Megtehetik. A nő fivérei már idősebbek, őket nem rukkoltatták be.

- Szegény asszony, szegény ember - a szakaszparancsnok sóhajtott, aztán felállt, hogy a többi katonához is szóljon pár bátorító szót. Ha másról nem, a közeledő menázsiról.

Mit tudna itt az ember mást, reménykeltőt mondani? Az étel, már az is egyenlő a reménnyel. Hogy nem halnak éhen. Legfeljebb elesnek a csatában, de éhen nem halnak. Erről gondoskodnak azok, akik ide küldték őket.

Ahogy a hétrét görnyedő alak egyre távolodott tőle, arra gondolt, egyformák ők. Sérülékeny, érző emberek. Mindegy, hogy ki, milyen poszton van, egyszerű honvéd vagy szakaszparancsnok, mi a gondja, milyen volt az addigi élete, milyen jövő vár rá. Most ide vannak együvé rendelve, a sors által toborozva, hogy együtt, egy végtelen hosszúságú lövészárokban karácsonyozzanak. Már szinte nem is csupán bajtársak, családtagok. Jobb híján. Egy nagy család tagjai. Az emberiség nagy családjáé, amely nem bír nyugton maradni, és időről-időre háborút provokál. Persze, sohasem azok esnek el a csatatéren, nem azok kuporognak ázott ponyva alatt, éhségtől görcsbe rándult gyomorral, akik kitalálták a háborút.

Ezt a karácsonyt az egyszerű honvédek nem akarták itt, együtt tölteni a lövészárokban. Odahaza mindenkit vár valaki. Azt is, aki esetleg még nem is tudja, kicsoda lesz az illető.

A karácsonyt nem azért találták ki, hogy az ember azt a lövészárokban, a szeretteitől távol, éhezve, fázva, nyomorúságos körülmények között töltse.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Hol itt a szeretet?!A szeretetnek pedig mindenütt ott kéne lennie. Különösen karácsonykor. A szeretet nem fáradhat el, a szeretetnek élnie és érződnie kell.

Nem szokott költői észjárással gondolkodni, ennek ellenére úgy érezte, megszállta az ihlet, a karácsonyi áhítat. Ellágyították a saját gondolatai, rabul ejtette a karácsony szelleme.

Ismét végiggondolta, kikkel van itt együtt, kik is alkotják ezt az ideiglenes családot körülötte? A fiatal, vörhenyes szőke honvéd, a sírdogáló tanárember, a szakaszparancsnok, a többi, távolabb gubbasztó bajtársa, akik ugyan térben távol vannak tőle, azonban lélekben itt vannak közvetlenül mellette, vele együtt a lövészárokban, karácsonykor.

Hajnalodott. Megszelídült az időjárás, a súlyos, sötétszürke felhők felszakadoztak, egyre csendesebben esett, lassan már csak szállingózott a hó. Valahol, előbb vagy utóbb, a nap is felkel.

Jobbra tőle, a sírás elcsitult, úgy látta, a szakaszparancsnok a tanárember vállán nyugtatja a kezét, és halk hangon valamit, vélhetően vigasztaló szavakat mormol neki.

A pillanatnyi csöndben jól hallatszott egy közeledő teherautó motorjának berregése, ami a menázsival talán elhoz nekik is egy darabka karácsonyt. Még ha kicsit megkésve is…

© Copyright Mikes International 2001-2014

Szellemes

A függöny meglibbent, amikor becsukta a teraszajtót a szokásos esti, lefekvés előtti szellőztetés után. A kulcsot még nem fordította rá, mit lehet tudni, nem esik-e be hozzá egy kései látogató.

Miközben a konyha irányába haladva azon járt az esze, mit fog vacsorázni, a keze ügyébe eső dolgokon automatikusan babrált valamit. A hamutartót szimmetrikusan az asztal középére tolta, a vázában lévő virágcsokrot lazábbra igazította, egy kép sarka se tűnt vízszintesnek, és a csipketerítőn is muszáj volt simítani egyet. Végül is, ő precíz nő. És mivel egyedül él, a gyerekek már kiröpültek otthonról, nem szükséges máshoz alkalmazkodnia, miért ne vehetné körül magát olyan tökéletes renddel, amilyent csak megkíván?

Gondolati síkon felrémlett előtte a hűtőszekrény tartalma, mit is enne legszívesebben? Talán egy szelet rozskenyeret, zöldfűszeres sajtkrémmel megkenve, hozzá meleg teát ihatna. Esetleg egy-két szelet baromfipárizsit, mert momentán nem volt biztos abban, maradt-e még az ominózus sajtkrémből.

A konyhába érve, meglepetéssel tapasztalta, hogy terítve van a vacsorához. Az asztalon, a tányér mellett, szép rendben ott sorakoztak a kés, a szalvéta, na meg a kedvenc csészéje. A vaj is oda volt készítve a keze ügyébe, és bontatlan, nejlon fóliában a párizsi.

Úgy látszik, a precízségem mit sem változik, továbbra is, következetesen előrelátó vagyok, mint amilyen mindig is voltam. Csupán a memóriámmal lehet valami baj – gondolta. Nem emlékezett ugyanis, hogy előzőleg már döntött a vacsorájáról, és meg is terített. Ez nyilván még az esti kertlocsolás előtt lehetett – futott át az agyán. Továbbszőve a gondolatot, arra a következtetésre jutott, hogy a rövidtávú memóriája már nem működik olyan jól, mint fiatal korában.

A tűzhelyhez lépve, újabb meglepetés érte: a tea még egészen meleg volt, mintha csak akkor vették volna le a forró lapról, bár a tűzhely nem volt bekapcsolva. Pedig arra biztosan emlékezett, hogy ebéd után főzte, és azóta órák teltek el. Kiváló hőszigetelése lehet ennek az edénynek – konstatálta elégedetten. Amikor étkezés után visszatette a vajat, a szemébe tűnt, hogy a fridzsider ajtajára tűzött cetlin, a vásárlandók között, a legalsó tétel a zöldfűszeres sajtkrém. Na, ezt se ellenőrizte le, hogy maradt-e még a sajtkrémből. De legalább korábban, az eszében volt, és mivel - ezek szerint - elfogyott, jó előre felírta, hogy el ne felejtse.

A vacsoraedényt hol elmosta, hol meg eltette másnapra, most ez utóbbi mellett döntött. Nagyon vágyott már egy meleg zuhanyra, ezért egyenesen felment az emeleti hálószobába.

Az ágyán kiterítve feküdt a hálóinge, mellé odakészítve egy törölköző a köntössel, és a papucs is rendben ott állt az ágy előtt. Hát igen, az én közismert precízségem – gondolta. Egészen meg volt elégedve önmagával. Cipőt váltott, és karján a hálóinggel meg a törölközővel, a fürdőszoba felé indult. A zuhany nagyon jólesett, mint ahogy várta. Csak amikor megtörölközött, gondolt arra, hogy hol is a köntöse, mintha az ágyon maradt volna. Csak megszokásból nyúlt a fogas felé, és lám, a köntöse ott lógott. Hát én még magamnak is tudok meglepetést szerezni – mormogta fennhangon. Minek suttogna, hiszen egyedül van az egész házban.

Leült a televízió elé a kanapéra, lábait maga alá húzta és ráborította a fürdőköpenyt. Ha így aludnék el a tévé előtt, reggelre megfáznék - futott át az agyán -, de mivel egyelőre érdekelte a műsor, hát nem akaródzott neki felkelni egy takaró miatt.

Aztán fokról-fokra álmosabb lett, már a műsor sem kötötte le a figyelmét, és lassan eldőlt a kanapén. A készüléken egy darabig még futott az adás, aztán az üres, fényes képernyő sisteregni kezdett…

Reggel a kanapén ébredt, pedig nem állt szándékában az ágya helyett, ott aludni. Viszont a takaró remekül melegítette, biztosan nem fázott meg. A tévé is kikapcsolva, lám, milyen figyelmes és gondos is ő.

A konyhába úgy ment le, hogy egyetlen gondolata se forgott a reggeli körül. Nem érezte, hogy éhes lenne. A vacsoraedénynek hűlt helye volt, ennek örült, hogy előző este mégiscsak elmosogatott. Amikor a teraszajtó zárjában a kulcsot elfordította, magában megint konstatálta, hogy azért a biztonságról soha sem feledkezik meg, legyen bármilyen késő, hiszen az este nem is egyre, kettőre zárta az ajtót.

Kilépett a teraszra, hogy a friss levegőből egy jó nagyot kortyolhasson.

A hálószobában közben a következő különös párbeszéd hangzott el:

- Én ezt már nem bírom tovább! A jó szellemnek is elege lehet egyszer!

- Mesélj, mert mindjárt mennem kell, csak egy percre röpültem be hozzád.

© Copyright Mikes International 2001-2014

- Mert csak mindig magát dicséri! Hogy milyen precíz, milyen előrelátó. Már rég ellopták volna a feje felől a tetőt, ha nem zárom be minden este a teraszajtót. Odébb rakom a széket az útjából, amikor sötétben tapogatózik a villanykapcsoló után. A ház is leégett volna, ha nem kapcsolom ki a villanyfőző lapját. Nem lenne itthon egy falat étel sem, ha nem írnám fel, mi fogyott el, mit kell vásárolni. Már százszor is tüdőgyulladást kapott volna, de én folyton betakarom, amikor elalszik a tévé előtt. Na, de a készülék is tönkremenne, az örökös éjszakai üzemeléstől!

- Mit akarsz tenni?

- Felmondok! Nem bírom, hogy semmin nem lepődik meg, mindenben csak a saját precízségét, előrelátását értékeli.

Ezzel a csukott ablakon, a vendégét előre engedve, kisuhant a jó szellem. Köntöse utána tekergőző, hosszan elnyúló vége beleakadt a párkányon álló virágládába, és leverte azt. A teraszon levegőző asszonynak éppen a fejére esett, de azt a jó szellem nem látta. Messze járt már, hogy másutt, másokkal, sok, hasonló jót cselekedjen…

Illusztráció: Keglovich T. Milán

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

MŰVÉSZET

Bérczi Szaniszló : Mezopotámiai művészetek

EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK SOROZAT 20.
Kiadja: a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete, Budapest

Budapest, 2006

Mikes International: http://www.federatio.org/tkte.html

A két ősi folyamnak, a Tigrisnek és az Eufrátesznek a völgyében, az ókorban, több időszakban is, élenjáró civilizáció alakult ki. Az iskolai történelemből jól ismert Sumér Városállamok országát másfél évezreden át maguk a sumérok szervezték meg a Kr. előtti 4. évezredben. Ahogyan később a görögök esetét is ismerjük, csak egy későbbi fejlődési fokozat volt az, hogy az egyik városállam kiterjesztette fennhatóságát a többire. Ur, Uruk, Kis, Lagas is volt ilyen vezető városa Sumérnak. A Kr. előtti 2. évezredben az akkádok hódították meg a sumér városokat, majd az északi asszírok és babiloniak következtek az államszervező szerepben. Mindvégig megőrizték azonban a sumér kor vívmányait.

1. ábra. A füzet elülső borítóképe mezopotámiai uralkodói pózzal és állatküzdelemmel.

Kramer amerikai történész 27 pontban sorolja föl, hogy mai tudásunk szerint mi mindenben a sumérok voltak az elsők a városi civilizáció megteremtésében: például a korongozó fazekasságban. A legismertebb sumér vívmány azonban az írás és a csillagászat. Götz László hatalmas munkájában (Keleten kél a Nap) kimutatja, hogy a korán magas szintre emelt élelemtermelő közösségek megszervezték azt, hogy kereskedőik, telepek sorozatát alkotva, távoli vidékekről is begyűjtsék mindazt, amire a

© Copyright Mikes International 2001-2014

városi civilizációnak szüksége van. A fémeket, a nemes köveket, de a fát is messze vidékről kellett a két folyam torkolatvidékére szállítani.

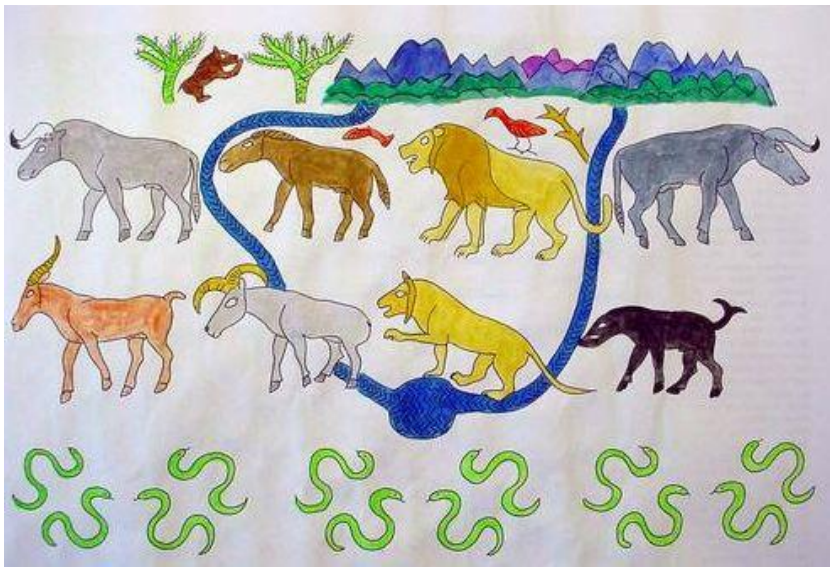

2. ábra. Egy nevezetes csésze felületét domborítás díszíti, melyen a két nagy folyót, a Tigrist és az Eufráteszt, valamint a háttérben a Kaukázust ismerhetjük föl.

A mezopotámiai élelemtermelő közösségek gyorsan szaporodtak és telepes rajokat bocsátottak ki. Götz László ezzel értelmezi azt a tényt, hogy Eurázsia meghatározó részét ma is ragozó nyelvű népek népesítik be. A sumérok nyelve, ahogy az a sumér írás megfejtéséből kiderült, ragozó nyelv. A legismertebb ragozó nyelvcsalád számunkra a magyar típusú nyelvek családja (hun, hanti, manysi, finn, stb.), a török nyelvek családja, de ragozó nyelv a mongol és a japán is. A telepesek magukkal vitték sokrétű műveltségüket.

Életfajelenetek 2500 évvel ezelőtt a kelermesi kardmarkolaton és közelmúltban készült hímzésen. Az ősi kultusz kecskéinek, vagy más patás állatainak, a pálma-életfát megporzó királyainak vagy szárnyas griffjeinek helyét később ragadozók, szarvasok és madarak vették át. Az alsó jelenetek pecséthengerekről valók.

3. ábra. Életfajelenetek pecséthengerekről és egy szkíta királysírban talált tőrről. A magyar népművészetnek is mindmáig kedvelt témája az életfajelenet.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Ma még nem tudják pontosan a régészek azt, hogy az öntözéses földművelést is alkalmazó kultúrák milyen időrendi kapcsolatban vannak egymással, de a sumér telepesek a két folyam völgyének északi részéből érkeztek és telepedtek meg a később virágzóvá tett folyamdeltákban (hasszunai ill. szamarrai műveltség, Kr. e. 7. - 6. évezred). Tolsztov igen réginek írta le a Közép-Ázsiában föltárt öntözéses városi kultúrákat is.

Éppen mert olyan széleskörűen kiterjed a sumér hagyaték az élet minden területére, tapasztalhatjuk, hogy a művészeti hagyományok között is számos olyan van Eurázsiában, amelyik visszavezethető a sumérokig: életfajelenet, állatküzdelem.

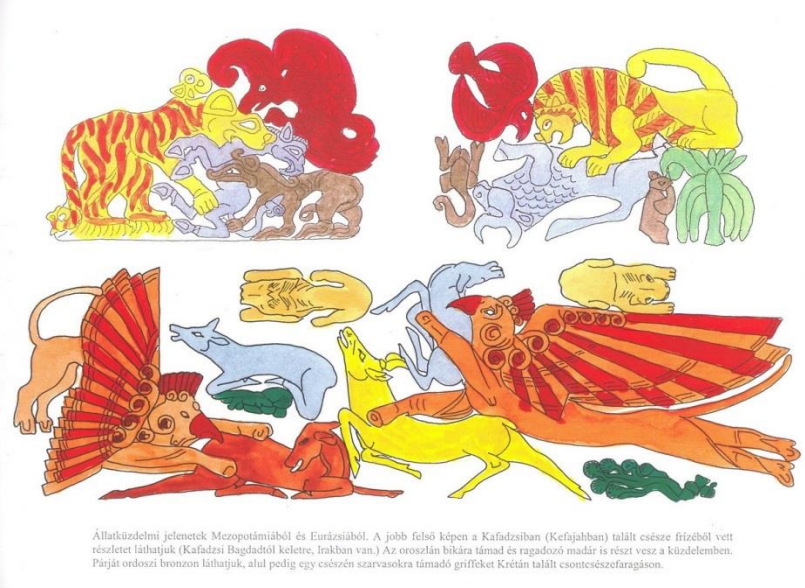

4. ábra. Az állatküzdelmi jelenetek igen elterjedtek Eurázsiában. A felső páros egy hun kori B típusú szíjcsat állatküzdelmi jelenetet, és ennek tematikus párját mutatja be: az utóbbit Miniajev orosz kutató találta meg egy csészén Kafadzsiban, Mezopotámiában. Az alsó ábrán egy krétai csészéről mutatunk be igen összetett állatküzdelmet. Ez utóbbi kép a füzet hátlapján is szerepel.

5. ábra. A madár lábú Innin sumér istennő állatok (oroszlánok) hátán áll, baglyok között. Kicsit emlékeztet erre a jelenetre a Magyargyerőmonostoron, Erdélyben, a templom falába befalazottan talált és kígyókat szoptató leányka és az oroszlánok.

© Copyright Mikes International 2001-2014

A kiásott királysírokban Sumérban is találtak kocsitemetkezést, még a Kr. e. 3. évezredből, mint ahogy ezek ismertek a Kárpát-medencéből is. A tatárlaki korongok pedig azt mutatják, hogy az írásművészet is jelen volt, ebben a korai időben már, a Kárpát-medencében is. Fokozatosan bontakozik ki mindaz, aminek ma is élő hagyománya van, (vagy volt a közelmúltban) nálunk is, a Kárpát-medencében, s megtaláljuk a párját az ősi Mezopotámiában.

6. ábra. Sumér pecséthengereken gyakran előfordulnak állatok hátán álló fejedelmek, istenalakok. Ezt az ábrázolási stílust később gyakran átvették a szomszédos műveltségek is. A pécsi dóm románkori faragásain is látunk ilyen pozitúrában angyalokat. A Magyar Posta nevű lovasbemutató, amikor a csikóslegény két ló farán áll, és még hajt maga előtt 3, vagy akár 8 lovat is, ennek az ősi uralkodási elrendezésnek az emlékét is őrizheti.

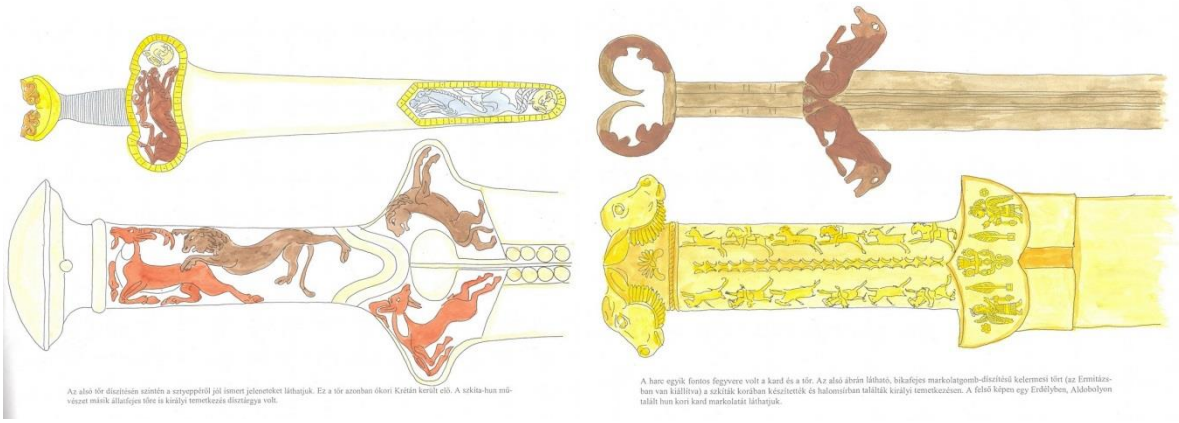

7. ábra. Állatküzdelem és életfajelenet szkíta és hun kori tőrdíszítéseken. A jobb felső, aldobolyi kardot nemrégiben a Magyar Nemzeti Múzeum Szkíta kiállításán is megcsodálhattuk Budapesten.

© Copyright Mikes International 2001-2014

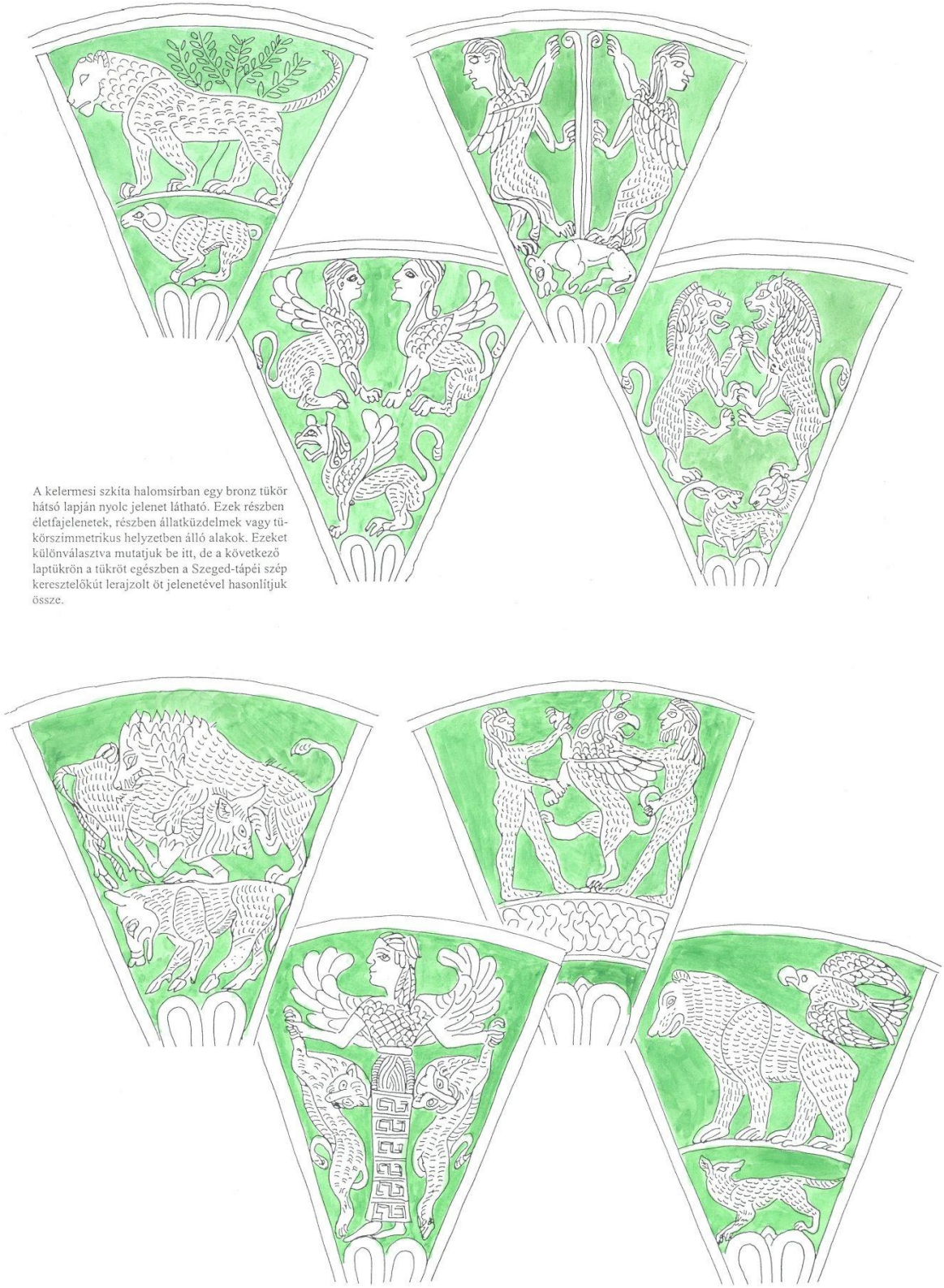

8. ábra. Állatküzdelmi és életfa jelenetek szerepelnek a nevezetes kelermesi szkíta királysírban (kurgánban) talált bronztükör hátlapján is.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Daczó Árpád ferences atya Csiksomlyón és környékén találta meg a Babba Mária hagyományban az ősi mezopotámiai termékenység-istennőt (holdistennőt). A ma "magyar posta" néven ismert lovasbemutató azt a virtusos tette idézi föl, amikor a fejedelem vezérállat hátán állt. Ilyen szobrokat, kőfaragásokat ismerünk nemcsak Mezopotámiából, hanem a két folyam forrásvidékén található Urartuból is. Az oroszlánok hátán álló madárlábú termékenység-istennő egy londoni kiállításon is látható, de madárlábú leányka szoptat két kígyót a magyargyerőmonostori templom tornyába falazott szobrán is. A magyar koronázási jogar kristálygömbjén oroszlánok vannak kifaragva. E buzogány formájú hatalmi jelvény ismert volt már a sumeroknál is. A magyar koronázási jogar "párját" a mezopotámiai Kisben találták meg. A Kr. előtti 2600 tájáról származó buzogányfej kőfaragásán is oroszlánok "járnak körbe". Fokozatosan bontakozik ki a hagyományok széles köre, amik a műveltség rétegződésének erre az igen ősi rétegére vezethetők vissza. Ezekből mutat be néhányat legújabb füzetünk is az Eurázsiai Művészetek sorozat 20. tagjaként. A füzet olvasásához és festéséhez, majd az azt valószínűleg követő további könyvbúvárkodásokhoz is jó kedvet kíván a szerző.

Irodalom:

[1] Bakay K. (1997, 1998, 2005): *Őstörténetünk régészeti forrásai. I. II. III.* Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc;
[2] Bérczi Sz. (2005): *Adathorizontok Eurázsiában I*. TKTE-ZMTE, Budapest;
[3] Brentjes, B. (1973): *Drei Jahrtausende Armenien*. Koehler et Amelang, Leipzig;
[4] Csomor L. (1996): *Őfelsége a Magyar Szent Korona*. Székesfehérvár;
[5] Daczó Á. (2002): *Csiksomlyó titka*. Pallas-Akadémia K., Csikszereda;
[6] von Gamber O. (1978): *Waffe und Rüstunk Eurasiens.* Klinkhardt und Biermann, Braunschweig;
[7] Ghirshman, R. (1964): *Persia. From the Origins to Alexander the Great*. Thames and Hudson, London;
[8] Götz L. (1995): *Keleten kél a Nap.* Püski, Budapest;
[9] Hajnóczy Gy. (1973): *Az építészet története. Ókor*. Tankönyvkiadó, Budapest;
[10] Hood, S. (1978): *The Arts in Prehistoric Greece*, Norwich;
[11] Hoppál M., Jankocics M., Nagy A., Szemadám Gy. (1990): *Jelképtár*. Helikon, Budapest;
[12] Huszka J. (1930): *A turáni magyar ornamentika művészete*. Budapest;
[13] Kádár, I. (1996): *Urartu. Emlékek.* (Memorabilia.) Püski, Budapest;
[14] László Gy. (1974): *A népvándorláskor művészete Magyarországon*. Corvina, Budapest;
[15] Maryon, H., Plenderleith, H.J. (1954): *Fine Metal-Work. In: A History of Technology)* Eds: Singer, C., Holmyard, E.J., Hall, A.R. Clarendon, Oxford;
[16] Miniaev, S. (1995): New finds of Xiongnu decorative bronzes and a problem of origin of "geometrical style" in Xiongnu art. *Archaeological News*, **4.** Sankt-Petersburg;
[17] Móser Z. (2001): Az ősök udvarában. Fekete Sas Kiadó, Budapest;
[18] Rolle R. (1980): *Die Welt der Skythen*. Bucher, Luzern und Frankfurt;
[19] Rugyenko Sz. I. (1953): Kultura naszelényija gornava Altaja v szkifszkoje vrémja. Akademija Nauk Sz. Sz. Sz. R. Moszkva i Leningrad;
[20] Tábori L. és Záhonyi A. (szerk.) (2010): *Megtaláltalak Mezopotámia*. Az Őstörténeti Szabad-egyetem jegyzete
[21] Talbot-Rice, T. (1965*): Ancient Arts of Central Asia*, Thames and Hudson, New York;
[22] Time-Life (2000): Sumer: Az Éden városai. Kner, Gyoma;
[23] Tolsztov Sz. P. (1950): *Az ősi Chorezm*. Hungária, Budapest;
[24] Záhonyi A. (2005): *Ősi titkok nyomában*. Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc.

BÉRCZI, Szaniszló: Mesopotamian Art

This is the Hungarian version of the article published in English in the Journal of Eurasian Studies, July-September 2014, pp. 8-15. (http:www.federatio.org/joes.html)

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

ÚTINAPLÓ

Bencze Mihály : Bodor Géza bukaresti emlékei

Bodor Géza 1911. február 10 - én született Fiumében, ahol apja Bodor Géza (1880. december 11. – 1920. június 18.) hivatalnokként dolgozott, anyja Nagy Irén (1882 - 1953) pedig a családot rendezte, hisz még ott volt a két kisgyerek Júlia és Ferenc. A család 1916-ban hazaköltözött Brassóba. Apja halála után a családot nagyapja Nagy Ferenc tartja el, de nemsokára ifj. Bodor Gézának is családfenntartó szerep jut, nyaranta munkát vállal, hogy a családját fenntarthassa.

Kitűnő eredménnyel elvégzi a brassói Felsőkereskedelmi Iskolát, és 1930-ban állást kap a *Fonyó Julius* féle gabonakereskedésben, mint könyvelő, de nemsokára egy újabb tragédia következik be életében, gyermekparalízist kapott és mindkét lábán elsorvad az izomzat. Évekig fekszik kolozsvári és budapesti klinikákon, élet és halál között. Ez a betegség egész életére rányomja a bélyegét csak addigi sportos életvitelének köszönhette, hogy életben maradt.

1934 és 1939 között Brassóban él és dolgozik, de 1939-tól meg kell válnia családjától és Bukarestben megy munkát keresni. 1935 és 1936 között eladja nagyapja sepsiszentgyörgyi földbirtokát, és Brassóban épít egy 4 lakásos, a kornak megfelelő modern házat.

1939. december 1. és 1946. október 1. között könyvelő a bukaresti Református Egyháznál, majd 1946 októberétől 1949. január 31.-ig könyvelő és titkár a bukaresti Egyesített Magyar Gimnáziumban.

Ebben az időben a bukaresti református egyház gazdag egyház volt. Volt modern kertészete, víztoronnyal, modern tornaterme és teniszpályája, amiket még a Bukarestben tartózkodó német tisztek is gyakran kibéreltek. Úgy tűnt, hogy Bukarestben akar letelepedni végleg, mert a Giuleşti- Kálvin temető és a vasút között telket vásárolt.

És következett 1944. április 4.-ike, amikor az általa vásárolt telkéhez közel négy besszarábiai menekültekkel teli várakozó vonatot, és egy elindult vonatot angol-amerikai katonai repülőgépek lebombáznak, majd végiggépfegyvereztek. A rengeteg halottat a vasúthoz közel fekvő beépítetlen telkeken létesített tömegsírokba temették, köztük az ő telkére is. Soha nem kapott kárpótlást érte. Most is csak gaz van ezen a helyen, az egyetlen vaskeresztet is ellopták. Semmi nem jelzi ennek a tragédiának a nyomát. Az 1944. április 15.-én végrehajtott angolszász bombatámadás során a Sf. Voievozi utca 50 szám alatti épületet, ami a református egyházé volt, egy bomba telibe találta és a romok alatt elveszett Bodor Géza minden vagyona, kivéve két tárgyat: egy ébresztőórát, ami a törmelékek alatt tovább ketyegett, és egy olajfestményt, ami csoda folytán az egyik falon maradt az eredeti helyén. A festményt Abodi Nagy Béla készítette, aki Bukarestben tartózkodott és baráti viszonyban volt vele. A kép éppen a lebombázott ház udvarát ábrázolja télen, amikor a másképp a kapu előtt levő kis árusbódét beköltöztették az udvarra úgy, ahogy azt az ő szobájából lehetett látni. Ezután átköltözött az ugyancsak a Sf. Voievozi utca 52 szám alatti épületbe, ami hasonlóképpen a református egyház tulajdonát képezte. Még lakott a bukaresti református egyház otthonában 1931 nyarán is. Eleinte a bukaresti református egyház otthonában lakott. A Bukarestben tartottak felvételi vizsgát vasúti állomásfőnököket képző iskolába. Bodor Gézának sikerült is a versenyvizsgája, de mert özvegy édesanyja nem tudta volna fizetni a bukaresti költségeket, maradt a brassói felsőkereskedelmi iskola oklevelével. A sors furcsasága az volt, hogy 1944 húsvétján az amerikai légiflotta Brassót is bombázta, és apósának, Salamon Jánosnak a Traian utcai lakását teljes bombatámadás érte, minden törmelék a szomszédba repült, a telek üres maradt. 1947-ben az új rendszer az üres telekért termény beszolgáltatást kért, ezért eladták, de a pénzváltás ezt is elvitte.

Ezzel a sorscsapásoknak még nincs vége. Öccse, Bodor Ferenc, akit ezredével a frontra vittek súlyosan megsebesül a craiovai vasútállomáson az 1944. október 31.-ről november 1-re virradó éjjelen bekövetkezett súlyos, 64 halottat okozó vasúti balesetben, majd meghal a craiovai katonai korházban, 1945 márciusában. A bukaresti élményeiről mindig örömmel mesélt, a háború előtti jólétről és gazdagságról, és a háború utáni szegénységről, a vasgárdista lázadásról, a forró nyarakról amikor éjjelente nem tudtak aludni a hőségtől, a hideg szeles telekről, a bombázásokról, amik nemegyszer az utcán találták, mert a paralizált lábai miatt nem juthatott el az óvóhelyekre.

A háború után részt vesz az új bukaresti magyar iskola megszervezésében, tevékenykedik a Magyar Népi Szövetségben, megbízást kap, hogy a Kolozsváron induló magyar nyelvű egyetem pénzét kezelje. Sok bukaresti magyarral tartott kapcsolatot. Takács Pál igazgató-tanárhoz életre szóló barátság fűzte. A karácsonyi ünnepeket a Barta családnál töltötte több bukaresti magyarral együtt. Ez a Barta úr kiváló autószerelő volt és jómódban élt felességével, de gyermektelen volt a házasságuk. Ők támogatták a bukaresti iskolarendszert, és a művelődési életet. Évekkel később Bartáné vagyonát Bodor Gézára íratta.

© Copyright Mikes International 2001-2014

Bodor György 1950-ben visszajön Brassóba és feleségül veszi Salamon Olgát (1917. december 21. – 2005. október 17.), házasságukból megszületik egyetlen gyerekük Bodor János (1955. szeptember 26.). Nyugdíjazásáig, azaz 1967-ig a brassói Strungul-Hidromechanika üzemben könyvelő, és egyben a pénzügyi osztály főnöke. 1985. március 6-án halt meg, és hithű reformátusként a sepsiszentgyörgyi református temetőben ősei mellet alussza örök álmát.

Most pedig következzen Bodor Géza visszaemlékezése: „*Évekkel a fővárosból történt eltávozásom után egyik ismerősöm megkért: írjam meg mi hagyott bennem legmaradandóbb emléket bukaresti tartózkodásom idejéből. Habozás nélkül a bukaresti református elemi iskolára gondoltam.*

Ezt az iskolát 1931-ben ismertem meg. Felvételiző diák voltam s jobb híján a Griviţa úti Londra szállodában laktunk. Szobánk ablaka az utcára nyílott: reggeltől estig a nap sütötte, s ha kinyitottuk a fülsiketítő zaj miatt lehetetlen volt minden szellemi munka. Egy ismerősöm tanácsára a Sf. Voevozi utcai magyar diákotthonba költöztünk melynek létezéséről addig nem tudtunk. Az otthon a ref. elemi iskola egyik szárnyát foglalta el. Egyszerű, de tiszta hálószobái, fürdője, tanulóterme igazi oázist jelentettek számunkra s csak áldani tudtuk azokat, akik létrehozták. Mivel a diákotthon ablakai éppen szemben voltak az iskola termeivel tanúi lehettünk az itteni életnek, annak a gondoskodó szeretetnek, amivel a tanszemélyzet a gyerekeket körülvette. A tanítás kezdete előtt bérelt autóbusz állott meg az iskola előtt. Kb.40 kis és nagy iskolás kászolódott ki belőle. A külvárosok különböző gyülekezési pontjairól szállította a gyerekeket az iskolába s majd a tanítás befejeztével ugyanoda vissza. A szállítási költséget a tehetősebb szülők valamint jószívű mecénások fizették, akik mindig akadtak szép számban. Mert a Bukarestben letelepedett magyart egyházán kívül még két szál fűzte nemzetiségéhez: az iskola és a temető. Minden nap az iskola tanulói egy-egy pohár tejet is kaptak ingyen. Abban az időben még nem tudtam, hogy 7-8 év múlva sorsom ismét ebbe az épületbe vezet s én is részt veszek nemcsak adminisztrációs, hanem pedagógiai munkájában is. Ma úgy emlékszem vissza, mint legszebb munkahelyemről. Nagyon szépek voltak az iskola ünnepélyei, amelyek azért is látogatottak voltak, mert a háború alatt Bukarestben jóformán semmi magyar nyelvű színelőadás nem volt s az emberek szívesen látogatták meg a kis művészeket. A bejáratnál levő perselyben összegyűlt adományok bizonyították az anyagi sikert, ami szükséges is volt az ebéd és a tejakció folytatásához. Egy ilyen emlékeim közül mindig visszatérő ünnepélyről szeretnék megemlékezni. A háború éveiben jártunk, az élet mindjobban az emberekre nehezedett, kevesebb lett az élelem, több a gond, nagyobb a nyomorúság. Karácsonyi ünnepet tartottunk a bukaresti ref. elemi iskolában. Az erős hóesésben tömegesen jöttek a szülők, gyermekek, ismerősök és barátok s már jóval az előadás kezdete előtt a terem zsúfolásig megtelt, a később érkezőknek már csak a bejárati tér és az udvar jutott, onnan figyelték a teremből kiszűrődő hangokat. Az ünnepély sok izgalom között megkezdődött s a tanulók egymásután mondták fel szerepüket. A befejező szám egy karácsonyi dalocska volt, amit egy VI osztályos leányka énekelt. Sovány kicsi szőke leányka állott a pódiumra s énekelte a karácsnyi dalocskát: Karácsony estéjén gin- galang, gin-galang. Kellemes gyermekhangja csilingelve szállott a teremben, melegséget vitt a hallgatóság szívébe. Az emberek szemei előtt talán a rég elhagyott, havas székelyföldi falu képe jelent meg ahol bizonyára most készülődnek a karácsonyesti istentiszteletre. Szeretet és béke járta át a lelkeket. Csendesen oszladozott a tömeg, fülünkben ott csengett a karácsonyi ének, melyet közkívánatra többször is meghallgattunk. A havazás megszűnt s a kitisztult égbolt ragyogó csillagai világították az elsötétített fővárost. Ezek után pár hónap múlva szinte észrevétlenül eljött az évvége s a gyereksereg boldogan oszlott szerte. A nyári vakáció már a végéhez közeledett, amikor szomorú gyászruhás asszony kopogott az iskola irodájába közölni, hogy kisleánya - a karácsonyi énekes leányka – valami elhanyagolt vakbélgyulladás következtében meghalt. Mindnyájan megrendülve vettünk tudomást az iskola legjobb énekesének haláláról. Azóta jó néhány évtized pergett le. A szőke kicsi leány rég elporladt a giuleşti temetőben. Ott pihen kedves tanítónője s lehet már szülei is. Nevüket, emléküket rég befedte a feledés pora. De amikor beköszönt a tél –úgy Advent táján-s a közeli park fenyőfái hófehér köpenyt öltenek melyek s a hóesés jégkristály díszeiről szikrázva verődnek vissza a nagyváros fényei ismét eszembe jutnak a bukaresti ref. elemi iskola karácsonyi ünnepélyei s messziről, nagyon messziről hallani vélem a kicsi leány énekét. Végtelen örömet érzek, mint amikor rég nem látott ismerősre találok s csendben, csak úgy magamban, vele énekelem: Karácsony estéjén gin-galang,gin-galang. ".

BENCZE, Mihály: Memoirs of Géza Bodor in Bucharest

This brief article remembers Géza Bodor, who played a prominent role in the organization and management of the Hungarian school in Bucharest after WW II.

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014

Horváth Izabella : Keleti leckék

A gyakorlat 1992 augusztus 25-én kezdődött, amikor 18 órai repülőút után a lökdösődő, ordítozó tömeg közt a csúnya, lerobbant pekingi repülőtérre érkeztünk. Egyidejűleg kezdtem gyanítani, hogy láthatatlanná váltam de megérkeztem az imádott Kínámba!

Szerelmi kapcsolatom Kínával gyerekkormban kezdődött. Hatévesen csodálattal hallgatam apámat aki felolvasott a messzi titokzatos keletről és Kínáról. Nekem akkor olyannak tünt Kína mint egy tündérország. Ott selyemben jártak az emberek, teát szürcsöltek finom porcelán findzsákból, és mindenki udvarias volt. Mikor idősebb lettem Lin Yutan, Cao Xueqin, és Peal Buck titokzatos novellái elkáprátztattak.

Végre megérkeztem Kinába! Úgy éreztem felkészültem, és alig vártam, hogy Kínáról olvasott képeim megelevenedjenek. A repülőtéren kínai férjem várt, aki akkor már 10 éve a pekingi zenekonzervatorium profeszora volt.

Még fel sem ocsúdtam első hüledezéseimből mikor a csomagkiadónal egy kis öreg kínai nagymama, korát meghazudtolva, erőteljes lendülettel áttólta a poggyászoktól roskadozó kocsiját a lábujjaimon. Semmi bocsánatkérés. Igen: valóban láthatatlan lettem! Az előzékeny kínaiakról való elképzeléseim ezennel szertefoszlottak. Akkor még nem tudtam, hogy Kínában csak egy dolog biztos: a bizonytalanság. Egy olyan országban ahol sosem lehet tudni mi lesz a következő percben, az emberek mindíg résen vannak. Gyorsan kell cselekedni, és a nagymama erőteljes nyomulása ennek a hozzáállásnak volt a megnyilvánulása. Később számtalanszor tapasztaltam ezt a kínai buszokra és repülőkre való vad tülekedések alkalmával. Nehéz leszokni a jól bevált stratégiákról.

Na, és—kérdezhetnénk-- mi van a híres keleti udvariassággal? Hát az van, hogy az előzékenység csak a családtagokat illeti, azután a barátokat és a *guanxi-t*, vagyis az ismeretségi kőr tagjait. Mivel én és a kis öreg nagymama közt nem állt fenn a *guanxi*, számára nem "léteztem." Hamar megtanultam, hogy Kínában minden a családi és baráti kapcsolat jól megszerkesztett hálozatán keresztül történik. Ebbe bele kell születni vagy beleházasodni. Én feleség lettem és igy olyan előnyöket élvezhettem mint pl. a speciális múzeumi gyűjtemények megtekintését, kiadványok beszerzését, és utazási lehetőségeket, melyek más külföldit nem illetnek meg.

A pekingi reptéren akkor ezt még nem tudtam. Az Anchorage-ből érkező gépből nyolcéves kislányommal az utolsók között értünk ki a váróterembe ahol a kiabáló fejekből tengersok fekete szempár meredt pontosan ránk. Férjemmel csókkal üdvözöltük egymást ami általános derültséget okozott. Közben többen a kislányom barna haját simogatták, mig ő félénken húzodott mögém. Nyugaton kevésbé szokás idegenek gyermekeit érinteni.

A pekingi levegő tikkadt volt és meleg. A repülőtér elött a számomra szokatlan tolongás és vad kiabálás erősödött, ami rossz előérzetet váltott ki belőlem, de kiderült, hogy csak az érkezett utasok alkudoztak a taxisokkal. Idővel hozzászoktam a mozgalmas, sokszinű, zajos kínai utcák életéhez, annyira, hogy az üres nyugati utcák megmagyarázhatatlan szomorúsággal töltenek el. Ugyanakkor, a magas lélekszám miatt Kínában az egyedüllét régóta ismeretlen, és az emberek közti fizikai távolság is minimumára csökkent, anélkül hogy ennek intim jelentősege volna. A kínaiak szerint csak a fejünkben lehetünk valóban szabadok és egyedül.

A kínai életben a gyermek a legfontosabb, és az a szülő akinek a gyermekét dicsérik, símogatják valóban büszke lehet. A gyermeket születésétől kezdve nemcsak az iskola hanem az egész közösség neveli, tanítja. Egy mosoly után a kínai anya szívesen nyujtja a pici gyermekét a batátságos idegennek egy kis babusgatásra. Lassan megtanultam, hogy az én gyermekemet sem fenyegeti veszély.

Aznap a repülőtérre a sógornőm is kijött, és virágcsokorral várt két masik férfi társaságában. Az egyik ferfi, aki az autót hozta, egy barátjával órák óta várakozott. Ráment az egész délutájuk, sajnáltam őket. Nem kellett volna aggódnom mert ők is a férjem baráti körébe tartoztak. Segitségükkel kényelmesen elértük a lakásunkat, mellőzve a taxisokkal való küzdelmeket. Később ébredtem rá, hogy Kínában *guanxi* nélkül a legegyszerübb ügyet sem lehet elintézni. Ezt csak akkor értettem meg, mikor külföldi barátaim vitákba, akadályokba keveredtek mikor egyedül, *guanxi* nélkül "láthatatlanul" akarták megoldani a gondokat.

Időtlen idők óta a család és a *guanxi,* volt a kínai társadalom gerince, és az ma is. A sógornőm számára termeszetes volt, hogy a tiszteletemre vett virág félheti keresetébe kekrült, ugymint egy baráti kőrnek, hogy egybegyűljön valami ügyem megoldására. Elvégre ezért van a család, és a *guanxi*. Csak akkor válunk "láthatová" mikor ebbe a hálozatba belépünk. A hálózat "szabályai" mindenkire egyformán érvényesek: megteremteni azt amire a másiknak szüksége van. Ettől a hálózattól többet elvárhatunk mint egy átlag nyugati barátságtól. Nagyobbak az áldozatok, de senki sem tekinti magát sem áldozatnak,

© Copyright Mikes International 2001-2014

sem hősnek, és a viszonzás magától értetődik. A *guanxi* akármikor "igénybevehető." Egy barátunk téli vihar idején jött segítségünkre mikor messze a várostól megállt az autónk. Csak később, kerülőúton tudtuk meg, hogy lázas beteg volt. Hónapokkal később ő hivott fontos ügyben éjfélkor. Férjem zokszó nélkül teljesítette kérését.

Lehet, hogy ez az ősi, jól bevált rendszer korrupciót is szül, de a korrupciót sem Kínában találtak ki. Egyébként is, Kínában már ősidők óta vannak megoldások a hatalmukkal visszaélők megfékezésére. Ezt úgy nevezik, hogy "az ég mandátuma." Mindenki tudja, hogy ha magas a tét, sok a vesztenivaló is. A kínaiak nagyon tudnak tűrni. Lehet, hogy az "ég" nem azonnal büntet, de előbb-utóbb bekövetkezik a bűnhődés—és igen keményen. Mao Zhedong feleségének sem lett jó vége.

A mindennapi kínai életre viszont nem jellemző az embertelenség. Egy nap a pekingi lakásunk melletti kis piacon megjelent egy néma, rongyos, riadt fiatal fiú. Hiába faggatták, nem volt hajlandó elárulni, hogy honnan jött. Sosem maradt éhen, mert a piaci árusok mindig gondoskodtak róla, holott sosem koldult. Senki sem gúnyolta vagy bántotta.

Pekingi lakásunkra érve megkezdődött a hosszú, máig tartó "tanfolyam." Nyugati felfogásommal és világnézetemmel érkeztem Kínába, feltételezve, hogy a barátság, udvariasság, kötelesség, és emberség foglamai univerzálisak. Megtanultam, hogy a világ korántsem a nyugati gondolkodás szerint forog, és kezdtem jobban értékelni az ősi keleti bölcseket, akik mosolyognak, mint a mai kínaiak és elnézik a *lao wai*-nak, az "öreg külföldi"-nek, a gyerekesen arrogáns hetvenkedést. Gyermekkorom régi Kínája nem tünt el. Melyebbre kellet néznem, hogy megtaláljam, és kezdjem megérteni. 1992 nyarán elindultam egy izgalmas felfedező útra amely máig is tart és mint minden kínai kapcsolat, egy életre szól.

HORVÁTH, Izabella: Lessons Learned by an American Wife in China

This is the Hungarian version of the article published in English in the Journal of Eurasian Studies, July-September 2014, pp. 108-112. (http:www.federatio.org/joes.html)

~ ~ ~ ~ ~ ~

© Copyright Mikes International 2001-2014